

Brevissimum

totius Conimbri-
censis Logicæ
Compendium.

P E R

Hieronimum de Paivā

Lusitanum, quondam ex
societate, quæ dicitur Ia-

S v, jam autem Dei gra-
tia reformatæ eccle-
siæ filium indig-
nissimum.

L O N D I N I,
Excudebat I. D. pro Iohanne
Bellamy. 1 6 2 7.

REVOLUTION

totius Compendii

causae Logicae

Compendii

LIBER

Historiae de Totius

Universitatis de Totius

Universitatis de Totius

Universitatis de Totius

Universitatis de Totius

Universitatis de Totius

Universitatis de Totius

LIBRARY

Ex Libris de Totius

Universitatis de Totius

Illustri, spectatissimóq;
Domino *Thoma Rastel*,
quondam in India Orien-
tali pro honorabili eius-
dem *Indiæ* societate Præ-
sidenti dignissimo, &
gentis Anglicanæ, per
eas regiones Duci
generalissimo.

Ultra sunt, Do-
mine Dignis-
sime, quibus
in libris Mæ-
cenatibus suis
consecrandis, duci Autores
solent. Tibi pro tantis, qui-
bus me cumulaſti benefici-

is, una, hoc sacrat opus, gratitudo. Invideo agris terribilibus: illi multò plus reddunt, quàm accipiunt: ac mea compensatio à tuis beneficijs, ab illo amore tuo, quo in India orièntali à Goa, & Lusitanis, religionis ergò fugientem, ignotum, peregrinum, & spem dulcis patriæ linquentem, suscepisti, fovisti, & elevasti, infinitis exceditur intervallis: & minor est, quàm quæ possit tibi solvere grates: nam ad reddendum gratiam opus esse, & tempore, & facultate, & aspirante fortuna, ait Seneca; Iam autem, quàm adversa me ista tueretur, non ignoras. Tempus non illud est, quod ante fuit: ex quo,
nec

nec iam facultas mihi est:
nunquam igitur tibi gratiā
referre potero: tamen illud
certè non desinam ubique
cōfiteri, me referre non pos-
se: Ergo, pro debitis, in sig-
num gratitudinis, hunc Lō-
gicum tibi offero libellum,
ut saltem partem solvā: nam
qui beneficium grati recipit
partem compēsationis sol-
vere, dixit alius. Eum ergo
suscipias, ut iam compensa-
tionis aliquid accipias. Nec
tibi, quia parvus sit contēp-
tui: erit illi in gratiam sua
parvitas: ea est enim, ut in se
universam Conimbricensiū
doctorū ad Aristotelis Sta-
giritæ Logicæ doctrinam,
qua nullam altiore mundus
vidit, et cui iam victa ce-

dit ipsa invidia, in dialecti-
corum tyronum usum, atq;
utilitatem, imò veteranorū,
& qui Theologorū nomine
(nescio quo, sine Logica, &
Methaphysica, iure) glori-
antur, suo in cōpendio com-
prehendit, & amplectitur.
Hoc igitur compēdium ve-
lim habeas, quasi meæ in te
voluntatis, gratitudinis, &
observantiæ testem.

Idem iterum tibi destino,
eò quòd nihil aptius mihi
videatur, quàm librum de
discursu, & ratiocinatione
scriptum illi despondere, in
quo mirabile quoddam dis-
cursus, atq; rationis ipsius
lumen eluceret. Is autem tu
es, cui, quidquid natura pru-
dentia, rationis, atq; discursus

ti-
q;
ū,
ne
&
ri-
n-
r.
e-
te
&
o,
ni
e
c
n
r-
s
u
-
s

sus habet, manu plenā do-
navit. Cuius quidē rei, mag-
num documētum omnibus
esse debet, triennium illud
tuum, in quo Orientalis In-
diæ Oligarchiæ, tanquam
rationis cereo prælucebas:
quas enim victorias, te re-
bus Indiæ consulente, cum
tam magna Anglicani no-
minis gloria, honorabilis
Orientalis Indiæ societas,
non cantavit? Ormusij reg-
num, civitas, & castellū ad-
sint testes: tres subinde na-
ves, potiūs civitates, Lusita-
næ, Carrakas nuncupamus,
ad Mozambiquanas oras, in
perpetuam Anglicanorum
gloriam, æternumq; dolo-
rem Hispanorum, per illos,
quibus tu leges dabas An-

glicanos, victæ, fractæ, sub-
mersæ idem firmæ. Tu Go-
am obsedisti, Goam illam in
India Orientali Lusitanorū
Emporium præclarissimū:
te ille timuit princeps, quē
& Indus, & Ganges timue-
runt. Quid igitur à me fieri
potuit elegantius, quàm li-
bros de discursu, & ratioci-
natione illi offerre, in quo
tam claram, tam notam, &
splendentem Ratiocinatio
ipsa sedem habet?

Etiam, ut verum fatear,
in hoc opusculo tibi sacran-
do, non solū officium me-
um, sed emulumentum eti-
am, & fructum secutus sum:
nam sub tam digno, tamq;
prudenti viro, eo ero præsi-
dio munitus, ut ab Invidiæ
jacu-

b-
o-
in
ū
ū:
uē
e-
ri
i-
i-
o
&
o
.
.
.
jaculis, & bombardis secu-
rus consistam. Vale.

*Dominationis tuae cliens
observantissimus*

Hieronimus de Paiva.

James M. Smith, Jr.
1880

A. M. Smith, Jr.
1880

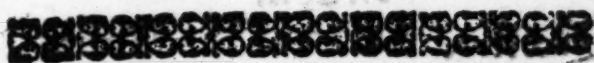
James M. Smith, Jr.
1880

¶ Ad Lectorem.

IN hoc, studiose lector,
compendio in publi-
cum evulgando, sola
tibi brevitate servi-
mus: Nam doctrina Conimbri-
censis est; & qua, quanta, qualisq;
sit, non opus nostri ducere explicare:
pro omnibus sufficiat Conimbricen-
sem esse. Sed sicut nihil ex omni
parte beatum, ita neq; Conimbri-
censis haec doctrina, omni ex parte
certa est. Suos habet errores, (ut
circa accidentia Eucharistiae) quos
hic fideliter scripsi, alibi tamen, &
qua potero brevitate in aliquibus
nostris additionibus ad Conimbri-
censem Logicam, refutandos.

Ad Legationem.

Index quæstionum,
que in hoc opusculo
continentur.

Quæstiones Proæmiales.

Quæstio.	Folio.
1 D E artis definitione.	1
2 D E artium divisione.	2
3 De ordine artium inter se.	3
4 Utrum Dialectica sit verè, proprièq; scientia, & ab alijs distincta?	ibidem.
5 Quodnam sit adequatum Dialectica subiectum?	5
6 Sitne Dialectica ad alias disciplinas capeffendas necessaria, an non?	6
In præfationem Porph.	
1 Quid sit universale.	7
2 De unitate rei universalis	10
3 De aptitudine universalis, & eius actu.	11
4 Utrum	

Index.

Quæstio.	Folio.
4 Virum res fiant universales intellectus operatione, an secundum se tales sint ?	14
5 De universalis abstractione.	20
6 De existentia universalitatis relativa.	23
7 De universalis divisione in suas species.	26
8 De particularibus, quæ universalis respondent.	30
In cap. de Genere.	
1 Virum genus sit rectè à Porph. definitum ?	34
2 Virum qualibet entia, rationem generis, & speciei ingrediantur ?	36
In cap. de Specie.	
1 Virum Porph. de specie rectè censuerit ?	39
2 Virum species sit 1 ^m . generis correlativum ?	41
3 De natura, definitione, & partitione individui.	44
	In

Index.

Quæstio.

Folio.

In cap. de differentia.

- 1 *Utrum differentia in communi
probè definita, ac divisa sit?* 47
- 2 *Utrum differentia maximè pro-
pria rectè definiatur, ac divi-
datur?* 50

In cap. de proprio.

- 1 *Utrum divisiones, ac definitio-
nes proprij rectè habeant?* 53

In cap. de accidente.

- 1 *Rectène sit explanatum, defini-
tūq; accidens à Porphy?* 57

In Aristotelis Categorias.

In cap. 1^m. de æquivocis uni-
vocis, & denominativis.

- 1 *De divisione, & definitione æ-
quivocorum.* 62

- 2 *De univoco, & denominati-
vo.* 66

Cap. 2^m. de complexis, & incom-
plexis. 68

Cap.

Index.

Questio. Folio.

Cap. 3^m. de regulis. 69

Cap. 4^m. de 10. predicamentis. 70

1 De 1^a. entis divisione in substantiam, & accidens. ibid.

2 Verum entis divisio in 10. predicamenta, probanda sit. 74

In cap. 5^m. de substantia.

1 De substantia predicamentalis essentia, 80

2 De divisione Aristotelica substantie in 1^{am}. & 2^{am}. 82

In cap. 6^m. de quantitate.

1. De ratione formali quantitatis. 86

2 Verum species quantitatis discreta, & continua rectè à Philosoph. numerentur. 91

3 Verum esse aequalè, vel inaequalè sit quarto modo proprium quantitatis. 94

In cap. 7^m. de relatione.

1 De natura relationis. 98

2 Verum

Index.

Quæstio. Folio

2 *Verum in relationis prædicamēto sit aliquod genus summum?*

102

3 *Verum esse simul cognitione sit quarto modo proprium relationis?*

106

In cap. 8^m. de qualitate.

1 *De natura, & speciebus qualitatis.*

109

2 *Utrum esse simile, vel dissimile sit quarto modo proprium qualitatis?*

113

In cap. 9^m. De 6. ultimis prædicamentis.

1 *De actione, & passione.*

115

2 *De ubi, & suu, eorumq; speciebus.*

117

3 *De duratione, & habitu.*

119

In cap. 10. de oppositis.

Quæst. unica. De natura oppositionis, eiusq; speciebus.

122

Cap.

Index.

Quæstio.	Folio.
Cap. 11. De modis prioris.	129
Cap. 12. De modis simul.	ibid.
Cap. 13. De 6. speciebus motus.	ibid.
Cap. 14. De 7. modis habendi.	130

In libros de interpretatione.

In cap. 1^m. lib. 1ⁱ. de signis.

1	De natura, & conditionibus signi in communi.	132
2	De signorum divisione.	136
3	De vocum, & scripturarum significatione.	142
4	Virum conceptus sint idem apud omnes, voces verò diversa?	146
5	De veritate, & falsitate conceptuum.	150

In cap. 2^m. 3^m. & 4^m.

1	Qualis sit natura, & partitio vocis significativa tam simplicis quàm complexa.	155
2	De	

Index.

Quæstio. Folio.

2 De natura, & divisione simplici vocis in nomen, & verbum. 157

3 De Oratione. 167

4 De Enuntiationis divisionibus. 171

In cap. 5^m. 6^m. & 7^m.

1 De enuntiationum oppositione. 179

In cap. 8^m. de futuris contingentibus.

1 De contingentia in essendo, & operando. 182

In lib. 2^m. de interpretatione.

Verum ex negativa de predicato finito colligatur affirmativa de predicato infinito, & è contra. 192. & 193.

Verum valeat consecutio à divisis ad coniuncta, & è contra. 193 & 194
In

Index.

Quaestio.	Folio.
In libros de priori resolutione.	
In lib. 1. cap. 1 ^m . de propositione, termino, & syllogismo.	
	196
<i>Utrum propositionis definitio sit essentialis?</i>	197
<i>De propositionis divisione, & univocatione.</i>	198. & 199
<i>De termino, de syllogismo, quotuplex sit discursus.</i>	200. & 202
<i>Syllogismi definitio: utrum conclusio sit pars syllogismi?</i>	203.
	& 204
<i>Utrum definitio syllogismi sit essentialis?</i>	205
<i>Utrum omnis, & solus syllogismus sit argumentatio formalis.</i>	206
In cap. 2 ^m . de conversione absolutarum propositionum.	
<i>De regulis ab Arist. ad conversionem traditis.</i>	208
<i>Utrum subiecta necessario affirmantur</i>	tunc

Index.

Quæstio.	Folio.
<i>tur de accidentibus, à quibus de-</i> <i>terminatè postulantur?</i>	211.
<i>In cap. 3^m. de conversione</i> <i>Modalium.</i>	
<i>Regula conversionum modalium.</i>	216
<i>In cap. 4^m. 5^m. & 6^m.</i> <i>de figuris.</i>	
<i>Vtrum figure syllogistica sint tres?</i>	220
<i>De modis concludendi in quavis fi-</i> <i>gura.</i>	221
<i>De modis indirectè concludenti-</i> <i>ribus.</i>	222
<i>De syllogismo expositorio.</i>	223
<i>Regule communes omnibus figuris</i>	224
<i>Regula particulares.</i>	225
<i>Cap. 28. de regulis medij</i>	
<i>Syllogismorum inveniendi.</i>	225
<i>In lib. de post. resolutione.</i>	
	In

Index.

Quæstio. Folio.

In lib. 1. cap. 1^m.

De præcognitis.

1 *Utrum omnis doctrina sit remi-
niscencia, an denuò acquisita?*

128

2 *De doctrina, & disciplina intel-
lectiva.*

233

3 *De præcognitis.*

237

4 *De principiorum cognitione.*

245

In cap. 2^m. de scientia.

1 *De scientia.*

254

2 *Utrum omnis, ac sola demon-
stratio efficiat scientiam?*

259

3 *Utrum demonstrare liceat per
omnia causarum genera?*

266

In cap. 3^m.

De quibus sit demonstratio.

1 *Utrum detur circulus in demon-
strando?*

269

2 *De propositione per se nota.*

272

In

Index.

Quæstio.	Folio.
In cap. 4 ^m . de prædicatis.	
De prædicato de omni, per se 1 ^o .	
& 2 ^o . modo, & universali.	
276. usq; ad 280.	
In cap. 5 ^m . 6 ^m . & 7 ^m .	
1	De obiecto materiali scientia.
	281
2	Quo pacto scientia amittatur.
	285
In cap. 8 ^m . de principiis.	
1	Vtrum omnia principia sint in-
	demonstrabilia.
	292
In cap. 10. de demonstratione.	
1	Vtrum divisio demonstrationis
	in quia, & propter quid sit a-
	daquata.
	296
2	De scientiarum subalternatione.
	In cap. 23.
	299
De certitudine, & unitate	
scientiarum.	
Quæst. unica. De unitate, & dis-	
tinctione scientia.	
	303
	In

Index.

Quæstio. Folio.

In cap. 26.

1 De scientia, & opinione. 314

2 Verum scientia, & opinio in eodem intellectu simul esse queant? 318

In lib. 2^m. Posteriorum.

1 Quod sit præcipuum demonstrationis medium? 328

In lib. Topicorum.

1 Veram divisio syllogismi in quatuor membra sit adequata, & univoca? 330

2 De quatuor predicamentis dialecticis. 332

In lib. Elenchorum.

De sophistarum fallacijs. 333

FINIS.

QVÆSTIONES PROÆMIALES.

Quæstio 1^a.

De artis definitione.

Rs, quam homini ratio cum experientia peperit, definitur: *Collectio multarum de una re comprehensionum ad aliquem finem utilem uitæ.* Latissimè *ars* dicit omnes habitus intellectus, tam practicos, quàm speculativos, qui verum attingunt: strictissimè *artem* externorum operum effectivam. In particula *[utile]* intelligitur bonum commune ad utile, delectabile, et honestum: & ita definitio omnes habitus 1° modo sumptos comprehendit: scientiam quoque divinā, et angelicam objectivè acceptas includit. *Collectio* &c. maleficas *[utile]* excludit.

B

Quæstio

*Quæstio 2^a.**De artium divisione.*

PRæcipuæ artium diuisiones sunt tres. 1^a. ratione rerum in reales, & sermocinales: 2^a. ratione finis in practicas, & speculativas: practicae in agentes, & efficientes: ars agens in Dialecticam, & Moralem: hæc in Ethicam, Æconomicam, & Politicam: hæc in Monarchiam, Aristocratiam, Democratiam, Oligarchiam. Speculativa in Physicam, Mathematicam, & Theologiam. Ad Physicam Medicina revocatur. Mathematica in Geometriam, Arithmeticam, Musicam, & Astronomiam: vel in Mathematicas puras, & mixtas, &c. Theologia in naturalem, & supernaturalem dissectatur.

3^a. ratione graduum in superiores, & inferiores: superiores sunt Physica, Moralis, utraque Theologia, & quæ ad has revocantur: inferiores 14 præcipuè: 7. liberales, serviles 7. quæ hoc disticho continentur:

*Lingua, Tropus, Ratio, Numerus, Tonus,
 Angulus, Astra:
 Ras, Nemus, Arma, Rates, Vulnera,
 Lana, Faber.*

Quæstio

Logica Compendium.

3

Quæstio 3^a.

De ordine artium inter se.

EO ordine, quo hîc ponuntur, fu-
isse artes inventas Divus autumat
Aug. 1°. artem characteres deline-
andi, deinde Grâmaticam, Historiam,
Dialecticam, Rhethoricam, Poëticâ,
Mathematicam, Physicam, Metha-
physicam. Ordine doctrinæ prius est
tradenda Dialectica, deinde Mathe-
matica, Physica, Ethica, Methaphysi-
ca. Ordine dignitatis prior est Metha-
physica, deinde Physica, Mathemati-
ca, Dialectica, Moralis, Vltimum lo-
cum vendicat Rhethorica.

Quæstio 4^a.

*Utrum dialectica sit verè, proprie-
que scientia, et ab alijs distincta?*

Dialectica, seu Logica, quæ *ars*
differendi definitur; cuiusque fi-
nis. proximus ad hoc tradere
normas, remotus ipsum est differendi
opus, in docentem, et utentem dividi-
tur: in 1^a. circa materiam necessariam
(ut in reliquis scientijs) non distin-
guitur usus à doctrina: in 2^a. circa pro-
babilia, maximè.

B 2

Dia-

Brevissimum Conimbricensis

Dialectica ratione totius artis docens est, ratione solius Topicæ utens. Docentis, & utentis diuersi sunt actus, idem habitus: nam ut differentia diuidens genus, & constituens speciem una est: sic idem numero habitus, prout elicit proprium actum, quo docet modum differendi, exercet officium doctrinæ: at prout remotè concurnit ad confectionem eiusdem modi, quem dirigit, vel imperat, non exercet actum doctrinæ, proindeque utens appellatur.

Est propriè scientia dialectica docens (non tamen utens) quia procedit in multis (ut in probandis v. g. regulis conuersionum) per infallibilem demonstrationem, & proprias de suo subiecto demonstrat passionem. Est à reliquis distincta, specificèque: quia diuersum habet objectum. Est pars Philosophiæ, cum demonstratiuè procedat, diuisionum, definitionum &c. partes per sua principia deducens. Est practica scientia, cum in differendi modis conficiendis, quod praxis est, præcipuè versetur.

Quæstio

Logica Compendium.

Quæstio 5^a.

*Quodnam sit adæquatum Dia-
lecticæ subiectum?*

Subiectum scientiæ (omissis diu-
sionibus in formale, & materiale:
quo, & quod) vel est inhæſionis,
in quo scilicet ars inhæret, quod est
intellectus: vel attributionis, quod est
materia circa quam scientia versatur;
Hoc diuiditur in parziale, & totale:
quod tres vendicat conditiones. 1^a. Vt
sit unum univocè, vel æquivocè. Vel
unitate ordinis, vel unitate subiecti,
& accidentis: 2. Vt omnia, quæ à sci-
entia tractantur, ad illud referantur:
3^a. Vt per illud scientia à reliquis di-
ſtinguatur.

Dialecticæ subiectum, non sunt vo-
ces nudæ, non significativæ; non ens
rationis in tota latitudine, vel ab intel-
lectus operationibus resultans, non
omnis intellectus operatio, non de-
monstratio, & definitio solùm (loqui-
mur enim de adæquato) non argu-
mentatio, non argumentatio formalis,
non demonstratio. Subiectum dialecticæ
adæquatum est modus differendi,
cum circa illud totius Dialecticæ de-
ſudet industria: qui modus est oratio,

Brevissimum Conimbricensis

qua ex notis ignotum aliquid aperitur:
estque prior arte in genere causæ for-
malis, ars prior in genere efficientis.

Quæstio 6^a.

*Sitne Dialectica ad alias discipli-
nas capeffendas necessaria, an non?*

Dialectica perfecta, seu artificialis
respectu aliarum scientiarum est
solum ad bene esse necessaria,
cum sit instrumentum sciendi, & arti-
fex melius, cum parata habet instru-
menta, operetur. Dialectica inchoata,
seu naturalis est necessaria ad omnes
cujusque scientiæ conclusiones, cum
sit intellectus, quatenus vim obtinet
discurrendi.

De

De Porphyrianæ Isagogis Scopo.

Vniuersale, ut prædicabile est, subiectū huius operis cōstituitur cum scientiæ subiectū unitatem habere debeat, licet à Porphyrio pro genere species universalis indicatæ sint, est opus ad Categorias, & differendi modos perutile.

In præfationem Porphyrij
ad Chrysarium.

Quæstio 1^a.

Quid sit uniuersale?

Vniuersale communissimè sumptum est unum quid ad multa pertinens. In complexum, & simplex (de quo hîc agitur) paritur. Simplex in quatuor membra, uniuersale scilicet in causando, significando, essendo, & prædicando. Vniuersale in causando

est tantum secundum quid (ut voces rerum universalium significativæ) quia est res singularis.

Falsò putant Nominales sola nomina esse universalia: quia quæ Aristoteles, & Philosophi universali attribuunt, rebus propriissimè, nominibus vero impropriissimè conveniunt: deinde quia conceptis Socrate, & Platone sine differentijs individuantibus, concipimus naturam utrique communem; & cum homo definitur, *animal rationale*, non conceptus, aut vox, sed natura communis definitur. Præterea Aristoteles ait rerum quasdam esse particulares, quasdam universales, non tamen à singularibus separatas, ut ponebat Plato, cuius ideæ, ut figmenta (si diuinas non intellexit) respuuntur: quia essent naturæ communes (ut Platonici affirmant) & non communes: quia quidquid existit in mundo per se, & immediatè est determinatum singulare, cum fit hîc productum, nunc, ab hac causa, hac actione singulari &c. Sententia Nominalium in eo peccat, quod singulare per se à singulari per accidens non distinguat.

Vniversalis

Universalis definitio.

Universale definitur ab Aristote-
le, id, quod aptum est ut in pluribus
insit, vel de pluribus prædicetur,
prædicatione scilicet naturali, non i-
dentica, vera, affirmativa. (*Id, quod*)
et unum quid, unitate scilicet univoca,
(*aptum*) quia universale non opus est
ut actu sit, sed, ut possit esse in multis.
(*De pluribus*) secundum nomen rei u-
niversalis, participatione ejusdem na-
turæ, et quæ eodem modo subiiciatur.

Iuxta Thomam, & communem
sententiam definitur hac definitione
universale, ut relativum: quia forma-
liter universale est relativum rationis,
& hic definitur formalissimè sum-
ptum: ergo &c. Probabilior videtur o-
pinio Fons qui ait definiri universale,
ut quidpiam absolutum est, & impor-
tat aptitudinem ad particularia, ut ex
definitione patet; quæ, in 1^a sententia,
dicenda est fieri per conditiones fun-
damenti, proindeque esse descriptivam
universali relativo: essentialis enim
hæc est, *Universale est relativum respiciens
particularia*; juxta 2^{am} dicendum, uni-
versali in prædicando esse essentialem
(cum potentia in concreto sumpta per

subjecta, ordinem ad proprios actus,
& objectum essentialiter definiatur)
eidem vero in essendo, cum per pro-
prietatem fiat, descriptivam.

Quæstio 2^a.

De unitate rei universalis.

VNum dividit Arist. in unum per
accidens, & per se. Unitas per se
distribuitur à Cajet. in forma-
lem, & numeralem: illa est rei com-
munis: hæc rei singularis in sua natu-
ra indivisio; Præter has datur unitas
præcisionis privativa naturis ab-
stractis conducens: hæc magis parti-
cipat unitatem per se, quam per acci-
dens; magis tamen accedit numerali;
quia reddit naturam incommunicabi-
lem, quandiu in ea est.

Unitas formalis omninò requiritur
ad universale, cum unum essentia esse
debeat, & sit ens reale, unitas verò
passio entis; sed non sufficit, quia cum
semper comitetur naturam, eadem ef-
fet unitas rei communis, & singularis:
& generica communicata speciei, ge-
nus, specifica communicata individuo,
speciem efficeret. Superest præcisi-
onis, quæ, & reddit naturam simpliciter
unam.

unam, cum definiatur Negatio diuisionis in plura eiusdem nominis, et rationis: &, quā deuoluit aptitudinem, repugnat singularibus. Et licet sola formalis in universalis definitione collocetur, hæc ex aptitudine ibi expressaprehenditur, cum nihil sine aptitudine universale esse queat. Si Aristoteles analogia universalia vocavit, hoc propter similitudinem, quam cum veris universalibus habent, dictitavit: nam unitas analogica, & numerica universalitati officunt.

Quæstio 3^a.

De aptitudine rei universalis propria, & eius actu.

Actus universalis est identitas cum particularibus, qua possumus asserere, *hoc est hoc*: patet, Cum Petrus, v.g. ante omnem existentiam sit homo, animal, rationalis, resibilis. Solum 5^m. universale, cum non vendicat certum subiectum, supponit existentiam, & aliquem nexum. Ex dictis rejicitur Thomas, qui asserit existentiam in particularibus esse proprium actum universalis, licet concedendum esse secundarium, & manifestiorem.

festiorem, & ideo definitum universale per aptitudinem, quia cum est in inferioribus non est universale. Quamvis universale sit in particularibus, ut totum in suis partibus, non est opus totam naturam formaliter, vel partim formaliter, partim de connotato, sed de connotato saltem totam importet inferiorem.

Licet actus sit positivus, potentia est negativa. i. non repugnantia ad essendum in pluribus, de qua illis prædicandum, cum universale à particulari actu non differat, nec ad similes divisiones (ut in quantitate bipalmari ad diuidendam in duos palmos) detur, nisi non repugnantia. Deinde, cum modus ille Fonsæ, purus, potentialis, separabilis existere nequeat, ens reale esse non potest. Nec proinde sequitur non repugnantiam esse negationem negationis. i. Repugnantia, cum neget relationem negationis, vel ejus fundamentum, quod est singularitas positiva. Obijcies Aristotelem, potentiam, & actum esse in eodem genere, asserentem: ergo, &c. Respondetur non loqui de prædicamentali: sed potentiam revocari ad genus, imò & ad speciem actus, uti ad id in quod ordinatur, vel rem

Logica Compendium.

13

in potentia collocari sub eodem genere, sub quo eadem in actu collocatur.

Aptitudo universalis dividitur in aptitudinem ad essendum in pluribus, & in aptitudinem ad prædicandum de illis: & licet secunda, & eius actus primæ, & eius actui subordinetur, & ad ablationem illius, non formaliter, sed consequenter auferatur: tamen cum negatio ad multiplicationem formæ negatæ multiplicetur, & immediate specificetur per formam negitam, ad modum causæ exemplaris, Cumque ad potentiarum Logicarum minus, quam ad Physicarum multiplicationem (nam intellectus v. g. realiter, & formaliter est unus, ad trinam tamen operationem trinam habet distinctam aptitudinem) requiratur, diversaque sit à 1.^a 2.^a forma negata, ab ejusdem negatione, secundæ negatio specie distinguatur oportet.

Non dividitur tamen aptitudo in proximam, et remotam, ut Schotistæ volunt; probatur: naturæ communes à parte rei non differunt à singularibus: sed hæ nullam habent aptitudinem: ergo neque illæ. 2.º natura in individuo ita est determinata (tum propter identitatem cum differentia, tum quia
singulare

singulare nullam habet indifferentiā) ut nec per Dei potentiam esse queat in alijs ; ergo &c. Nec valet exemplum materiæ primæ, quæ sub una forma habet aptitudinem remotam ad aliam, cum ad illam disponi queat : cum tamen natura uni semel differentię conjuncta ab ea nunquam divelli possit. Neque quia natura secundum se est in multis, aptitudinem habet, ut sit in multis, sed ut sit in individuo, in quo est : aptitudo vero universalis est ut sit in multis indiscriminatim. Neque aptitudo universalium est aggregatum particularium aptitudinum, quia cum universale unum sit, una, & homogenea, debet esse aptitudo.

Quæstio 4^a.

Vtrum res fiant universales intellectus operatione, an secundum se tales existant ?

A Lijs verbis utram unitas, aptitudo, & relatio universalis naturæ ante intellectum conveniant ? Et quia unitas præcisionis privativa devolvit aptitudinem, estq; relationis fundamentum, tota quæstio de illa ventilabitur.

Tres naturæ status, solitudinis sci- 3. *Natura*
licet, contractionis, et abstractionis, *consideratio-*
Cum Avic; & Thoma præmittendi *nes.*
Duplex aliquorum distinctio in gene-
re: alia ex natura rei: alia per intellec-
tum: illa vel est realis, vel formalis,
sub qua modalis ponitur; hæc vel ra-
tionis ratiocinantis, quæ non habet,
vel ratiocinata, quæ in re habet fan-
damentum.

Scholastica opinio est Methaphysicos
gradus in eodem individuo formali-
ter, et essentialiter distingui: Probat.
Socrates, & Plato. v.g. conveniunt
simpliciter in hominis ratione, et diffe-
runt per particulares differentias: ergo
natura humana in eodem individuo
distinguitur actu à propria differentia:
quia idem secundum eandem omnino
rationem non potest à parte rei esse
principium conveniendi, & differen-
di, &c.

Thomistica est, eosdem gradus ra-
tione ratiocinata, seu virtualiter, et
per inadxquatos intellectus nostri (ut
in deo attributa) conceptus distingui.
Probat. Si natura humana Platonis
actu distinguitur ab eius differentia,
poterit sine illa concipi: (idem dicen-
dum est de humanitate Socratis) con-

cipiantur ergo, et conferantur inter se, vel differunt, vel sunt omninò idem; 2^m. est absurdum, cum enim illi duo homines realiter differant, non possunt humanitates in iisdem existentes idem prorsus esse; si detur 1^m. ergo habent aliquid à parte rei intimum illi naturæ, per quod differant: id non est ipsa natura, cum in ea conveniant: ergo differentia individuanes, ac proinde actu à natura differre non possunt.

*De natura in
1° statu quid
dicendum.
Adverte.*

In 1° statu juxta Thomam ista sententia non datur universale, cum natura in eo non habeat unitatem præscissionis, nec proinde aptitudinem, quæ per intellectum consequitur. Non sufficit inter duo distinctio virtualis ut aliquid à parte rei conveniat uni, quod alteri non conveniat: per intellectum, maxime. A parte rei est unitas formalis in rebus, solumque virtualiter à numerali distinguitur. 4^m. et 5^m. universale, licet actu differant à subjectis, tamen, ut universalia sint, præscindi ab intellectu debent.

*Probabilis
defensabi-
lisq; opinio.*

Juxta Schot. sententiam respondent aliqui naturam in 1° statu esse universalem: probantq; quia natura in eo habet unitatem præscissionis, cum sit causa formalis inferiorum, proindeq; prior;

Logica Compendium.

17

prior; & quia cum distinguatur actu à differentijs aliquam unitatem habere debet, quæ est præscisiva; et quia intellectus non dat naturæ maiorem unitatem illâ, quam in eo statu habet. Ergo &c. Et quia actus universalis est posterior aptitudine: et tamen antecedit intellectum: Ergo et aptitudo; & quia diversitas aptitudinum provenit ex naturarum diversitate: ergo &c.

Probabilior est eorum opinio, qui *Probabilior opinio.*
etiam admissio actuali graduum distinctione, naturam secundum se universalem esse iudicantur. Omissis autoritatibus Aristotelis, Thomæ, imò, et Schoti, probatur rationibus; 1º. quia de natura in primo statu dicuntur prædicata necessaria: unitas verò præscissionis est Contingens: ergo &c. 2º quia natura communis in illo non est sine differentijs, cum hæc cum natura in existētia simul fiant, secundum vero essentiam sunt æternæ. Nec sufficit prioritas naturæ, ut negatio illius conveniat ratione, ut volunt cōtrarij, et in eodem instanti temporis, in posteriori naturæ sint differentię, cum temporis instans indivisibile sit, & quidquid competit in toto conveniat, vel non conveniat, in instanti.

Et

Et licet in eo priori aliqua unitas admittatur, non datur universale ex defectu particularium, cum tamen universale in aptitudine, vel relatione ad particularia præcipue consistat.

Contrarijs rationibus respondendum 1. illam prioritatem causæ non tollere simultatem effectus 2. illam unitatem non præscissionis, sed formalem esse. 3. negandum naturam in eo statu non accessisse ad differentias, licet ratione illius, seu independentiæ contractionem non expectet, eam tamen non omnino respuit 4. & 5. actum, et potentiam universalis nec totam esse à parte rei, nec totam ab intellectu, sed quodā modo ex utroq; mixtam: cum enim universale unum in multis esse debeat, secundū se cum multis habet identitatem, ex intellectu vero haurit unitatem universalis propriam; similiter aptitudo, licet per intellectus abstractionem fiat, supponit tamen unitatem formalem, in qua fundatur, estq; in causa ut natura hanc potius, quam illam vendicet aptitudinem.

*De natura
in 2º.*

Natura in 2º statu non est universalis, cum unitate præscisiva, et aptitudine careat, nullumq; detur universale actuale.

Natura

Natura in 3°. statu est perfectè uni- *In 3°.*
versalis, cum unitatem præcisivam, et
aptitudinem in eo fortiatur. Concep-
tus à natura communi unitatem for-
malem vindicat, ei tamen tribuit nu-
mericā. Probabile est unitates præci-
sionis tot esse, quot conceptus abstra-
hentium eandem naturam; ut enim
ad multiplicationem existentiae realis
entia realia multiplicantur, sic ad
multiplicationem objectivæ entia ra-
tionis, et negationes. Verisimilior vi-
detur pars negativa cū Cajetano quia
conceptus sunt extrinseci entibus ra-
tionis, et variatis variatur causa quo-
dammodo effectiva, quod idem ens
rationis perseveret; Et quia à nemine
idē ens rationis bis cognosci posse se-
queretur; et quia idem est semper ne-
gationis hujus fundamentum, et for-
ma negata. Nec valet exemplum exi-
stentiæ realis, quæ est intrinseca re-
bus: at objectiva extrinseca entibus
rationis. In 2°. statu habet natura u-
niversalis actum.

Solvuntur quæstiones

A Porphyrio excitata.

ADvertendum est quæstiones de
universali materialiter, non for-
maliter.

maliter sumpto, et postremas duas de generibus, et speciebus sensibilibus indicari. 1æ. Vtrum genera, et species sint in rerum natura: an in solis, nudisq; conceptibus? Respondetur esse in rerum natura: 2æ. An sint corporea, an incorporea? Respondetur omnia realiter componi ex materia, & forma: licet non omnia formaliter (ut in substantiæ genere summo patet) componantur. 3æ. In rebus sensibilibus: an ab his separata subsistant? Respondetur in sensibilibus esse, ut ex supra dictis liquet.

Quæstio 5^a.

Cuius potentia ministerio fiat universalis abstractio?

Abstractio est unius ab alio separatio; hæc in genere vel est realis, vel rationis; hæc est duplex: alia negativa, in qua scilicet per præpositionem negamus unum de alio, sive verè, sive falsò: alia præcisiva, in qua scilicet per simplicem apprehensionem de pluribus aliquo modo inter se connexis, unum cognoscimus, omissis alijs. Universalis abstractio est præcisiva, cum negativa falsa esse possit.

Potentia

Potentia appetentes non dicuntur abstrahere universale, cum potius trahantur ad objecta.

Suppositis quinque sensibus externis, duobus internis, communi sensu, scilicet, et Phantasia, duobus intellectibus, agente, scilicet, et patiente, quorum primus cum Phantasia producit species intelligibiles. 2us recipit: universalis abstractio, quæ ab intellectu tantum, propter suam immaterialitatem fit, hoc pacto perficitur.

Offert se. v. g. hoc album oculo, imprimitq; in illum sui speciem, qua oculus informatus videt: ex visione per nervos Opticos in sensum communem dimanat alia species idem album repræsentans, licet modificatè: per hanc format sensus communis ejusdem albi notitiam: ex qua egreditur alia species ad Phantasia (quæ phantasma expressum dicitur) hac imbuta phantasia cognoscit idem album, et mediante hac cognitione phantasia ab intellectu agente elevata, mittit speciem in intellectum possibilem.

Iuxta Schotum, dicendum in illa specie representari eandem naturam singularem, quæ erat in Phantasmate (et proinde negandum naturam in specie

specie intelligibili repræsentatam esse formaliter, et actu universalem) universaleq; formaliter solum fieri per intellectum possibilem in eius opinione concedendum.

Iuxta Thomam asserentem speciem ab intellectu agente productam solius naturæ communis esse representativā, dicendum primam universalis abstractionem ad intellectum agentem pertinere, * et consequenter dari actu, et formaliter universale in illa specie intelligibili (cum natura careat differentiis, et requisita habeat ad universale) quo pacto negationes, et privationes sunt in rebus; dupliciter enim hæc sunt in subjecto, vel merè negativè, vel cum apprehenduntur ab intellectu per modum entis removentis aliud, ut cæcitas visionem*. Hæc opinio intelligenda est de universali aptitudinali exposito: nam relatio universalis, unitasq;, et aptitudo (licet per Cajet. ante Patientem naturæ abstractæ convenient) ut sunt entia rationis non possunt existere in natura ante intellectum Patientem.

Quæstio

Quæstio 6^a.

De existentia universalitatis
relative.

Cum universalis relatio ens ratio-
nis sit, naturam entis rationis o-
portet considerare. Entis ratio-
nis definitio est | *Ens cuius esse ab ope-
ratione intellectus pender obiectivè* | Et
aliquo modo (juxta Schotum) effecti-
vè; quatenus intellectus efficit eam
imaginem, in qua ens rationis cog-
noscitur. Solus intellectus causat en-
tia rationis, reliquæ potentiæ, ad plu-
rimum, intellectui talia causandi præ-
stant fundamentum.

Ens rationis existit primo in eo con- 1^a. *Conclu-*
ceptu, quo percipitur, ut ens, id quod *sio.*
à parte rei nihil est. Conclusio patet,
cum ens rationis aliud esse non habe-
at, quam ita cognosci.

2^a. Conclusio: Relatio rationis 2^a.
consistit in conceptu comparativo.
Iuxta Schotum consistit in eo con-
ceptu, quo comparantur extrema,
cum relatio sit duorum comparatio
inter se. Iuxta Thomæ sententiam
probabiliorem in eo, quo appræhen-
duntur extrema jam comparata. Pa-
tet; Cum nullum ens rationis existat
nisi

nisi in conceptu, quo repræsentatur: atqui non repræsentatur in primo conceptu Schotico, sed in hoc Thomistico: ergo &c. Licet enim ille sit proprius comparativus, est solum fundamentaliter: 2. vero formaliter.

Ens rationis dividitur in relationes, negationes, et privationes. Negatio, et privatio aliquando distinguuntur accidentaliter, per subjecti apti, vel inepti connotationem: aliquando essentialiter, cum privatio semper dicat subjectum (ut cæcitas) negationes vero aliquando sint per modum subsistentis, et concipi queant sine subjecto, cum solum dicant formæ carentiam, ut nihil; Negationes, ut meræ carentiæ formarum: sed tunc nec realia, nec rationis entia sunt. Figmenta ad illa tria membra revocantur.

Caiet.

Sanc.

Fons.

Naturæ in specie, vel conceptu sine differentiis repræsentatæ convenit relatio universalis: at non existit nisi cum apprehenditur conceptu, comparativo, scilicet, explicato 2^a. Pars ex dictis patet. 1^a. probatur: Quando in subiecto dantur omnia requisita ad formam realem, et solum deest eius productio, talis forma debetur subiecto:

ieft
hab
pro
fune
rela
cum
coni
ratio
duct
prox
re co
N
conf
form
et ali
bali
natu
quan
duis
tura,
Nar
matu
libitu
conc
sed ex
versa
affere
in ad
niver

iecto: sed natura in specie intelligibili habet omnia requisita, præter formæ productionem: ergo &c. Licet posito fundamento proximo illicò resultet relatio realis: quia eius productio cum fundamēti proximi productione coniuncta est: tamen in relationibus rationis aliter evenit, cum ejus productio, etiam posito fundamento proximo, fiat per aliam actionem merè contingentem.

Natura in actuali prædicatione conservat universalitatem: si enim formetur conceptus naturæ humanæ, et alius de Petro, assumpta copula verbali poterit fieri prædicatio, manente natura præscisa: ergo &c. Et quia quando prædicatur homo de indivisus non prædicatur hæc, aut illa natura, sed natura communis: ergo &c. Natura in quacunq; suppositione sumatur (suppositio enim cum sit ad libitum cognoscentis est extrinseca conceptui) si tamen non intrinsecè, sed extrinsecè sit determinata est universalis; vnde patet solutio. Schoto asserent naturam esse determinatam in actuali prædicatione, proindeq; universalem.

*Quæstio 7^a.**De universalis divisione
in suas species.*

ADæquata universalis divisio est in quinque species, genus scilicet, speciem, differentiam, proprium, et accidens. Probaturn: quia cum aptitudo (similiter Philosophandum de relatione) sit potentia, distinguenda est per suos actus; 1. identitates, quas universale absolutum habet cum inferioribus, quæ sunt quinque, quod enim est idem cum alio, vel est accidentaliter, vel essentialiter: si 2^m. vel est tota illius essentia, et est species, vel pars, et est genus, pars veluti materialis: pars tanquam formalis est differentia. Si 1^m. vel necessario, et est proprium, vel contingenter, et est accidens.

Alia collectio prædicabilium. Quid quid prædicatur de pluribus, vel essentialiter, vel accidentaliter prædicatur: si essentialiter, vel in questione quid est? Vel quale est? Si in questione quid est? Vel incompletè de pluribus specie differentibus, et est genus; vel completè de solo numero differentibus, & est species; si in quale est
diffic-

differentia. Si accidentaliter, aut necessario, et est proprium, aut contingenter, et est accidens.

Oppones decem esse modos prædicandi de prima substantia: ergo decem prædicabilia. Respondetur modos prædicamentales afficere prædicata materialia de prima substantia, prædicabiles vero connexiones cum individuo, quæ quinque sunt. Individuum vagum licet prædicetur de pluribus, non est universale, & quia non est unum per se, et quia habet differentiam.

Prædicari completè in opinione Thom. est dicere totam naturam communem individui, cum existiment Thomistæ differentiam individuantem non ingredi essentiam individui. In opinione Schoti licet differentia individuantis essentialis sit individuo, prædicari completè est dicere totam naturam individui, excepta differentia, ne prædicatio sit identica: Incompletè præter differentiam relinquere aliquid aliud prædicatum.

Universale pro natura subtracta non est genus ad illas quinque species: quia quædam sunt substantiæ, quædam accidentia; Nec pro unitate:

quia omnis priuatio distinguitur per formam negatam, quæ hîc est analogica; nec pro aptitudine: quia talis est potentia, qualis actus: sed hîc est analogicus, id est, identitas, quæ in substantijs est simpliciter, in accidentibus secundum quid; pro relatione maximè, cum eodem nomine, ratione, & in questione quid est? de illis speciebus affirmetur.

Oppones, relationes distingui per fundamenta proxima: sed hîc sunt aptitudines diversæ: ergo &c. Respondetur non requiri tantam unitatem in fundamentis etiam proximis, quanta est in relationibus: nam Aristot. prædicamentaliû relationum proximum fundamentum analogicum constituit. Si dicas eo modo collocari genus sub specie, imò sub se: Respondetur accidentaliter, et denominatiuè sub specie, & sub se directò collocari posse: non tamen essentialiter.

Propositæ species sunt infimæ, vocamus enim animal unum genus, plantam aliud &c. (et eadem ratio est speciebus omnibus universalis) quæ ratio numerandj est propria individui-
orum: ergo in qualibet natura generica est una relatio generis solo numero

mero distincta ab ea, quæ est in a-
lia.

Oppones; Prædicari de pluribus
numero, vel specie differentibus in
quid, efficit duas species universalis:
ergo, & in quale, efficit. Responderur,
prædicari in quid completè, et incom-
pletè efficere duas species, non verò
de pluribus specie, vel numero diffe-
rentibus: prædicatio autem in quale,
semper est incompleta. Vnitates, et
aptitudines naturarum (similiter de
speciebus) quamvis dissimilium non
differunt specie: quia non sumuntur
ab illis materialiter, sed formaliter
acceptis: quatenus identitas generis
est actus essendi incompletè: speciei
verò completè.

Sunt immediatæ. Probatur 1º. ex
collectione. 2º. quia nullam assigna-
bunt rationem contrarij, cur potius
dividant universale in essenziale, &
accidentale, quam in quid? & quale?
quod si fiat una species manebit sub
duobus generibus non subalternatis:
ut differentia.

Quæstio 8^a.

*De particularibus, quæ universali
respondent.*

Particulare (ut dictum est de u-
niversali) sumitur 1°. pro re de-
nominata particulari, v.g. Socra-
te. 2. pro aptitudine, ut subit univer-
sali. 3°. pro relatione, qua ad illud re-
fertur. Definitur: *Id quod aptum est
subesse, vel subijci universali.* Pro rela-
tione: *Particulare est relatum respiciens
universale.*

Dividitur (si loquamur de proximo)
in particulare in quid ? incompletè :
in quid ? completè : in quale ? essentia-
liter, necessariò, et contingenter; quæ
divisio eodem modo intelligenda est,
ac universalium.

Particularia essentialiter participan-
tia universale postulant essentiæ uni-
tatem : quia constituuntur per con-
tractionem naturæ, medijs differentijs :
ex natura verò, et differentia consurgit
unum per se. Differentia ratione saltem
generis, vel speciei unum per se con-
flat. Particularia universalium acci-
dentalium ex se non poscunt essentiæ
unitatem (cum supponantur in suo
esse constituta, solumq; denominentur
ab

ab universalibus, quæ denominatio potest esse complexa, ut esse cognitum de domo) rarò tamen sine illa inveniuntur, cum proprium, & accidens intrinsecum per unicam inhærentiam unico insint subjecto: inter extrinseca autem tempus, et locus, et actio sufficienter denominent entia per se. Homo v. g. respectu hominis albi, et nigri non est universale, cum idem homo simul divina virtute, vel naturaliter successivè esse queat albus, et niger, nec subijciatur ita totus universali. Nec respectu Socratis, & Platonis alborum, ob 2^{am} rationem; & quia accidens non multiplicat naturam subiecti.

Oppones, *hominem* esse speciem respectu Christi, in quo non est unitas essentiæ. Respondetur *hominem* predicari de Christo: quia etsi habet duas naturas, est tamen unum ens per se in ratione subsistentis, et non significatur, ut conflatum ex illis, sed tanquam subsistens per se in utraque.

Particularia universalis cuiuslibet plura esse debent, cum in hoc differat natura communis ab individua, quod hæc, propter singularitatem multis communicari non possit, illa propter

universalitatem in plura dividi que-
at.

Hinc patet Thomistas hallucinari,
asserentes species Angelorum unicum
tantum individuum habere posse :
(falso enim materiam cum quantitate
principium individuationis arbitran-
tur) non enim illæ species ita uni sunt
conjunctæ, ut eis (cum sint creatæ)
alias naturas similes esse repugnet.

*Dubium
de crea-
tore.*

Oppones; Hoc concretum | Crea-
tor | vel deducatur ab actu à relatione
creandi, in communi sumptum est u-
niversale : sed non habet plura de
quibus dicatur : ergo. Respondetur, si
conferatur cum deo ex se habere fun-
damentum ad quantum prædicabile :
defectu tamen particularium non esse
universale ; si cum relationibus, con-
cretè sumptis, tunc est genus, vel spe-
cies, non secus ac ipsa creatio : quia
accidens in concreto cum prædicatur
de inferioribus in quid, non sumitur
subiectum, ut inferius sed tanquam
extrinsecum præbens concretionem
particularibus accidentibus; unde non
formaliter, sed tantum de connotato
significatur. Itaque formaliter multi
creatores (non tamen absolute) dici
possunt.

Op^o

Oppones; Si tres humanitates uni-
rentur eidem supposito, homo in cō-
muni respectu illius non esset univer-
sale, quia non essent tres homines:
ergo nec creatio respectu hujus, &
illius creationis. Respondetur, cōcessio
antecedente, negando consequentiam:
quia concretum accidentale non in-
cludit, sed connotat subjectum: sub-
stantiale verò saltem singulare inclu-
dit formaliter suppositum.

Omnia particularia continent na-
turam universalem divisam, et multi-
plicatam, teste Arist. qui ait: Singu-
lare numero est unum, universale au-
tem in his divisam; Et quia unitas rei
universalis debet esse opposita unitati
singularis, quæ negat omnem sui
multiplicationem secundum nomen,
& rationem.

Etiā in 4. & 5. prædicabili requi-
ritur ad universale multiplicatio for-
mæ, et subjecti: et ideo una albedo in
tribus lapidibus non est ad illos uni-
versalis: quia licet dicantur plura alba
adjectivè, hoc non sufficit, sed sub-
stantivè dicantur oportet; quæ multi-
plicatio ex definitione universalis è
particula *[de pluribus]* efflorescit.

Summa capitis
de genere.

Proponuntur tres generis accep-
tiones 1^a. est pro multitudine ho-
minum à communi progenitore,
vel patria descendentium: 2^a. pro na-
tali principio, seu vi, quam aliqui à
parentibus, vel à patria ducunt: 3^a. et
Philosophorum propria est, qua genus
definitur: *id sub quo collocatur species:*
vel: Id quod predicatur de pluribus spe-
cie differentibus in quaestione quid est,
incompletè.

Quaestio 1^a.

Utrum genus sit rectè definitum
à Porphyrio?

Definitio 1^a. potest intelligi de
genere, vel prout refertur ad
speciem (quod illi est essen-
tiale) vel prout terminat illam, quæ
est proprietas consequens. Cum ali-
quid prædicatur per modum substan-
tis in quid; cum per modum acciden-
tis in quale, Prædicatur. Item cum
prædicatum est connotativum, et sub-
jectum solum concretum, vel minùs
connotativum in quale? Cum verò præ-

prædicata æquè concreta sunt, vel abstracta, in quid ? est prædicatio. Specie differunt diversæ species, vel quæ sub diversis speciebus collocantur. Genera summa ab alijs summis (ut quæ sub illis continentur) genericè; subalterna ejusdem specificè propter differentiam.

Oppones. Nullum universale prædicatur incompletè: quia est quoddam totum: nam ita dicit partem. Respondetur genus dicere partem formaliter, partem de connotato. Sat est generi ab una specie tantum; ignotis alijs, præscindi, ut ei aptitudo, relatio, & definitio generis conveniat. Cum Aristoteles ait sub genere latere æquivocationes. Respondetur, esse propter inæqualitatem differentiarum specificarum, vel periculum (dum genus quæritur) incidendi in æquivocum.

1^a. Definitio in frequentiori sensu est descriptiva, cum fiat per genus, & proprietatem. 2^a. est descriptiva: quia fit per proprietatem essendi: nam ut se habet prædicabile ad universale: ita prædicabile de pluribus specie differentibus ad genus: illud est proprietas universalis: ergo, & hoc generis. Quod Porphyrius dixit: *Genus De-*
scribitur

Scribentes &c. Non est essentialis relationi (ut vult Thomas) cum fiat per conditiones fundamenti relationis. Nec speciei prædicabili, si ponatur loco generis | *Universale* | quia non collocatur proprium prædicabilis generici fundamentum, quod est genus : sed illius fundamenti genus, id est, universale. Sin genus hujus definitionis sit prædicabile de gluribus (ut vult Schot.) cum addatur germana differentia est essentialis. Hæ, & similes definitiones 1°. & formaliter conveniunt formis, secundariò accommodatæ rebus substractis, cum quibus concresecunt : quod dicitur formis signatè, rebus exercitè convenire.

Quæstio 2^a.

Utrum qualibet entia rationem generis, & speciei ingrediantur ?

*Arist.
Thomas.
Caiet.
Hern.
&c.*

Negationes, & privationes meræ licet propria, & accidentia esse queant, rationem generis, vel speciei non sortiuntur, cum ad hoc necessarium sit esse aliquid positivum, vel per modum positivi : quia Metaphysica compositio fit per accessum formæ

formæ ad genus, tanquam ad materi-
am : sed nisi genus concipiatur per
modum entis non est capax recipien-
di formam, per quam determinatur :
similiter differentia &c. Quamvis
reperiatur diversitas veluti essentialis
inter aliquas negationes : itemq; con-
venientia in aliqua re communi : ta-
men ea ratio non est generica, vel spe-
cifica : quia est incapax contractionis
per se : sed vel analogica, vel similis
albo, cum abstrahitur ab albo cygni,
& nivis ; & constituit inferiora per
determinationem subjectorum. Entia
negationis propriè dicta (quia in fig-
mentis, cum considerentur, ut impos-
sibiliter conjuncta, probabilior est
negativa pars) maximè : cum consi-
derentur per modum positivi, & ab-
strahantur.

Negatio formæ indeterminatæ est
tanquam genus (cum prædicetur in-
flar generis) ad negationes, seu pri-
vationes, quæ tollunt formas deter-
minatas. *Tanquam genus,* quia formæ
negatæ non sunt univocæ. Omnes
formarum determinatarum negatio-
nes sunt species infimæ, disparatæ ;
sive forma sit genus, sive species, sive
individuum.

De

De entibus realibus.

Completa, & perfecta entia rationem generis, vel speciei recipere valent. Illi etiam sex modi constituentes sex ultima prædicamenta. Entitas modi (nisi aliquid obstat) cum maiorem habeat entitatem ente rationis. v. g. existentia, vel subsistentia ad humanas. Partes Physicæ, Materia ad cælestem, & sublunarem : forma ad varias formas ; licet enim sint partes respectu totius, sunt totum respectu inferiorum : de quibus etiam species completè prædicantur, quamvis comparatione totius entia sint incompleta. Partes quasi Physicæ, ut indivisibile ad punctum, mutatum esse, & instantia : instans, & mutatum esse ad corporalia, & spiritualia. Partes integrantes minimè : quia pars eo modo sumpta est compositum per accidens : & quia genus semper contrahitur ad speciem per se : pars autem, quovis modo sumatur ratione totius.

Summa

**Summa capituli
de specie.**

Tres habet partes hoc caput. 1.^a de triplici acceptione speciei, pro pulchritudine, pro eo quod generi subijcitur, & de quo genus in quaestione quid est, praedicatur, quae est unica, & non duplex definitio, pro eo, quod praedicatur de pluribus numero differentibus in quaestione quid est. Secunda de genere summo, specie infima, & intermedijs. Tertia agit de individuo.

Quaestio 1.^a

*Utrum Porphyrius de specie
recte censuerit?*

Optima est descriptio speciei subijcibilis, si intelligatur particula [*proxime*] ne tota definitio individuis competat descriptiva: quae essentialis ita: species est particulare proxime respiciens genus, vel aptum esse sub genere. Non omnia, quae ponuntur in definitione debent esse notiora definito, nisi illi sint intrinseca, cuiusmodi non est unum relatum alteri:
quia

quia solum ponitur, ut terminus extrinsecus. Quando per Arist. in qualibet definitione licet loco alicujus partis adhibere ejus definitionem, id est in partibus intrinsecis, non extrinsecis. Species subijcibilis res communis esse debet, non tamen formaliter, & intrinsecè universalis.

2^a. Definitio speciei prædicabilis est descriptiva: erit tamen essentialis, si per aptitudinem, vel relationem essendi fiat. Relatio prædicabilitatis in specie non oritur à relatione subijcibilitatis ad genus: imò subjectio specifica supponit in fundamento aptitudinem ad universalitatem.

Tripliciter potest sumi tam genus, quam species. 1°. quo ad nudam essentiam. 2°. quo ad contractionem. 3°. quo ad aptitudinem, vel relationem. 1°. modo æquè benè conservatur genus in una specie, ac species in uno individuo; cum tota essentia superioris in inferiori includatur. 2°. etsi species in uno individuo, genus tamen in una specie conservari nequit: quia omnes differentie individuorum sunt æquales in essentiali perfectione, specierum vero inæquales: ergo &c. 3°. nec genus perfecte in una specie, nec species in uno

uno individuo: cum aptitudo, & relatio per intellectum convenient: actus verò adæquatus fit esse in omnibus inferioribus. Hinc solvetur argumentum asserens speciem de uno tantum prædicari, contra definitionem.

Quæstio 2^a.

Utrum species sit primum generis correlativum?

Genus non solum refertur ad speciem, sed etiam ad individuum, Porphy. definiente genus per ordinem ad specie differentia, quæ non modo sunt species, sed earum individua; & quia fundamentum relationis generis est aptitudo, ut communicetur suis inferioribus in quid, incompletè: sed natura generica hoc pacto communicatur individuo æquè, ac speciei: Ergo eadem relatio generis terminatur 1°. ad speciem, 2°. ad individuum.

Species est immediatum generis correlativum, sed non adæquatum, ut liquet. 1^a. pars probatur ex Porphy. asserente se necessariò definisse genus per speciem: relativum autem non definitur necessariò nisi per suum

ter.

terminum immediatum : Et quia si ad aliud prius referretur, esset quia ab illo prius participaretur; quod est absurdum.

Lovan. dicentibus speciem esse 1^m. & adæquatum generis correlativum, ad individuum verò referri genus relatione specie diversa, quia Porphy. de illo nullam mentionem fecit. Respondetur, in definitione relativi omninò requiri correlativum immediatum, adæquatum verò conducere ad perfectiorem cognitionem, sed non omninò requiri.

Alijs constituentibus subijcibile in quid, incompletè in communi, in quod. 1°. incurrat genus, secundariò in speciem, & individuum. Respondetur, illud commune esse analogum, & ideò nō esse prius specie, & individuo : Nec obest quod ajunt, prædicari proximè, & remotè non efficere analogiam; quia animal prædicatur univocè de homine; & Platone; prædicatum namque potest esse univocum, subijcibile analogum.

Individuum refertur ad genus per relationem distinctam ab ea, quam habet species, & ab illa, qua ipsum ad speciem terminatur. 1^a. pars probatur: quia

quia individua ejusdem speciei omnia habent easdem essentielles conditiones: sed ita non habent relationes speciei, & individui ad genus: cum relatio individui per se, & essentialiter supponat relationem speciei prius tendentem ad genus: species verò nihil supponat: ergo differunt specie.

Secunda probatur: quia relationes multiplicantur per fundamenta proxima: sed hæc in individuo sunt omnino diversa respectu generis, & speciei, cum uni completè, alteri incompletè subijciatur: ergo &c.

Sententiæ dicenti individuum referri ad genus per eandem relationem, qua species: quia facit eandem rationem fundandi, participationem scilicet incompletam: ex 1^a. probatione occurrendum. Volenti individuum per eandem relationem, qua refertur ad speciem referri ad genus, ad speciem quidem per se, ad genus verò extensione, seu per accidens (cum species, quæ nullum habeat genus inveniri queat) quia mutua relativa eodem modo se respiciunt. Negandum per accidens esse hanc extensionem individui ad genus; licet enim accidere possit, ut aliqua individua non subijci-
antur.

antur generi: cum tamen subiiciuntur, per se habent diversum modum illius participandi à modo participandi speciem. Ratio de mutuo correlativo, si intelligatur de remoto, falsa, si de proximo, vera est.

Quæstio 3^a.

*De natura, & partitionibus
individui.*

INDIVIDUUM tribus modis accipitur.
1°. significat formaliter aptitudinem, vel relationem comparatione rei communis (quæ si sit species, definitur individuum, *Particulare speciei*, si genus, *Particulare generis*) denotando rem singularem. 2°. dicit formaliter negationem divisionis in plura: & sic definitur a Thom. [*quod est indivisum in se, & divisum à quovis alio ultima divisione*] à Logicis: [*id, cuius omnes simul proprietates (non intelligas proprietates in rigore, cum probabilius sit nullas individuum habere) alteri convenire nequeunt*] & sunt

Forma, Figura, Locus, Stirps, Nomen, Patria, Tempus.

3°. Dicit individuum de formali aptitudine, vel relationem ad prædicandum.

candum de uno tantum, connotando rem singularem; definitur [*individuum est, quod de uno solo predicatur*] est genus ad quatuor species, individuum in quid, completè: in quale, essentialiter: in quale necessariò: & in quale, contingenter, 1^m. & 2^m. sunt secundæ intentiones, cum egeant operatione intellectus, ut distinguatur à subijcibilibus suis. 3^m. & 4^m. minimè: ni contingat prædicatum solum virtualiter distingui, quod est per accidens: ut ostendetur de personalitate in frequentibus.

Cum Arist. prohibet definiri individuum, est individuum materialiter, non formaliter sumptum, quo pacto est res communis. Cum docet de nullo prædicari, intelligendum est essentialiter; non verò identicè, seu accidentaliter. *Obiectiones.*

Oppones; Individuum de pluribus prædicari, ut eadem actio 1^a. & 2^a. causa. Responderetur; prædicari non substantivè, sed adjectivè, quæ prædicatio non obest. Cum dividitur una portio aquæ. v. g. in duas, manent duo individua totalia, licet nomen ratione prioris minimè participantia.

Oppones, Si prædicetur hæc humanitas,

manitas, vel personalitas de Socrate, nominibus concretis unam tantum partem formaliter significantibus, cōcernendo aliam: erit prædicatio in quid, incompletè de uno: ergo addenda fuit 5^a. species individuo. Neg. ullam ex his prædicationibus esse incompletam: 1^am. quia hic homo probabiliter dicit totam naturam cōmunem, & personalitatem de formali, vel hanc saltem cōnotando: 2^am. quia si suppositum sumatur, ut æquè dicit modum & naturam, idem valet, ac Socrates: si, ut dicit formaliter modum concernendo naturam, vel prædicatio fit de natura, & pertinet ad 3um. vel de Socrate, & spectat ad 2^m. membrum: quia etsi modus ille non pertinet ad essentiam naturæ, rationem tamen Socratis ingreditur.

Summa capituli de differentia.

DVas habet partes hoc cap. 1° quinque differentiarum divisiones. 1^a in communem propriam, & maximè propriam. 2^a. in eam, quæ facit differre per se, & quæ per accidens. 3^a. in separabiles, & inseparabiles.

les. 4^a.
acciden
constit
cōtine
qua sp
quæ p
ferenti
sentia
eodem
sentia
5^a. qu
lia, ita

Vtr
P

D

differ
alicu
sting
num
diffe
lat
de diff
recu
form

les. 4^a. in differentiam per se, & per
accidens. 5^a. in divisivam generis, &
constitutivam speciei. 1^a. pars totidem
cōtinet definitiones. 1^a. differentia est,
qua species suum genus excedit. 2^a.
quæ prædicatur de pluribus specie dif-
ferentibus in quæstione quale est, es-
sentialiter. 3^a. quæ dividit ea, quæ sub
eodem genere collocantur. 4^a. diffe-
rentia est id, quo differunt singula.
5^a. qua distinguitur una species ab al-
ia, ita ut sit illius pars essentialis.

Quæstio 1^a.

*Verum differentia in communi
probè definita, ac divisa sit?*

Differentia in communi definitur
Forma, qua aliquid à se in alio;
atq; alio tempore, aut ab alia re
differt. Intellige formam adjunctam
alicui naturæ, in qua conveniant di-
stinguenda genericè, vel specificè, vel
numericè: in hoc enim distinguitur
differentia à diversis: hæc namq; in
nullo gradu communi conveniunt.
differt | id est, causaliter. Nec forma
recurrat cum definito: quia genus est
forma inferiorum, non tamen diffe-
rentia.

rentia. Vocabulum *differentia* ex vi nominis significat 1°. relationem rei differentis : sumitur etiam pro differentia materiali, in qua talis relatio fundatur. Differentia in concreto idē est, ac faciens differre ; quæ formaliter dicit relationem causantis differre, & connotat formam causantem differentiam. Huius relationis fundamentum, et extremum est differentia materialis. v. g. Rationale, quod causat relationem differentiae, qua dicitur homo differens à bruto. Relationis facti differentis extremum est homo, quod ultimò factus denominatur differens : fundamentum remorum relatio differentiae cuius gratia factus denominatur.

Eis, qui relationem facientis collocabant in relatione differentiae : Respondetur : illis tantum probari inter hominem, & relationem differentiae mediare respectum formæ ad subiectum. Illis, qui relationem differentiae extremum relationis facti dicebant : Respondetur : non fieri relationem, sed totus homo differens fit. Eis, qui faciebant relationem differentiae causam, fundamentum, & extremum facientis, & dicunt hominem esse fundamentum

damentum relationis facti, cum falso procedant, negatur assumptum. Idem in eodem tempore in rigore potest à se differre: verum, simpliciter loquendo, non dicuntur differentia, nisi ea, quorum unum repugnat alteri. Socrates senex, & puer, si non in existendo, saltem in referendo simul est.

1°. Divisio differentiae exacta est, sed analogica, si materialiter sumatur differentia; * si pro relatione, univoca, * *Hac divi-* ut diximus de relatione universalis; *sio, iuxta* ut enim hæc fundatur in identitate, *Porphy. men-* ita illa in divisione naturæ. *Omnia tem, est rela-* membra participant rationem diffe- *tionis facien-* rentiæ in communi, cum Porphy. di- *tis.* cat nomen differentiae absolute probatum pro ullis usurpari, solumq; dicatur differentia per se, aut per accidens ratione subjecti. Relationes facientis omnes sunt rationis cum exerceantur inter differentiam materialem, & relationem differentiae, quæ re non differunt. In 1° membro sunt omnes formæ accidentariæ, separabiles: in 2°. inseparabiles: in 3°. essentielles. Relatio differentiae realis est genus ad relationes differentiae communis, propriae, et maxime propriae, si reales sint: relatio rationis ad eandem rationis.

Vt divisio sit bona ita componenda, ne unum membrum intermediet, & nulli opponatur. Differentiarum quædam sunt maximè propriæ, quædam non.

Cum dicitur eandem esse differentiam communem, propriam &c. Respondetur; respectu diversorum, non ejusdem. Probabilis est sententia negans illa tria membra formaliter esse distincta non solum respectu diversorum, sed ejusdem: quia eadem omnino formâ differt subjectum album à nigro, quia albedo à nigredine: ergo eadem relatione referuntur, cum relationes per fundamenta distinguantur. Probabilior affirmans: quia relationes distinguuntur per fundamenta remota, sed prout stant sub proximis, quæ hic sunt distincta, cum relatio maxime propriæ fundetur in divisione essentiali, aliæ in accidentali separabili, vel inseparabili. Hinc solves contrariâ.

Quæstio 2^a.

Virum differentia maximè propria rectè definiatur, ac dividatur?

EX quinque definitionibus differentiarum maximè propriarum in summa
cap.

cap. propositis, 2^a. ut loci propriam explanamus. Quod sit nequam, probatur: quia illud prædicatur in quale, quod adiacet ei de quo prædicatur: sed differentia non adiacet speciei, nec individu s, cum illam, & illa componat: ergo non dicitur in quale, nisi de genere, cuius respectu universalis esse nequit, cum sit superius, vel æquè latè pateat.

Respondetur: ut differentia censeatur forma speciei, et de illa in quale est, dicatur, sat est quod generi adiaceat: nam pars eo modo est in toto, quo illud componit: sed differentia componit speciem adiacendo generi: ergo per modum formæ est in specie.

Oppon. Arist. asserentem differentiam prædicari in quid: Respondetur id esse ratione generis in definitione, quod etiam in descriptione accidentibus contingit.

Vt definitio differentijs tam genericis (de quibus Porphy. solùm, vel hanc apud veteres definitionem inveniendò, vel quia genericæ tunc erant in usu, mentionem fecit) quam specificis comperat, particula | *specie differentibus* | explodenda est.

Nec valet opinio dicens species in-

* *Contraria*
opinio est
Thom. Scot.
& aliorum.

simas non constitui per simplices differentias, sed per complicationes communium: ut homo per mortale, & rationale; * quia species infima habet certam essentiam ab alijs distinctam: sed hæc non potest provenire, nisi à differentia simplici: quia generica non efficit essentiam aliquam à genere distinctam: ergo &c.

Differentia in Physic. & Methaphy. à recentioribus dissecatur. (illa est materia & forma comparatione compositi, seu entis naturalis: hæc est differentia divisiva generis, & constitutiva speciei) et modo quia materiaturum, & formatum respectu compositi naturalis, cum univocè in quale, et essentialiter prædicentur, ad 3^m. spectant prædicabile: licet multa, quæ à Porphy. de differentijs dicta sunt, eis non competant; inde colligimus angustè ab illo tractatas, cum ex Methaphy. infimas prætermiseris. Materia & Forma simul adæquatè contrahunt substantiam, singulæ inadæquatè: in quo distinguuntur à corporeo, quod proxime, et adæquatè genus ad unam speciem determinat. Materiaturum, et Formatum prædicantur directè, cum sint partes essentielles, ad genus causæ formalis

malis pertinentes. Quod dictum est de Materiato, et Formato intelligendum est de partibus quasi physicis: ut punctatum respectu lineæ, linearum, superficiici.

Summa capitis de Proprio.

Proponit quatuor Proprij significationes. Proprium 1°. modo est, quod convenit alicui speciei, sed non omni. 2°. id, quod omni inest, sed non soli. 3°. omni, soli, non tamen semper. 4°. omni, soli, & semper; & hoc est verè proprium: quia recurrit, inquit, cum specie.

Quæstio 1^a.

Vtrum Porphy. divisiones, ac definitiones recte habeant?

Proprium ex vi nominis significat id, quod est alicui peculiare, et de formali dicit relationem convenientiæ alicui cum negatione convenientiæ respectu alterius, denotando rem propriam. Hinc patet proprium secundo modo esse proprium secundū

D. 3

quid,

* *Similis est*
Aristotelica
5. Top. c. 1.
et 1. c. 4.

quid, et solum sub diviso latè cōtineri. Patet etiam divisionem Porphy. * licet optumam, et adæquatam, esse analogicam, cum solum proprium quarto modo sit verè proprium. Nec primum membrum dividendum est in semper, & non semper, quia quod convenit semper, non tamen soli efficit proprium secundo modo. Gustus, & Tactus sunt quarto modo respectu omnium animalium: reliqui 3 sensus progressivorum perfectorum. Et licet corrumpatur simul potētia cum organo (quod multi negant dicentes solum impedere, ne prodeat in actum) sunt veræ proprietates, & quo ad convenientiam affirmari queant; ut cæteræ formæ necessariae verè prædicantur de natura non existente, quin illi conjunctæ sint, ita de existente, cui per accidens non conjunguntur: pereunt enim, non per se, sed ratione organi, in quo residebant.

Solum proprium quarto modo specificum definivit Porphy. ut ad genericum pateret ascensus. Particula *semper* licet ex primo. A instituto idem sit, ac in omni tempore existentiae (quia in semper conveniendo perfectæ accidens proprio, et solum per soli,
 vel

vel non soli convenire differre dixit)
tamen consequutivè idem est, ac neces-
sariò : quia omne propriū quarto mo-
do pertinet ad quartum prædicabile :
sed hoc convenit necessariò ; ergo.
Et quia, quod convenit omni, soli, ac
semper ex principijs essetia dimanar.
Esse figuratum est proprium quarto
modo corporis quantitativi : licet e-
nim hæc, * vel illa species figuræ sit
contingens, aliqua tamen necessariò
competit. Quatuor primæ qualitates
in summo, & naturaliter debitæ sunt
etiam quarto modo propria elemen-
torum : citra summum, & non natura-
liter, et brevi transeuntes competunt
mixtis Individua ejusdem speciei non
habent diversas proprietates positivas
(negativas tamen non repugnat) quæ
sunt æqualis perfectionis essentialis :
proprietates verò à natura ad essetia
distinctionem exquiratur. Nec summa
genera reales passionis (quia differen-
tia carent, ex qua cum natura resultat
proprietates) quæ sint qualitates, licet
habeant negativas, vel relationes, ut
fortasse habet genus quantitatis, &
qualitatis.

* Simile ex-
emplum in
materia 1^a.
respectu for-
marum : in
individuo re-
spectu sua
proprietatis.

Proprium ut quartum prædicabile
definitur : id quod prædicatur de plu-

ribus in questione quale est, accidentaliter, & necessario; necessitate scilicet Logica (Physica enim non sufficit) quia proprium ex principijs essentiae manat, vel illam comitatur; & juxta Porphy. primo convenit speciei, quam individuus: accidens e contra, & quia non potest negari de subiecto sine illius consequenter eversione: accidens e contra. Nec esse proprium, & commune respectu diversorum repugnat: proprium enim dicitur respectu naturae genericae, vel specificae: universale respectu inferiorum: de quibus non dicitur per accidens, eo quod praedicatur ratione generis, vel speciei: quia, juxta Albert; proprium respicit naturam, prout est in individuus: et quia non est idem dici ratione alterius, ac per accidens, alioquin vivens non esset genus hominis, quia ratione animalis de illo affirmatur. Proprium in genericum, & specificum (ut est accidens) dividitur. Proprium generale aliquando est species infima, species vero infima genus. Idem de accidente dicendum.

Summa

Summa capitis
de accidente.

Proponit 3. accidentis definitio-
nes, unam divisionem Prima ac-
cidents est id, quod adest, et abest
sine subiecti corruptione. Secunda id,
quod eidem inesse, et non inesse po-
test. Tertia id, quod nec est genus,
nec species, nec differentia, nec pro-
prium, semper autem inest subiecto.
Divisio accidentis est, in separabile
| ut rubor ex verecundia contractus |
& in inseparabile | ut candor cygni.

Quæstio 1^a.

*Rectène sit explanatum accidens
à Porphyrio?*

Prima & secunda definitio est be-
na, si ita intelligatur: Accidens
est id. i. universale, quod adest,
& abest: seu adesse, et abesse potest,
sine subiecti corruptione. i. contin-
genter. Verbum adest, et abest non
significant inhærentiam propriè dictā,
sed identitatem contingentem cum
inferioribus. Nomine subiecti intelli-
ge | particulare. | Expedior est defini-

D 7

tio

tio Dialecticorum: Accidens est id, quod prædicatur de pluribus, accidentaliter, et contingenter. Particula *habesse* | intelligitur de intellectuali separatione negativa. Definitio Porphy. non cadit in albedinem. v.g. abstractam: licet enim sit in subiecto cum illo non identificatur.

Oppones. Quale respectu hominis (ratione albi, et risibilis) est simul proprium, & accidens: ergo contra tertiam definitionem Porphy. Negat. antecedens: quanvis enim esse proprium, et accidens respectu diversorum non repugnet: respectu ejusdem maxime: quia accidens potest simpliciter non convenire: proprium verò è contra et quia prædicatio contingens infert negationem necessariæ. Dicimus ergo esse proprium respectu hominis, non verò accidens.

Accidentia realia, et intrinseca sui, et subjeutorum, ut illis convenient indigent existentia: cum fundamentum conveniendi horum accidentium sit actualis inhxerentia, quæ ante existentiam nequit dari: ergo nec convenientia. Extrinseca propriam tantum realem, subjeutorum exigunt objectivam, ut cognitio Mathematici de Eclipsi

futura.

futura. Entia rationis purè * contin- * *Quia rela-*
gentia subjeetorum realem, § vel ali- *tiouiversa-*
quo modo objectivam, sui objectivam *lis de se con-*
tantum : cum subjeeto in actuali exi- *tingens, post*
stentia sibi proportionata conducant. *abstractione,*
Puræ negationes nec suam, nec sub- *necessariò*
jeetorum: ea tenus enim sunt in rebus, *competit*
quatenus formæ negatæ in iisdem re- *natura.*
periuntur. Privationes reales proprie § *Quia re-*
dictæ, & contingentes subjeetorum *latio particu-*
realem, sui negativam : quia privatio *laris cõvenit*
est negatio in subjeeto apto : non po- *per solam u-*
test verò esse aptum ad formam ante *niversalis ab-*
existentiam. *stractionem.*

Oppones. Mortuum esse est realis
vitæ privatio sed tantum abest, ut ex-
istentiam sui, vel subjeeti desideret, ut
utramq; subvertat: ergo contra con-
clusionem. Respondetur, nomen *Mor-*
tuum | posse sumi vel ut participium
præteriti, significans separationem vi-
tæ in præterito factam, vel ut nomen,
quod significat vitam privatum, vel es-
sentiali, quæ est anima, vel acciden-
tali, quæ sunt ejus operationes. Si
primo modo, verè nunc affirmatur de
Socrate v. g. vel ejus corpore, si se-
cundo falsò: quia Socrates componi-
tur ex corpore, & anima: ergo nequit
esse subjeetum carentiæ ejusdem ani-
mæ.

mæ. Per Synedochen tamen de corpore affirmatur.

Accidens reale, et internum respectu subjectorum, in quibus non est, 5^m. universale esse nequit: quia Arist. ait universale esse unum præter multa, in quibus tamen inest: et esse quoddam totum: Ergo habet suas partes: sed nisi actu sit in inferioribus nullas continet: ergo. Nec universale dicitur totum potentiale à potentia essendi in particularibus, sed à potestate, quæ illa sub se, ut partes coerces. Probatur secundo: quia aptitudo, 5^c. prædicabilis est contingens: illa verò, quæ album. v. g. respicit corpora, in quibus esse potest, est illi essentialis: quia essentia accidentis magna ex parte consistit in respectu transcendentali, qui est aptitudo ad essendum in subjecto: Ergo. Nec respondeant ad subjectum in communi, non ad particularia esse essentialem: quia materia prima uno, & eodem respectu prius tendit in formam in communi, secundario in particulares, hanc, vel illam: ita illud accidens. Tertiò quia accidens antequàm denominet subjectum est in abstracto. Licet universale definiatur unum aptum esse in multis: non tamen quæcunq;

cumq; modo, sed per modum totius in particularibus: at albedo antequam sit in subiecto nec habet particularia, nec aptitudinem, ut sit per modum totius in inferioribus: sed ut sit tanquam forma in subiecto.

In Aristotelicas
Categorias Com-
pendium.

Huius lib. materia sunt voces: quia omnis Dialectica dictio est sermocinalis, hic vero liber pars dialectica, licet secundario, ad maiorem doctrinae declarationem, de rebus per illas significatas agatur.

Summa

*Summa capitis 1ⁱ.**De Æquivocis, Univocis, &
Denominativis.*

TRes hoc caput continet definiti-
ones. Prima Æquivoca sunt ea,
quorū nomen cōmune est, ratio
verò nomini accommodata, diversa.
Secunda Univoca sunt, quorum &
nomen commune est, & ratio sub-
stantiæ nomini accommodata eadem.
Tertia denominativa sunt ea, quæ ab
aliquo nominis habēt appellationem,
solo differentia casu.

*Quæstio 1^a.**Quid sit Æquivocum, &
quod simplex?*

Omissa divisione æquivoci in æ-
quivocum æquivocans, & æqui-
vocatum: ut analogi in acciden-
talia; et essentialia: vel quo ad natu-
ram, & quo ad modum. Celebris est
hæc. ^a Æquivocorum alia sunt à casu
alia à Cōsiliis: quæ æquæ cadit in no-
mina, ac res; ut quatenus in rebus in-
venitur sic habet: ^b Æquivoca à casu
sunt, quæ habent cōmune nomen, ra-
tionem

^a Divisio æ-
quivocorum.

^b Æquivoca
à casu.

tionem verò tali nomini respondentē omnino diversam. A Consilio seu A-

A Consilio.

^a Subdividuntur hæc in Analoga inæqualitatis, ^b quorum nomen, et ratio est omnino eadem, inæqualiter tamen perfecta in inferioribus; & ^c attributionis: quorum est idem nomen, eademq; ratio secundum terminum, diversa tamen secundum habitudines ad illum. Princeps Analogatum est causa cæterorum uno ex quatuor generibus; & in Analoga proportionis (* quæ vel est propria, vel impropria) sunt quorum est idem nomen, & eadem ratio proportionaliter, seu similis ratio.

^a *Divisio Analogorum.*

^b *Analoga inæqualitatis*

^c *Attributionis.*

* *Proportionis.*

* *Proportio propria, vel impropria.*

Oppones. Analoga attributionis ad id à quo denominantur attributionem dicunt: sed denominantur à Sanitate, v.g. non ab animali: ergo contra. Respondetur, denominari quidem à forma, sed in concreto, quia cum illa sit per modum causæ, vel effectus, non potest causare, vel causari in abstracto. Analogiæ attributionis, & proportionis impropriæ idem esse potest fundamentum: verum formaliter diversæ

Objectiones.

sunt

sunt relationes Analogæ: ut exemplo
hominis pecti, & veri patet.

* *Opinio com-
munis.*

* Communior opinio est, ad veram
attributionis Analogiam solum exigi,
ut secundam Analogum accipiat for-
mam à primo per denominationem
extrinsecam, vel realem eius commu-
nicationem: cum dependentia tamen
à primo. Nec attributio fundatur in
similitudine; quamvis simul detur sed
in respectu ad primum analogatum:
qui respectus in analogis pure attri-
butionis fundatur in aliqua cōditione
propria analogorum, non autem in
forma, quamvis ab ea denominatio su-
matur. In mixtis in ipsa forma. Vtrum
ens, & cætera analogæ per proportio-
nem propriam habeant unam concep-
tum objectivum ab inferioribus præ-
scisum, vel confusum? Quæstio est
Metaph. Qui priori modo opinan-
tur, negant analogæ attributionis de-
finiri per terminum. Qui secundo &
probabilius, analogæ minus præcipua,
esto habeant formam internam per
principale, definitione distincta, &
perfecta definienda esse latentur. A-
nalogæ proportionis propriæ, licet æ-
quæ primo participantur ab inferiori-
bus, non tamē eadem omnino ratione.

Non

Non sufficit ad analogiam quævis comparatio, sed ea quæ fit in natura transcendente inclula, non solum in inferioribus, quæ comparantur, sed etiam in rationibus differendi.

* Duas condiciones expressit Philosophus in Equivocorum definitione: altera est convenientia in vocabulo, quæ est relatio: altera diversitas in natura, quæ vel est relatio, vel negatio juxta aliquos. * Equivocum æquivocatum dicit formaliter has duas intentiones, adjunctis relationibus significati: § Equivocum autem æquivocans diversas significandi relationes. * Cum Arist. prohibet definiri, loquitur de illo in specie, non autem in genere, et in confuso; loquitur item de propria, non autem descriptiva definitione. * Nomen sumitur aliquando pro voce dearticulata: aliàs pro voce cum significatione, ita ut formaliter dicat utrumque; Tertio ita ut directò dicat significationem cōnotando vocem. Primo & tertio modo, etsi plures habeat significationes, potest æquivocum nomen dici simpliciter unum, (& sic intellige Arist.) & quia sonus, & dearticulatio est una, ut in univoco: & quia nomen connotans

* *Explicatio definitionis æquivocorum*

* *Quid æquivocum æquivocatum*

* *Quid æquivocans formaliter dicant.*

* *In contrarium.*

* *Tres nominis acceptiones.*

sub-

subiectū, non dicitur in plurali, propter multitudinem formarum. Secundo non est unum: quia, ut duæ formæ in eadem materia efficiunt duo composita diversa: sic &c. *Æquivoca* à casu, & impositione, & relatione multiplicia sunt: non ita analogia per proportionem propriam. Analogia attributionis, & proportionis improprie, probabilius est, duas impositiones, & relationes habere: unam ad primarium aliam ad omnia secundaria analogata. Per particulam [*Ratio verò substantia*] intellige conceptum simplicem, definitivum, vel objectivum: qui semper est multiplex in omnibus attributionis, & proportionis improprie (ob multiplicem impositionem, quæ fit multiplici etiam conceptu) et à fortiori in *Æquivocis* à casu: in analogis verò proportionis propriæ, licet sit unus re: est tamen multiplex ratione. Quavis analogia propria sit nominum, conceptibus aptari valet.

Quæstio 2^a.

De univoco, & denominativo.

* *Quid univocum univocatum.*

* *Univoca univocata, præter relationem significari ad significans dicunt duas: aliam conveni-*

veni-

venientiæ in vocabulo, aliam in natura: § Univocum verò univocans, unam significantis ad rem significatam.

* Dividuntur in participata, et participantia: hæc Arist. ut ex definitione patet definivit: quia si nomen. v. g. animal conferatur cum solo animali, non est ei commune, sed æquè latè patens: si cum animali, et aliquo inferiori, non est univocè commune: cum prius uni, quàm alteri conveniat: & quia superius, et inferius, non ponunt in numero: nec eis aliquid commune datur. * Dividuntur etiam in essentialia, et accidentalia, quæ Arist. non comprehendit: quia, etsi habeant commune nomen, et rationem, Philoſoph. h. divisit prædicata in Æquivoca, Univoca, et denominativa, tanquam in membra opposita: atqui si univocum complectatur accidentale, confundetur cum denominativo: & idem ait accidentaria non prædicari de subiecto nomine, & ratione. i. univocè.

* Denominativum respectu formæ * Quatuor quatuor habet condiciones: prima est denominativi convenientia cum forma in principio: condiciones secunda discrepantia in fine. Tertia respectu convenientia in esse. Quarta diversitas materia, in

§ Quid univocans formaliter dicant.

* 1^a. Diviso univocorum.

* 2^a. Diviso.

* *Dua re-
spectu rei
de nominata.*

in modo essendi: * duas respectu rei denominatae, ut patet ex definitione, quae est descriptiva (siquidem explicatur respectus denominativi ad rem denominatam per alias condiciones derivatas à re denominante) illa describuntur denominativa denomina-
ta: quia (licet nomina sola habeant casus, ut argumentatur Aegyptus; & Mars.) his convenit derivari secundum nomen à forma Physicè, non Grammaticè. Admittenda (contra D. Aug.) sola differentia casu in modo essendi: quia prior, et principalior est diversitas in modo essendi, quam significandi, cum hæc ex illa proficiscatur.

Summa .cap. 2ⁱ.

De complexis, & incomplexis.

Proponit Arist. duas divisiones: unam definitionem. 1^a. est in ea quæ significant incomplexè, ut homo, bos, currit, homo vincit: & complexè, ut homo currit, homo vincit. Secunda rerum prædicamentali-
um est in ea, quæ dicuntur de subiecto: in subiecto verò non sunt, ut substantiæ universales, in ea, quæ sunt in subiecto, et de illo dicuntur, ut acci-
dentia

dentia communia: in ea quæ non sunt in subiecto, nec de illo dicuntur, ut substantiæ singulares: in ea, quæ in subiecto sunt, de illo tamen non dicuntur, essentialiter scilicet, ut accidentia particularia. * Vox complexa * Quid vox est, cui in mente plures, incomplexa, complexa: unus responderet conceptus: vel illa est, quid incomplexus significatum est multiplex de plexa. formalis, licet sonus unus: incomplexa, cuius significatum est unum, licet sonus sit multiplex.

Summa cap. 3ⁱ.

De Regulis.

* **T**raduntur duo documenta ad * Duo documenta ad prædicamentorum notitiam. *mentis ad notitiam illorum.* Primam cum quidpiam prædicatur de quopiam, ut de subiecto, ea, quæ dicuntur de prædicato, dicuntur prædicamentum de subiecto. Germana expositio est de prædicatione in quid: secunda etiam in quale essentialiter: tertia comprehendit etiam accidentia. Secundum, quando genera non sunt subalternatim posita eorum differentia: diversæ sunt: cum verò sunt subalterna (vel sub uno tertio collocata) nihil prohibet esse easdem differentias.

Summa

Summa cap. 4ⁱ.*De decem predicamentis.*

Dividit Arist. vocem simplicem in decem classes: ex eoq; probat ejus simplicitatem: quia non significat verum, vel falsum: hæc tamen ratio videtur eò tendere, quòd significet hunc lib. antecedere lib. de Interpretatione, ubi agitur de Enuntiatione.

Quæstio 1^a.*De prima entis divisione in substantiam, & accidens.*

* 1^a: entis
divisio.

Divisio entis in substantiam, & accidens est Arist. subq; illis ostensa verbis: Eorum, quæ sunt, quædam sunt in subiecto, quædam in subiecto non sunt. Nec aliquid unum ex his membris effugit.

* Falso existimare Pistas de accidentibus Enc. esse sine subiecto in additione ad hunc locum demonstrabo.

Oppones, ita mediare accidens inter novem genera summa accidentiū, contra Arist. Respondetur; Arist. loqui de medio univoco, non verò analogico. Objectioni accidentium Euchar. * de eo modo, per quem separata existunt, et cum quo identificantur, et de actione creativa. Respondetur, jux-

ta Scotum, et alios dicendum, acciden-
tibus Euchar; cum separantur, nullum
modum denuò advenire, sed solam
negationem unionis ad subiectum. In
opinione Henr. Caiet. Ferrar. dicen-
tium (probabiliter) succedere novum
modum similem substantiæ (quia ha-
bet negationem essendi in subiecto,
& substantiæ munere fungitur) dicen-
dum illum modum esse supernatura-
liter substantialem, et ideo non respi-
cere subiectum: Actionem verò crea-
tivam substantiæ sustentari in ipso
termino, aut uti in subiecto, aut tan-
quam in termino: si verò creatio sit
accidentis sustentari in illo modo
substantiali, qui hypostasis locum ha-
bet. Communior tamen opinio est,
modum illum esse accidentalem: quia
identificatur cum accidente: & quia
nihil est nobilius secundum suam for-
malitatem, quam realitatem; In hac
opinione respondetur obiectioni Eu-
char; ut modus sit accidens non re-
quirere tam immediatam dependenti-
am à subiecto, quantam perfecta acci-
dentia: sed sat esse id habere cum ali-
quo fundamento. Idem dicendum
de actione creativa accidentium.
In creativa substantiæ dicendum,
accidens

accidens in communi non poscere
transcendentalem respectum ad sub-
iectum inhesionis determinatē: sed
inhesionis, vel prædicationis; & hic
est illi essentialis.

Primum divisionis membrum est sub-
stantia creata communissime sumpta.

* Quatuor
accepciones
substantia.

* Substantia accipitur primo pro cu-
iusq; rei essentia. Secundo pro re, quæ
non est accidens. Tertio pro substan-
tia completa. Quarto pro primis sub-
stantiis. Secunda acceptio est loci pro-
pria: in eaq; * Describitur substantia:

* Descriptio
substantia
in secunda
acceptione.

Id, quod non est in subiecto: (inhesionis
scilicet, quod non tollit esse ut in sub-
iecto prædicationis, vel informatio-
nis) licet ab Avic. improbetur defini-
tio: quia quando aliquid definitur per
negationem, debet habere prædicatū
aliquod à se distinctum, in quo negatio
fundetur: quod hic non cernitur. Re-
spondetur, sufficere prædicatum ana-
logicum virtute saltem distinctum à
substantia, & accidente. A Thom. de-
scribitur: *Ens per se existens*. Particula
[per se] vel positivè, vel negativè (quia,
quod per se existit negationem habet
dependentia ab alio) explanari po-
test. Et positivè sumi potest, vel pro
modo, quo substantia determinat ens
ad

ad sui constitutionem, ex quo manat
existentia per se, vel pro existentia
substantiæ independente à subjecto
inhabitionis.

Definitio Aristotelica accidentis est
illa, quæ in summa cap. 2ⁱ. ponitur;
sed advertendum 8. modis, ex Arist.
aliquid esse in subiecto.

*Insunt pars, totum, species, genus, u-
traq; forma,
Et quæ producat, Meta, locusq;
tenent.*

Solus modus essendi formæ acciden-
talis in subiecto est proprius, & forma-
lis; quod ex definitione patebit, in
qua | Esse in aliquo | naturaliter scili-
cet, & positivè locum generis habet.
reijcitq; 2^m. 3^m. 6^m. 7^m. modum es-
sendi in subiecto. | Non ut partem
&c. | vicem gerit differentia respuitq;
1^m. 3^m. 4^m. & partem 5ⁱ. Hic sermo
est de existentia reali, non objectiva,
quam habent creaturæ in intellectu
divino. Licet Caiet. asserat definiti
primo inherentiæ in concreto, re-
motè accidens: eo quod Arist. dix-
rit: Quod est in subiecto. Ex verbis
oppositum colligitur: nam quod est

E

in

in subiecto est accidens: definitur vero per modum essendi in subiecto, ut substantia per modum essendi per se. Si verbum *esse in alio* sumatur in definitione non pro actuali inhaerentia, nec pro aptitudine ad illam habendam, quæ accidentis proprietas: sed pro modo, quo accidens constituitur in suo esse, & ens determinat, accedit definitio ad essentialem, ut de definitione substantiæ dicit Thom. Ex dictis solves obijcientia.

Quæstio 2^a.

Utrum entis divisio in decem predicamenta probanda sit?

* *Conditiones ex parte nominis.*

* *Iuxta Thom.*

* *Non enim rectè dixeris album esse in subiecto, sed albedinem.*

ENs predicamentale. 8. conditiones habet: 3. ex parte vocis: prima * est, ut vox sit una. i. unam habeat significationem. 2^a. simplex. 3^a. ut nomina accidentium in abstracto significant (dicente Arist. 3. Top. iustum non esse in genere, sed iustitiam: & quia nomina abstracta * propriè sumuntur pro rebus, quæ per se non subsistunt: & quia licet accidens prædicetur in concreto, tamen in subiecto est in abstracto; * quamvis enim Aristot. in aliquibus predicamentis

utatur

utatur nominibus concretis, sumptis
ea pro abstractis et quia prædicamen-
ta ad res distinguendas sunt: acciden-
tia vero distinctius sumuntur in ab-
stracto; substantiæ verò in concreto:
quia abstractum de concreto, (quod
est individuum) ut genus, vel species
prædicari nequit. Eis qui contendunt
eodem modo esse sumendam substan-
tiam, quo accidens: & quia natura
substantialis absq; ullo modo est ens
completum: & quia substantia, cum
qua natura concrefcit, vel est existen-
tia (prædicamenta verò sunt ex re-
rum essentijs) vel substantia primò
competens singularibus: Et quia, ut
substantia efficit unum per se cum
subsistentia: ita inherencia cum acci-
dente. Respondetur, naturam sine exi-
stentia, vel subsistentia esse incomple-
tam, cum careat termino ejusdem ra-
tionis. Deinde: quemadmodum na-
tura existens defert secum actualem
existentiam: sic cum sumitur in esse
possibili, possibilem, ad sui comple-
mentum; deinde substantiam non
competere primò singularibus; vel
dicendum non esse necessarium, ut
conditio requisita, ut aliquid ingredi-
atur prædicamentum sit etiam univo-

ca. Vltimò id ipsum officere accidenti
cum inhaerentia peccatatur alienis;
quod distinctioni predicamentali ob-
stat.

* *Conditiones
ex parte
rerum.*

* *Quinq; ex parte rerum. Prima ut
sit ens, cum in predicamento sit ge-
nera, & species. Secunda reale hoc
enim dicitur Arist. in de comp. predica-
ment. Tertia per se, ut ens essentia
quia equivocum, completum, vel in-
refectum sunt composita per accidentia.
Quarta finitum, licet se cum dicitur dur-
tationem, vel inextensionem sit infinitum;
quia ens simpliciter infinitum nec con-
trahere, nec contrahi potest, quod
enim, contrahitur perficitur à dispo-
sitione. 5. Completum: totum enim
& pars non possunt sub uno genere
univocè convenire. * *Ens incomple-
tum vel est Physicum, vel Metaphy-
sicum vel ad haec revocatur. Item vel est
natura sua tale, vel quod ad statum
sit. Ens completum, si est singulare non
venit in compositionem alterius entis
per se: si commune predicatur in quid.
Vel completum est quod sumitur semper
per ab intellectu, ut totum: incom-
pletum verò, ut pars.**

* *Quid sit
ens incom-
pletum.*

* *Quid com-
pletum.*

*Vox una, & simplex, rebus continuis
locandis:*

Entia

Entia per se se, finita realia, tota.

* Plaro unum: Xenocr. duo: Valla
3. Stoici quatuor Plotin. quinque:
alij novem: alij. 11. Pythagorici 20.
prædicamenta constituerunt. Post Ar-
chir; Arist. 10. quæ Oham. colligit
ex decem interrogationibus de 1. sub-
stantia. Thom. collectio bona est, nisi
sex ultima prædicamenta externas for-
mas efficeret: in quo etiam peccavit
Mayron. * Germanus colligendi mo-
dus videtur hic. Omne ens vel habet
esse per se, & ratione sui: & est sub-
stantia: vel in alio, et illius gratia:
et est accidens: quod ob novem di-
versos effectus ad substantiæ existen-
tiam, conservationem perfectionem q-
necessarios, vel cum necessarijs con-
iunctos, novem gignit prædicamenta:
nam vel accidens requiritur ut sub-
stantia accipiat esse, illudve commu-
necet, vel ut inesse accepto perseveret;
ad illud requiritur actio, et passio: ad
hoc vel requiritur accidens, ut dis-
positio interna conservans, & per se par-
tes ita afficiens, ut copulentur, to-
rumq; apte componant: & tunc vel
requiritur ratione materiæ præcipue,
ut eius partes situatim distinguat: &

* Opiniones:
circa nume-
rum prædi-
camentorum.

* Preponitur
germanus
colligendi
modus.

est quantitas: vel ratione formæ, quæ totum exornat, et ad agendum habile reddit: & est qualitas, vel requiritur accidens, ut forma externa substantiam per accidens tuens: & est habitus: quod si productionem, conservationemq; per se consequitur, vel est absolutum, vel respectivum. (quod est relatio) si primum, aut est causa essendi in loco imaginario, vel in tempore: si 1^m, aut causa essendi in loco absolute: & est ubi: aut cum certo ordine: et est sius: si in tempore, est duratio.

Ut aliqua forma constituat prædicamentum accidentis à cæteris diversum, præter octo condiciones numeratas, has duas vendicat: 1^a. ut habeat rationem formæ actuantis: 2^a. ut nec totaliter, nec partialiter contineat denominationem alicuius prædicamenti, ab illóue contineatur: nam prædicamenta sunt primò diversa, in nulloq; participant identitatem. Hinc colliges licet causalitates efficientis, & materialis efficiant prædicamenta actionis, et passionis causalitates finalis, et exemplaris non efficere alia duo: quia non sunt modi reales ab illis distincti. Causa verò formalis nunquam de-

denominat primam substantiam : sed
formam substantialem incompletam,
vel accidentariam.

Summa cap. 5ⁱ.

De Substantia.

TRes habet partes hoc caput : in
prima divisa substantia in pri-
mam & secundam, utramq; de-
finit. * Prima est, quæ nec est in sub- * *Definitio*
iecto, nec de subiecto aliquo dicitur : *prima sub-*
secunda in plurali : § sunt genus, et *stantia.*
species, sub quibus intunt primæ. In § *Definitio*
secunda parte utraq; confert, docetq; *secunda.*
prias esse magis substantias (ed quodd
magis substantiæ, & minus ad sui requi-
rant existentiam) quam secundas inter
secundas verò species infimas. In ter-
tia parte. 6. * numerat attributa : 1^m. * *Attributa*
non esse in subiecto : 2^m. univocè præ- *substantiæ.*
dicari : 3^m. significare hoc aliquid :
4^m. nihil substantiæ esse per se contra-
rium : 5^m. non suscipere magis, et mi-
nus : 6^m. esse susceptivum contrario-
rum.

Quæstio 1^a.De substantia predicamentalis
essentia.

* Duplex ratio formalis cuiusq; rei, mentalis & obiectiva.

* Quibus constet definitio essentialis.

DVplex est ratio formalis alicuius entis; una mentalis, altera obiectiva: illa est definitio perfecte naturam explicans. hæc ipsa rei essentia, per illam explicata. Obiectiva in quavis re: mentalis in rebus tantum finitis, & compositis (* cum constet genere, et differentia, vel materia, et forma) nisi sumatur pro descriptione, reperitur. Substantia predicamentalis, gradus simplex, per adæquatam proprietatem describitur: ens cui conuenit per se subsistens, i. e. non venit existere independenter à subiecto inhesionis, informationis, & à toto, cuius sit pars. Sed contra. Subsistere est proprium suppositorum, cum sit independenter omnino existere. Respondetur, primis substantijs exercite, secundis signatè conuenire subsistentiam. Nec suppositum respuit communicabilitatem rationis, sed realem. Ei, quod subsistit exercite, repugnat esse in alio, non signatè.

Oppones deinde. Non datur suppositum in communi, cum sit ratio in-

com-

communicabilitatis; ergo. Responde-
tur, esse rationem incommunicabi-
latis Physicæ, non Metaphysicæ.

* Non admittimus distinctionem in-
ter nomen singulare, et commune in
modo significandi; sed qua ratione
singulare significat concretum ex na-
turæ, & modo, ita commune: non e-
nim magis repugnat concipere, & sig-
nificare naturam in communi, quam
modum suppositi in communi; cur e-
nim ex modis substantiarum particu-
larium non abstrahatur unus concep-
tus suppositi in communi, ut ex illo,
& conceptu naturæ communis con-
stituatur commune suppositum, quod
per nomen | homo | significetur? Nec
ille modus sequitur differentias indi-
viduantes, ut ajunt.

* Non est di-
stinctio inter
nomen com-
mune, & sin-
gulare.

* Substantia completa, finita, com-
munis corruptibili, et incorruptibili, pro gen re
corporali, et spiritali, est huius præ-
dicamenti genus summum: quia ab-
stantia.

* Vera opinio
summo sub-
stantia.

his omnibus eadem omnino ratione
participatur.

* Primæ sententiæ con-
stienti substantiam communem crea-
tæ, & increatæ. Dicendum, Deum
propter suam infinitatem, et singula-
ritatem prædicamentum non ingredi.

* Varia sen-
tentia de bono
re.

Nec substantia (nisi analogica) dici-

tur proprie, sed abusive de Deo; Nec
 relatio prædicamentalis, cum sit acci-
 dens: Communissime tamen sumpta
 maxime. Secundæ substantiam cor-
 ruptibile ponenti (quia Arist. ait cor-
 ruptibile, & incorruptibile differre
 genere.) Respondetur, Arist. sumpsisse
 genus pro specie, vel materia primæ.
 Tertiæ dāti substantiam corpoream:
 quia Angeli sunt substantiæ simplices:
 & quia idem gradus nequit esse essen-
 tialiter compositus in corpore: in-
 compositus in spiritu. Dicendum A-
 rist. solum excludere ab Angelis cō-
 positionem Physicā, non Metaphy-
 sicam. Deniq; idem gradus per diver-
 sas sui species identitatem habere po-
 test cum corpore, & spiritu, & in uno
 re ipsa compositus esse, in alio simplex
 existere.

Quæstio 2^a.

*Utrum substantia recte dividatur
 ab Arist. in primam et secundam?*

* Approba-
 tur, & ex-
 plicatur di-
 visio sub-
 stantia ab
 Arist.

* P Roposita divisio est adæquata,
 ut patet; sit secundum rationem
 subsistendi per se, & substandi
 alijs (utraq; enim conditio propria
 est substantiæ prædicamentalis, &
 secundum

secundum utramq; prima cum secunda substantia à Philosopho confertur) est analogia : quia sit per prius, & posterius : nam subsistere, & subistere magis, et prius quadrat in primam quam in secundam : et in primam exercitè : in secundam verò signatè. Divisum est subsistens, & subsistans in communi, formaliter sumpta, vel natura substantiæ (quod est probabilius) Nam Arist. institutum est dividere rem prædicamentalem, licet per conditiones; quæ divisio est subjecti in accidentia.

Forma divisionis, non in se, sed in participandi modo est analogia : nam substantia æquè perfectè est in prima atq; in secunda substantia: modo eadem numero utramq; denominat, licet primam exercitè, secundam signatè. Membra dividendi virtualiter distincta, formaliterq; sunt opposita. Quod dividitur est conceptus absolutus substantiæ, * vel substantia prædicamentalis cum unitate formali.

Ex his contrarias opiniones retundes : primam Ammon. dicentis Arist. non dividere, sed numerare substantiã. (quia prima et secunda non conveniunt in aliquo tertio) illud enim tertium est analogicum. Secundam Tartar. dicentis.

dicentis divisionem esse univocam (quia dividitur relatio substantiæ prædicamentalis) tertiam Soti, & Burl. dicentium esse subiecti in accidentia rationis. 1. Prædicatum, & subiectum. Quartam aliorum afferentium esse compositi accidentarij (ex illis scilicet 8 conditionibus) in composita, etiam accidentaria. Refringes afferendo, Arist. divisisse substantiam per id, quod ei realiter convenit, & non mentaliter. 5. constituenti prodiviso substantiæ essentiam, pro membris, substantias singulares, et universales. Dicendum, hanc divisionis formam non esse propriam substantiæ: sed alijs conducere posse.

** Approban-
tur definitio-
nes primæ &
secundæ sub-
stantiæ.*

** Vtriusq; substantiæ definitio est bona, et secundum divisionis formam exhibita, licet per condiciones fundamenti: prima enim substantia ex proprio modo subsistendi, & substandi vendicat illas duas negationes, per quas describitur. Secunda relationem generis, et speciei respectu primæ. In descriptione primæ substantiæ, non describitur aliqua particularis, sed omnium primarum conceptus analogicus: Licet Arist. attulerit individuum vagum loco primæ substantiæ, non est*

est tamen prima prædicamentalis, cum ex natura communi, et differentia indeterminata coalescat. Si primæ substantiæ sunt in superioribus, in illis non propriè, sed tanquam partes potentiales in toto existunt.

Esse * susceptivum contrariorum * *Suscipere*
 Physicor; vel Logicor; ut subiectum *contraria est*
 [quod] seu suapte natura ultimum, est *maximè pro-*
 proprium 4. modo substantiæ prædi- *primum sub-*
 camentalis: cum hæc susceptio sit quæ- *stantiarum.*
 dam passio: passio verò, quemadmo-
 dum actio, propria suppositorum.
 Potentia tamen suscipiendi contraria
 primò dicitur de secunda substantia:
 secundò de particularibus; at suscipi-
 endi actus prius insunt in primis sub-
 stantijs, deinde in secundis.

Summa cap. 6.

De Quantitate.

IN prima cap. parte duæ quantitates
 partitiones continentur. * Prima est * 1^a. quan-
 in quantitatem continuam, cuius *titatis di-*
 partes communi termino copulantur: *visio.*
 & discretam, cuius partes nullo com-
 muni termino copulantur. * Secunda in * *Secunda.*
 quantitatem constantem partibus ha-
 bentibus

bentibus positionem (.i. situm, & ordinem in loco) et in eam, quæ constat partibus non habentibus positionem. Prima videtur esse generis in proximas species: Secunda ejusdem generis per differentiam remotam, quæ 3. complectitur species, lineam, superficiem, & corpus: & per negationem ejusdem differentię, quæ cæteras coarctat. In secunda parte. 3. quantitatis numerat attributa. * Primum non habere contrarium (intellige per se, ac propriè: nam per accidens, & impropriè superficies calida frigida repugnat) secundum non suscipere magis, et minus: nec enim cera in rarefactione, et condensatione magis, & minùs suscipit (ad hoc enim requiritur admittere plures, et pauciores partes ejusdem formæ in eadem parte subiecti) quamvis maior, et minor dici queat. Tertium & maximè propriu n est, quod secundum quantitatem res dicantur æquales, vel inæquales.

Quæstio 1^a.

De ratione formali quantitatis.

Ratio formalis quantitatis non consistit in eo, quod quantitas sit

fit mensura substantiæ: * non in eo, * *Vi vult Thom.*
 quod sit divisibilis in partes ejusdem
 rationis*: cum ex eo, quod quantitas * *Vi vult i-*
 sit extensa, et mensurabilis, et divisi- *dem, Scot.*
 bilis existat: unde esse mensurabile, *Albert. Ca-*
 et divisibile proprium quantitatis ar- *pre. Iaxel.*
 guitur. Vera sententia ait, in eo esse
 positam quantitatis essentiam; quod
 sit ens per se extensum: cum exten-
 sio cum quantitate reciprocetur, illi-
 usq; proprietatum sit radix. Hæc ex-
 tensio non est entitativa, qua res con-
 stat partibus, quarum una non est alia
 (cum enim partes substantiæ et corpo-
 reæ sint substantiales ab accidente
 formaliter provenire nequeunt*, et * *Contra sen-*
 quia substantia ante quantitatem non *tit Capreol.*
 est simplex: et quia si substantia cum
 quantitate habet partes distinctas, sine
 illa à Deo conservata, easdem retine-
 bit.) Non localis actualis, ut in cor-
 pore Christi in Eucharistia patet*: * *Hic Papi-*
 quæstio est de aptitudinali per ordinē *starum error*
 ad locum, et de extensione per ordinē *in Euchar-*
 ad totum: illa est, qua duæ partes e- *stia, in addi-*
 jusdem corporis, vel duo corpora ne- *tionibus no-*
 cessario vendicant diversas partes lo- *stris refuta-*
 ci: hæc est, qua partes in toto sunt *tur.*
 ordinate. Qui pro extensione ad to-
 tum certant probabiliter existimant:
 quia

quia essentia, et effectus formalis quantitatis est absolutus: sed sola extensio in ordine ad totum est absoluta: ergo &c. et quia extensio in ordine ad locum supponit illam.

* *Conclusio.*

* *Conclusio.* Essentia quantitatis consistit in extensione potentiāli per ordinem ad locum: et eius effectus formalis est facere partes substantiæ loci occupativas. Probatur: quia sola hæc extensio communicatur substantiæ per quantitatem: ergo hæc sola est formalis effectus quantitatis. Corroboratur ex everfione contrariæ opinionis. Primò extensio substantiæ, in ordine ad totum, nō potest provenire à quantitate: cum Deus servare queat substantiam corpoream sine quantitate in eodem loco, in quo antea erat: sed tunc partes essent ordinatæ: ergo. Respondent contrarij substantiam ad punctum confluxuram, et partes in confusionem abituras, ita ut una omnibus alijs uniretur. Sed ex ea responsione sequitur dari motum in instanti: multiplicari uniones sine necessitate. Probatur, 2º quia ille partiū ordo non potest provenire in substantia à quantitate: cum causa formalis effectum extra se non edat. Tertiò quia in accidentibus

cidentibus est illa totius extensio : at non causatur formaliter à quantitate : cum hæc non sit aliorum forma, sed materia : ergo non est cur negetur substantiam de se habere formalem ordinem absq; quantitate. Quæ dicta sunt de extensione magnitudinis ad locum, accommoda extensioni moris, & temporis.

Divisibilitas Physica est propria quantitatis : quasi Methaphysica rei corporeæ extensionis partes habentis.

* Oppones. Forma, quæ actu est in subiecto non denominat subiectum potens habere formam : ergo quantitas non facit substantiam potentem occupare locum. Respondetur, formam, quæ est actu in subiecto, non facere suripsius subiectum capax, sed alterius formæ *. Secundo si substantia est extensa per se, erit figurata : quod tamen est contra Arist. figuram resultare ex quantitate terminata buccinantem. Responderur, figuram non resultare ex quavis terminatione, sed ex quantitativa. Tertiò forma quæ constituit subiectum in potentia, non constituit illud in actu : sed quantitas facit substantiam occupantem locum : ergo non facit occupativam. Ma. patet in intellectu,

* Obiectiones
contra con-
clusionem.

* Intellectus
enim facit
hominem in-
tellectivum,
& capax in-
tellectionis.

intellectu, qui hominem intellectivum, & non intelligentem reddit. Mi. est Thom. qui dicit effectum formalem quantitatis esse occupare locum. Respondetur, quantitatem dici à Thom. occupare locum, non quia formaliter illum occupet: sed quia est radix, seu fundamentum formæ, seu ubi, quod occupat locum; unde quantitas non occupat locum formaliter, sed radicaliter.

Extensio localis supponit extensionem totius, quæ non est propria quantitati, sed communis illi cum cæteris entibus corporeis extensionem partium habentibus. Extensio partium seriatim unitarum naturaliter convenit quantitati: nullus tamen entis essentiam ingreditur, cum à Deo tolli queat. Extensio partium sine ordine unitarum de essentia est rerum, quæ ex partibus componuntur: ut enim de essentia totius Physici est materia, & forma simul cum unione: ita de essentia totius integralis erunt partes simul cum unionibus: & quis nec per intellectum, nec per divinam potentiam potest separari unio, toto integrali remanente: ergo unio est de essentia illius. Nec quantitas,
nec

nec alia res corporea in communi
componitur ex multis partibus ejus-
dem rationis (quia ex singularibus
nequit, cum nihil singulare sit de es-
sentia rei communis : non ex com-
munibus : quia non dantur multæ
partes communes ejusdem rationis)
formaliter, & exercitè : radicaliter
tamen, & signatè maxime, cum sit
causa extensionis, & compositionis
inferiorum. Et licet ille conceptus
radicaliter sit complexus, formaliter
tamen simplex existit.

Quæstio 2^a.

*Utrum species quantitatis rectè à
Philosopho numerentur?*

* **Q**uantitas discreta (quæ à Phi-
losopho partitur in numerum, species quan-
& orationem) non est vera
species quantitatis : quia non est u-
num per se : cum ex nulla unione per
se constet : unum verò per se effec-
tus est alicuius unitatis per se : &
quia ex multis entibus actu com-
pletis non fit ens unius essentia : sed
unitates ex quibus numerus consti-
tuitur, sunt entia completa (sunt enim
lineæ.

* *Rejiciuntur
species quan-
titatis dis-
creta.*

lineæ. v. g. aut superficies) ergo &c.
 Dicent unitates esse completa in ra-
 tione continui, sed respectu entis dis-
 creti, quatenus indivisæ (ut linea re-
 spectu corporis, quod componit cum
 superficie) esse entia incompleta. Re-
 spondetur ens incompletum suapte na-
 tura ordinari ad complendum: linea
 autem non ita ad ternarium. Tertiò
 probatur: quia non est ens reale, cum
 ordo numerandi ex intellectu pende-
 at. Oratio verò cum constet Syllabis,
 moribus, quibus somi producuntur,
 moris, in quibus fiunt, syllabarum or-
 dine, et significatione est aggregatum,
 in quo nihil est, quod sit quantitas à
 cæteris speciebus distincta: numera-
 vit ergo A. l. l. quantitatē discretam
 inter quantitatis species ex Mathem.
 sententia: orationem præcipue, quia
 syllabis eam metimur.

*Utrum species quantitatis continua
 probe recenscantur?*

* *Locus non
 est quantita-
 tis species.*

* Locus non est quantitatis species:
 quia sumptus pro capedine, vel spatio,
 quod à corpore occupatur, non est
 ens reale, nec enim ita est quid à Deo
 productum, nec corruptibile: pro lu-
 per-

perficie ambiente corpus locatum non
habet effectum formalem quantitatis:
cum supponat corpus extensum: pro
presentia corporis in loco est ubi.
Nec pondus quia pondus est gravi-
tas deorsum impellens: sed gravitas alius.
est qualitas productiva impulsus: ergo
Locum tamen, & pondus, ex aliorum
sententia Philosophi inter quantitatis
continuas species numeravit. Linea,
superficies, et corpus verè sunt quan-
titatis continuas species, inter se divi-
sæ. Probatum quia essentia quantitatis
posita est in extensione, quæ in horum
quoque distincta est. * Tempus, et mo-
tus (de his in Methaph. decerneretur) *De tempore,*
proprias videntur habere extensiones:
extendunt enim res successivas: ut
linea, superficies, et corpus permanen-
tes.

* Oppones, primò Linea, & super-
ficies sunt entia incompleta (quia
componunt corpus) ergo non sunt
species per se quantitatis. Respondetur,
si sumantur, ut indivisibiles (ita enim
componunt) incompleta, si ut divi-
sibiles completa, & extenta esse. Se-
cundò species immediate contentæ
sub aliquo genere, non componunt al-
liam immediate sub eodem contentam:
quia

* Obiectiones.

quia species immediata ejusdem generis sunt simul natura: ergo. Respondetur, lineam, & superficiem, quæ divisibiles, esse species quantitatis: non verò quæ indivisibiles, secundum quantitationem componunt. Tertio nullum genus prædicatur de speciebus denominativè: sed quantitas hoc habet: ergo. Respondetur, primo hoc esse peculiare quantitati: vel ex parte subiecti sumi abstracta pro concretis, vel prædicari aliquam quantitatis proprietatem: idem enim est, quantitas extensa, ac divisibilis, seu mensurabilis.

Quæstio 3^a.

Virum esse æquale, vel inæquale sit quarto modo proprium quantitatis?

• *Proprietas
præcipua
quantitatis.*

* Respondetur affirmativè: attributum tamē debet sumi secundum potentiam, & prout propriè, et non per accidens conducit. Versatūr præterea inter quantitatem ejusdem speciei, cum in commensuratione duarum qualitarum fundetur, quæ nulla erit, ubi modus existendi

in

in subiecto fuerit diversus; Poterunt tamen duo tempora, unum corporale, alterum spirituale (similiter duo motus) propriè comparari.

Oppones, Arist. dicentem tempus esse mensuram motus, et è contrà. Responderur, Philosoph. ibi loqui de mensura cognitionis: ex multo enim tempore colligimus magnum extitisse motum; et è contrà. Obijc. Nulli quantitati communi convenit æqualitas: sed perpetuò inæqualitas: ergo idem dicendum de singularibus. Neg. antecedens: nam communi quantitati convenit attributum signatè: particulari exercitè: nec comparatio facienda inter diversas species. Obij. secundo si una quantitas in mundo esse non haberet æqualem, vel inæqualem. Responderur, posse habere: infinita verò æqualis infinitæ, finita foret inæqualis. Tertio substantia est per se extensa: ergo æqualis, vel inæqualis. Responderur, solam extensionem quantitativam esse propriam. Duo pondera dicuntur æqualia, vel inæqualia propter gravitatem. i. Metaphorice.

* Aliqui

* Male aliqui
intelligunt,
hoc attribu-
tum?

* Refellitur.

* Aliqui falso autumant, sicut relatio
convenientiæ substantiæ cum alia sub-
stantia dicitur identitas : & relatio
convenientiæ qualitatis cum alia qua-
litate vocatur similitudo : ita relatio-
nem convenientiæ quantitatis cum a-
lia quantitate, in eadem specie, æqua-
litatem nuncupari : * quia sic duæ li-
neæ. v. g. inæquales esse nequirent,
cum specificè convenirent. Nec attri-
butum per disjunctionem traderetur.
Sunt reales relationes æqualitatis, &
inæqualitatis in quantitibus perma-
nentibus ; cum omnia ad hoc habeant
requisita ; hæ tamen relationes inter
ejusdem lineæ partes. v. g. non dan-
tur, ob processum in infinitum : & de-
fectum distinctionis extremorum. Re-
lationes æqualitatis, & inæqualitatis
in quantitibus successivis omnes
sunt rationis : quia duo motus, vel
tempora, quandiu non sunt finita ad
æqualitatem, vel inæqualitatem in-
differentia sunt : postquam finita sunt,
jam non existunt : ergo non habent
relationem realem, sed rationis : &
quia æqualitas, et inæqualitas deno-
minant immediate totam quantita-
tem : sed totus motus non existit rea-
liter æqualis alteri ; ergo nequit à reali
relatione denominari. Summa

Summa cap.

de relatione.

Tres sunt huius cap. partes. Prima continet relatorum definitionem veterum Philosophorum: ** Relata sunt ea, quæ id, quod sunt aliorum esse, aut ad aliquid aliquo alio modo definitio dicuntur.* Secunda ** proprietates.* Prima relatorum, est habere contrarium, non propriè, ** Relatorum* sed ratione fundamenti. Secunda ad ** proprietates.* mittere magis, et minus, ratione scilicet fundamentorum: vel quia fundamentis ad maiorem perfectionem progredientibus, mutantur relationes: vel quia fundamenta, ratione relationum advenientium, dicuntur perfectius similia, vel dissimilia. Tertia dici ad convertentiam. Quarta esse simul natura. i. simul existere, quin alterum sit causa existentiae alterius. Tertia pars continet veram definitionem relatorum prædicamentaliū, Aristotelicam, & quoddam attributum. *Definitio est: * Relata sunt, quorum esse idem est ei, quod est ad aliquid aliquo modo se habere.* ** Definitio Aristotelica.* Attributum: ** ut si unum definitè cognoscitur, alterum, quoque definitè, cognoscatur.* ** Altera relatorum proprietas.*

F

Quæstio

Quæstio 1^a.

De natura, & essentia relationis.

Num admittenda sint relationes reales?

* Vera sen-
tentia.

* **R**espondetur affirmative: probatur: quia omnis denominatio sumitur ab aliqua forma: sed dantur denominationes relativæ reales, ut [pater, causa, simile, æquale] ergo. Secundò quia scientiæ reales agunt de relationibus. Tertiò quia dantur in Deo: ergo in creaturis: licet illæ sint substantiales: hæ accidentales: cum formaliter, & intrinsecè inhæreant subiecto, quod non constituunt, ut di-

* **Objectiones.** vinæ personas. * Oppones; Sublatâ quacunq; formâ aliâ, duo quanta ejusdem magnitudinis sunt æqualia, & duo alba similia: ergo hæ denominationes proveniunt à forma absoluta. Respondetur, esse æqualia, & similia fundamentaliter: formaliter, non nisi per relationes. Secundò nulla forma realis advenit subiecto absq; illius mutatione: sed relatio advenit subiecto sine illius mutatione, (si enim unus tantum sit paries albus, non est similis, vel dissimilis: si alius fiat albus, jam remanet similis, quin aliquid de-
nuò

nuò in eo producat) ergo non est forma realis In sententia distinguente relationem à fundamento virtualiter, respondetur, formam, quæ non distinguitur à fundamento, non mutare subiectum diversâ mutatione ab ea, qua fundamentum mutat subiectum. In opinione ex natura rei distinguente, dicendum, mutari subiectum intrinsecè per resultantiam relationis: non tamen mutari extrinsecè. i. ab aliqua causa extrinseca per se; sed per accidens.

Relatio dividitur in *realem, & rationis. * 1.^a Relatio
 Alia divisio relatorum est in re- nam divisio.
 lata *secundùm esse, & secundùm dici. * 2.^a
 Tertia in *transcendentia, & prædicamentalia: quæ duplex habent discrimen. * 3.^a
 Primum prædicamentalia respiciunt terminum gratis: transcendentia maxime. Secundum illa supponunt subiectum, cui adveniunt, ut formæ accidentales: hæ sunt ipsæ essentiae rerum, quæ referuntur. Relatio rationis ab hoc exulat prædicamento: quia non est ens reale, nec univocè convenit cum relatione reali in genere summo. Item relata *secundùm dici* (ideo enim respicitur de finitio veterum, quia hæc comprehendit) sunt enim res ab-

soluræ explicatæ ad modum relatorum. Item relata *secundum esse* transcendentia: sunt enim res simpliciter absolutæ: & quædam substantiales, quædam accidentales: quædam completæ: quædam incompletæ. Ingrediuntur igitur hoc prædicamentum solæ relationes *secundum esse* reales, & non transcendentes.

Relata *secundum dici* necessario habent relationem (quæ ut plurimum est rationis) saltem convenientem. Relata *secundum dici* formaliter sunt absoluta, & connotant relationem: si verò accipiantur, ut formaliter dicunt relationem, connotando rem absolutam, in hoc sunt prædicamento: ac eo posito sunt relata *secundum esse*.

Ex Aristotelica definitione elicitur hæc clarior: *Relatio est ens, cuius totum esse est aliud respicere*: loco generis est ens prædicamentale. Sed contrà. Totum esse relatorum transcendentium est aliud respicere: ergo. Respondetur, non respicere aliud, ut purum terminum: & præter respectum habere esse peculiare. Secundo relatio est forma, quæ alia referuntur: ergo ipsa non refertur. Respondetur, relationem in abstracto referri in actu signato: in concreto

**Vi patet in materia, & forma.*

concreto verò, exercitè. Tertio relatio est accidens : ergo est in subiecto : ergo non potest totum illius esse in respectu consistere. Responderur (non admissa distinctione inter *ad* & *in* *) * *Vt Capreolus* relationem tam secundum esse *in* quam *ex* *Caes.* *ad* esse in subiecto, cum sit accidens faciunt secundum utrumq; esse : nam esse *ad* est modus accidentalis constituens prædicamentum relationis : & quia si relatio secundum esse *ad* non inhæret subiecto, illi suum effectum formalem minimè communicaret.

Quatuor ad quamvis relationem exiguntur 1^m. est subiectum ultimum, quod à relatione denominatur : & vocatur extrema. 2^m. fundamentum remotum. 1. quod est causa extremo, ut referatur ; hoc fundamentum aliquando differt ab extremo, aliquando non. Cum hoc fundamento communiter identificatur relatio*. 3^m. ratio * *Aliquando* fundandi, seu fundamentum proximum ; quod in aliquibus est positivum : ut actio generandi respectu patris : in aliquibus negativum : ut unitas in gradu comparatione similitudinis inter duo alba. Inter proxima fundamenta hoc est discrimen, quod aliqua requiruntur tantum, ut relatio existat,

existat, non ut conservetur relatio (ut actio ad relationem causæ) alia ut existat, & conservetur relatio (ut unitas in gradu ; & in mensura) alia, nec sat est semel extitisse, nec opus, ut perpetuò durent, sed requiritur aliqua repetitio actus : ut ad relationem magistri, & amici. 4^m. est terminus, seu correlativum: cum essentia relationis sit transitus ad aliud.

* *Quatuor
ad realem
relationem
requisita.*

* Quatuor ad realem relationem requiruntur. 1^m. ut fundamentum remotum sit reale (cum relatio ab illo esse accipiat) & consequenter extremum, cum fundamentum sustentet. 2^m. ut terminus sit realis, saltem quo ad extremum. 3^m. ut subjectum, & terminus realiter existant, & realiter distinguantur. 4^m. ut proximum fundamentum, seu negativum, seu positivum sit, ab intellectus operatione non pendeat ; aliter enim relatio rationis erit.

Quæstio 2^a.

*Utrum in relationis predicamento
sit aliquod genus summum ?*

Ratio dubitandi est : quia unum relatum necessario respicit aliud : ergo, si datur aliquod relatum
com.

commune, dubitur etiam aliud, quod respiciat: et ex consequenti. Duplex genus summum sit.

* 1^a. Conclusio In prædicamento relationis in abstracto datur genus summum, cum omnes relationes prædicamentales univocè conveniant in aliquo genere, alioqui prædicamentales non essent.

* 1^a. Conclusio.

* 2^a. Conclusio. Inter concreta relationis etiam reperitur genus summum: cum nulla forma sit aded communis, cui effectus formalis communis assignari nequeat: Ergo si datur relatio, datur etiam relatum. Hæc conclusio valet in opinione Scoti afferentis relationem terminari ad absolutum, vel analogicum: nec hoc putat inconveniens: quia magis pendet relatio à fundamento, quàm à termino: & tamen relatio univoca fundamentum habet analogicum. In opinione (etiam probabili) constituyente unam relationem terminum alterius stat eadem ratio dubitandi. 3^a. Conclusio.

* 2^a.

Relatum (genus scilicet summum) non refertur per se proximè, & in actu exercito ad terminum: sed remotè per sua inferiora, & signatè (quod proinde propriùs dicashabens relationem, quàm relatum. Idem dicendum de relatis æ-

* 3^a.

quiparantiæ. Oppones. Effectus formalis relationis est referri per se, & immediatè : sed in relato communi est relatio : ergo immediatè, & per se refertur. Respondetur, si illud | per se, & immediatè | intelligatur, non mediante aliqua forma verum esse : si intelligatur, non mediante inferiori, falsum. Nec si hoc competit relationi in communi, competet etiam inferioribus : nam animal. v. g. in genere indifferens est ad rationale, vel irrationale, non autem in specie ; quod plerumq; fit in negativis.

Partitio relationis in suas species.

* *Dam.*

* **P**rima divisio est in relata æquiparantiæ. i. ejusdem appellationis, & disquiparantiæ. i. diversæ appellationis. Priores subdividit Scotus in æquiparantiani latè, & pressè.

* *Scot.*

* 2^a. divisio est in relata mutua. i. quæ ex utraq; parte sunt realia, & non mutua. i. quæ ex una parte sunt realia, ex alia rationis. * 3^a. accommodatior est Aristotelica : hæc distribuit relationē per fundamenta proxima in tres species. Relationum quædam fundantur in unitate (.i. aliqua natura, vel forma)

* *Arist.*

ma) & multitudine (. i. divisione secundum eandem naturam vel formam.) Aliæ fundantur in actione, & passione (per actionem, & passionem intelliguntur omnes causalitates provenientes à causa realiter existente. Aliæ fundantur in mensura, et mensurato. In hoc tertio genere ponuntur omnes relationes potentiarum ad objecta, potentiarum, scilicet appetitivarum, et cognitivarum. Hæc divisio ex eo probatur : quia unde res accipit esse inde distinctionem : sed habet esse specificum à fundamento proximo : ergo, &c.

Oppones. Res ab eo habent unitatem à quo essentiam : sed numerata fundamenta sunt analogica : ergo, & relationes in illis fundatæ. Respondetur, non semper res accipere unitatem univocam unde sumit essentiam : nam conceptus entis ab analogo essentiam capit : & tamen est unus specie. Secundo, relatio magis pendet à fundamento remoto, quam à proximo : ergo per illud erat dividenda. Responderur magis pendere quo ad existentiam : at quo ad specificationem magis pendere à proximo : nam perseverante remoto, si proximum varietur, variatur

relatio: ut patet in potentia divina ad extra respectu creationis, et generationis.

Quæstio 3^a.

*Virum esse simul cognitione sit
quarto modo proprium
relatorum?*

* *Ultima re-
latorum pro-
prietas con-
venit omni-
bus.*

* *Quomodo
relatis aequi-
parantia.*

* *Quæ rela-
ta una, quæ
pluribus re-
lationibus
referantur.*

R Esponderetur affirmativè: quia quælibet essentia perfectè percipitur, cum qualis in se est ab intellectu cognoscitur: sed essentia relativi per se est ordinata ad terminum: ergo sine illo accommodatè nequit cognosci. * Hæc proprietas relatio communissimo, & æquiparantiæ participatur signatè, reliquis exercitè. * Ex relatis, quæ plures habent terminos, quædam plures necessario vendicant (ut totum physicum ad materiam, & formam) & ideo cognosci nequeunt, nisi cognoscantur omnes termini, vel distinctè, vel confusè, ad quos unica relatione referuntur. Alia, licet plures habeant terminos, sufficienter ad unam tantum terminum referuntur (ut pater plures habens filios.) Hæc tot relationibus referuntur numero diversis, quot sunt distincta correla-

tiva:

tiva: unaquæq; tamen harum relationum cum suo definito termino cognoscenda est (ut pater habens tres natos, si cognoscitur, quo ad relationem primogeniti, debet definitè intelligi primogenitus: et sic de cæteris; eodem modo res habet in filio, quem verisimilius est alia relatione tendere in patrem, alia in matrem, cum quibus proinde definitè, cognoscendus est. Attributum convenit omnibus relatis, si loquamur de quavis cognitione: solis prædicamentalibus, si ita explicetur: si unum relatum cognoscitur, ut, vera, et realis essentia, necesse est alterum etiam cognosci, concomitanter solum, et tanquam purum terminum. Hæc cognitio fit unico conceptu, quo per se primo et in recto cognoscitur unius relativi, in obliquo essentia correlativi.

Summa cap. 8.

De Qualitate.

Quatuor habet partes hoc caput. In prima describitur qualitas: ** Id quo quidam dicuntur quales. * Qualitas*
 Formaliter, scilicet, et propriè. ** Qualitatis definitio.*
 Qualitatis quatuor sunt species. Prima habitus.

* *Qualitatis
concretorum
definitio.*

* *Eius attri-
buta.*

bitus, & dispositio. Secunda naturalis potentia, et impotentia. Tertia patibilis qualitas, & passio. Quarta forma, & figura. * In secunda parte definit Arist. *quale in plurali: Qualia sunt ea, quæ à qualitatibus denominantur, seu denominative dicuntur.* 1. Voce, et non ratione. * In tertia parte. 3. numerat attributa primum habere contrarium. Hoc non convenit omnibus: nam in prima specie non habent contrarium virtutes mediæ: in secunda potentie cognoscendi, et appetendi: in quarta nulla figura perfecta. Secundum suscipere magis, et minus. Hoc etiam omnibus non quadrat: ut patet in figuris. Tertium ut secundum qualitates dicantur res proprie similes, et dissimiles. In quarta parte proponit dubium. Habitus, et dispositio numerata sunt inter relata: ergo hinc inter qualitates reponi non debent. Respondetur in genere pertinere ad relationem: in specie ad qualitatem: dicendum etiam esse relata secundum dici. Vel respondetur, non esse incommodum eandem rem sub diversis rationibus formalibus ad diversas categorias spectare. Ut qualitas simpliciter denominet subjectum, debet esse diuturna, in ma-

iore

iore parte subjecti, et si gradus habeat,
ultra medium debet intendi.

Quæstio I^a.

De natura, & speciebus qualitatibus.

Qualitas describitur: *Id, quo qui-*
dam dicuntur quales. * **I. Ens** * *Explicatur*
complens, et perficiens substan- *definitio.*
tiam creatam in essendō, vel operan-
do; quæ definitio solis competit qua-
litatibus. Divisio * **Aristotelica quali-** * *Approbatæ*
tatis in 4. species est adæquata: eam *divisio.*
colligit * **Scor.** hoc modo. Qualitas, * *Collectio*
aut est in sola superficie corporis ex- *Scor.*
terna (et est forma, et figura) vel in-
tus: si intus, vel est sensibilis sensu ex-
terno, vel non: si primum est patibilis
qualitas, et passio; si secundum aut est
insita à natura (et est naturalis poten-
tia, et impotentia) aut est acquisita
(et est habitus, et dispositio). * **Thom.** * *Thom.*
hoc modo. Qualitas, vel potest com-
parari cum substantia, vel cum eius o-
peratione, vel cum quantitate. Si cum
substantia, vel est ei consentanea, vel
dissentanea (et constituit primam spe-
ciem) si cum operatione, vel est prin-
cipium illius (et est naturalis potentia,

* *Displicet
collectio
Thom.*

* *Germana
colligendi
ratio.*

& impotentia) vel est terminus operationis (& constituit tertiam speciem) si cum quantitate est forma, & figura. *Hæc collectio displicet: quia secundum illam eadem qualitas sub diversis considerationibus ad multas pertinet species: et quia rectè tertiam speciem non assignat*. Tertius colligendi modus per rationes magis intrinsecas qualitati, et inter se pugnantibus est. Qualitas, vel advenit substantiæ propter ejus esse, vel propter operationem: si propter operationem, vel est principium operationis, vel terminus; si primum vel est insitum à natura (& est naturalis potentia, et impotentia) vel acquisitum (et est habitus) si est terminus operationis, et gratia operationis tantum, est dispositio. Si qualitas advenit substantiæ propter ejus esse, vel est dispositio ordinans, et conservans substantiam (& constituit tertiam speciem) vel terminat extensionem substantiæ (et est forma, et figura).

* *Qualis sit
divisio qua-
litatis.*

* *Thomistæ
volunt.*

* Qualitas dividitur in has quatuor species immediatè: sunt enim illæ immediatæ, veræ, et realiter distinctæ: si namque formaliter distinguerentur*, una esset tanquam terminus alterius; proindeq; non simul natura. Op-

Oppones eandem rem sub diversis formalitatibus pertinere ad diversa prædicamenta : ergo et ad diversas species ejusdem. Responderetur ; negando consequentiam : nam prædicamenta sunt primò diversa : at species univocè conveniunt in genere, ideò una non potest esse modus alterius. Si verò Arist. calorem in tribus speciebus numeravit hoc exempli causa fecit.

Habitus, qui definitur : * *Qualitas* * *Habitus*
benè, vel malè afficiens subiectum, qua definitio.
difficulter abijci potest. Et dispositio,
 quæ definitur : * *Qualitas benè, vel* * *Dispositio*
malè afficiens subiectum, qua facile a *nis definitio.*
biijci potest ; * *specie differunt ; quia ha-* * *Quomodo*
bitus est qualitas suapte natura ha- *differunt ha-*
bens causas difficilis expulsionis : dif- *bitus, & dis-*
positio verò facilis expulsionis ; quod posita.
 intelligendum est de causa efficiente
 hoc pacto : Omnis qualitas primæ
 speciei, quæ suapte natura pendet in
 fieri, & conservari à causa efficiente,
 pertinet ad dispositionem. * In his
 numerantur omnes termini cogni- * *Quæ sub*
 tionum, & appetitionum : species in- *dispositione*
 tentionales sensuum externorum, et *collocantur.*
 communis ; influxus cælestes : impul-
 sus : qualitates productæ in medio à
 magnete, et similibus.

Qualitas

* *Quæ sub habitu.*

Qualitas primæ speciei, quæ suapte natura pendet in fieri tantum à causa efficiente, pertinet ad habitum. * In his numerantur habitus intellectus, & voluntatis: species intelligibiles, et species intentionales phantasiæ &c. Cum Arist. dicit habitum, et dispositionem esse sub una specie, intellige speciem subalternam. i. dispositionem latè sumptam. Cum verò ait dispositionem temporis diuturnitate fieri habitum: intellige fieri quasi habitum: non verò habitum, cum una species in aliam migrare nequeat.

* *Definitio. potentia.*

Potentia, quæ ponitur in secunda specie definitur: * *Qualitas insita à natura ad solam operationem*: hæc po-

* *Quomodo sumatur impotentia.*

tentia, proxima virtus creati agentis, semper est accidens. * Impotentia verò non sumitur pro negatione potentia, nec pro impossibilitate unius potentia ad exercendos actus alterius; sed pro imbecillitate potentia, positiva. Potentia, & impotentia differunt

* *Quomodo differant potentia, & impotentia.*

tantum * accidentaliter, secundum magis, et minus: ut patet in in. su. senis, et iuvenis.

Patibilis qualitas, quæ describitur *qualitas, quæ aut sensum movet, aut ex motu oritur aut tamē permanens* et passio,

fit, quæ describitur. | Brevi transiens qualitas, quæ aut sensum movet, aut ex motu oritur | eodem modo distinguuntur : quia rubor ex verecundia contractus, est passio, et natus, qui est patibilis qualitas, semper sunt ejusdem speciei.

Forma, et figura, etiam differunt accidentaliter : nam eadem qualitas considerata in quantitate extra substantiam dicitur *figura* : et prout est in quantitate, quæ est in substantia, dicitur *forma*. Forma est qualitas resultans ex terminatione quantitatis spectatæ in re aliqua naturali. Figura est qualitas resultans ex terminatione quantitatis secundum se spectatæ.

Quæstio 2^a.

Utrum simile, vel dissimile sit proprium quarto modo qualitatis?

Potentia, ut secundum qualitatem res dicantur similes, vel dissimiles, propriè, et ratione sui est proprietas qualitatis. Licet similitudo, quæ fundatur in unitate graduali prior sit similitudine fundata in unitate specifica : similitudo tamen quæ est proprietas qualitatis abstrahit à graduali,

duali, & specifica: quia gradualis non convenit omnibus qualitatibus, ut in figuris, & potentijs liquet.

Oppones primò. Æqualitas fundatur in extensione mensuræ: Ergo similitudo fundatur in extēfione graduāli. Secundò convenientia in natura quantitatis non dicitur æqualitas: ergo nec convenientia in natura qualitatis, dicetur similitudo. Negatur utraq; consequentia: quia similitudo ex natura sua sequitur perfectionem intensivam, quam habet qualitas suapte natura: æqualitas verò sequitur commensurationem, quæ non est de essentia quantitatis: ad similitudinem requiritur unitas in specie. Duo alba. v. g. inæqualiter intensa sortiri queunt unam relationem dissimilitudinis in gradu: alteram similitudinis in natura. Non eādē relatione similitudinis, vel dissimilitudinis, qua referuntur qualitates, referuntur, earum subiecta. Relationes similitudinis, vel dissimilitudinis siue fundentur in unitate graduāli, siue in specifica, sunt reales, nisi aliquid obsteat.

Cap.

Cap. 9.

De actione, & passione.

Summa.

Brevissimè percurrit Arist. in hoc cap. sex ultima prædicamenta, partim : quia vulgata sunt : partim : quia ab eodem alibi tractantur. Actioni, & passioni duo dat attributa. Primum habere contrarium. Secundum suscipere magis, & minùs, quod omnibus non conducit, ut in generatione patet.

Quæstio 1^a.

De actione, & passione.

Actio definiri potest : *Ultimus actus agentis, quatenus agens est, quo mediante aliquid efficitur.* Dicitur | *Ultimus* | ut rejiciantur potentia, & habitus, & aliæ formæ, quibus mediantibus, res operantur, non proximè, & ultimè | *quatenus agens est* | quia actio solum denominat in actuali perfectione.

Passio est | *Actus patientis, quatenus patiens est, quo mediante forma recipit* | proximè scilicet, & formaliter. Non dicitur ultimus, nec primus actus : quia posterior

sterior est. v.g. calor calefactione passiva : priores verò sunt potentia, quibus mediantibus, saltem remotè recipitur forma.

Prima divisio actionis, & passionis est in immanentem, quæ scilicet manet in eadem potentia, à qua elicitur, & in eodem supposito, et transeuntem. Actio transiens est, quæ non recipitur in potentia à qua elicitur. Dicitur passio transiens, non quod transeat à subiecto, sed quòd respondeat actioni transeunti : Secunda divisio actionis, est in vitales, & non vitales. Actio vitalis, est quæ procedit ab aliqua potentia animæ, ut intellectio, et volitio : non vitalis, est quæ à quovis alio principio nascitur. Tertia divisio actionis in successivam, et permanentem : quæ utrum differant specie alibi disputetur. Motus est analogus : quia respicit terminum analogicum, ens scilicet : actio verò univocatur à principio agente, et passio à subiecto. Oppones ; Motus non est ens prædicamentale, quia est ens imperfectum, partim in fieri, partim in facto esse : sed actio successiva ita se habet : Ergo. Respondetur, motum per se esse imperfectum : actionem verò, et passionem per accidens, & ratione

ratione motus: quia per se, tam perfecta est actio in tempore, quam in instanti.

Quæstio 2^a.

De predicamento Situs, & Vbi.

Prima sententia ait *Vbi* esse modum extrinsecum. Secunda esse modum intrinsecum, sed non distinctum ab existentia, prout est in hoc, vel in illo loco. Hæc secunda improbatur: quia *Vbi* generatur, et corrumpitur per motum localem: existentia per productionem, et corruptionem subjecti. Tertia sententia tenet *Vbi* esse modum intrinsecum distinctum ex natura rei ab existentia; sed addit hunc modum provenire effectivè à superficie ambiente. Hæc sententia improbatur: quia cælum Empireum habet *ubi*: & tamen caret superficie ambiente à qua proveniat. Secundò quia effectus formalis *Vbi* est facere rem præsentem loco: ergo à superficie ambiente communicari nequit: quia, ut superficies aliquid producat in corpus, debet habere corpus præsens: Ergo prius corpus præsens esset superficiæ, quam ab illa accipiat

cipiat præsentiam. Sit conclusio. *Vbi* est modus realis intrinsecus rei locatæ, & definitur: Forma interna per quam res est in hoc loco, vel in illo. Probatur primò. Omnis motus realis habet terminum realem: sed motus localis est realis: Ergo &c. sed hic nequit esse superficies ambiens: quia si quis moveretur in vacuo, non haberet superficiem: ergo est modus intrinsecus. Secundò aliquando mutatur *Vbi*, quin mutetur superficies, ut patet in eo, qui in navi ducitur: aliquando mutatur superficies, immutato ubi; ut patet in turri, flante vento: ergo &c. Arist. loquitur de *Vbi*, et loco extrinseco indiscriminatim, quia *Vbi* semper naturaliter est conjunctum cum loco extrinseco.

Situs est dispositio corporis in se resultans ex locali partiū ubicatione. *Situs* virtualiter ab *Vbi* distinguitur, ut actio à passione: quia *situs* nihil est, nisi dispositio partium *Vbi*. Ut concretum *Vbi* est *ubicatum*, sic concretum *Situs* est *Situatum*. *Situs* in corporibus tantum datur: quia substantiæ spirituales partibus carent.

Vbi in communi dividitur in circumscriptivum, & definitivum, tanquam

quam in veras species. *Vbi* circumscriptivum est modus intrinsecus, quo res ita est in toto loco, ut partes sint in partibus loci. Definitivum vero, est modus intrinsecus, quo res ita est in uno loco, ut extra illud non sit | per idem scilicet *Vbi* | *Vbi* circumscriptivum est species infima: cum in ejus inferiora non sit aliud discrimen, quam in diversis huius spatij partibus collocare. *Vbi* definitivum est genus; & dividitur in spirituale, & corporeum: corporeum vero in naturale, & supernaturale: naturale haberet qualitas, & substantia denudata quantitate: *Vbi* puncti revocatur ad definitivum, de cujus ratione est constituere rem indivisibiliter in loco, five locus habeat partes, five non. Species *situs* tot sunt, quot varij modi *situs*, ut de figuris dicitur.

Quæstio 3^a.

De duratione, & habitu.

Ratio formalis durationis nō consistit in denominatione extrinseca desumpta à tēpore 1° mobilis, sed in for-

forma intrinseca, quæ intrinsecè denominat rem durantem. Probat^{ur} primò; quia sublata quacunq; duratione extrinseca, adhuc Petrus diceretur durare: ergo hæc denominatio est intrinseca. Secundò ut se habet res ad locum extrinsecum, ita ad tempus extrinsecum: sed loco fit præsens per formam intrinsecam: ergo, & tempori correspondet per formam intrinsecam. Existencia distinguitur à duratione in eo, quòd illa solùm constituat rem extra suas causas: duratio verò sit permansio rei in existencia. Arist. explicavit rationem formalem huius prædicamenti per tempus extrinsecum: quia nobis est notius. Si datur aliqua species quantitatis successivæ, duratio intrinseca, quatenus extendit motum, pertinet ad quantitatem: quatenus est duratio, pertinet ad hoc prædicamentum.

Duratio creata dividitur in permanentem, & successivam: permanens in æternitatem participatam (quam habent res, quæ maximè accedunt ad esse divinum, ut lumen gloriæ) & in modum æternitatis (hanc habent res supernaturales:) deinde dividitur in ævum, quæ est duratio rei incorruptibilis,

ibilis, et in modum aevi, quæ est duratio rerum corruptibilium permanens.

Ratio formalis habitus consistit in denominatione extrinseca, sumpta ab ornamento, corpori applicato. Probat^{ur}: quia homo induitur, et exuitur sine sua mutatione intrinseca: ergo hæc denominatio est extrinseca. Abstractum huius prædicamenti est vestis, latissimè sumpta: concretum vero, vestitum. Vestis non quatenus artefactum, sed quatenus corporis tegumentum, seu ornamentum hoc ponitur in prædicamento. Species habitus, sunt varia ornamenta corporum.

Summa cap. 10.

De Oppositis.

IN 1^a cap. parte dividit Arist. opposita in relativa, contraria, privativa, et contradictoria. Relativa sunt, quæ id quod sunt oppositorum esse, aut aliquo modo ad illa dicuntur. Contraria explicat exemplo; ut album, et nigrum. Privativa sunt habitus, et privatio. Contradictoria sunt affirmatio, et negatio. In 2ª parte probat hæc oppositorum genera inter se distingui.

In 3^a. quinque numerat contrariorum attributa. 1^a. Bono contrarium esse tantum malum : malo verò, et bonum, et malum. 2^a. Si unum contrariorum existit, non oportet, ut alterum etiam existat. 3^a. Non posse duo contraria in eodem subiecto simul esse (intellige in gradu intensio, & naturaliter) 4^a. Recipi in eodem subiecto specie. 5^a. Contraria, aut sub eodem genere collocantur, aut sub diversis, aut sunt ipsa diversa genera : ut bonum, & malum.

Quæstio Vnica.

*De natura oppositionis, cuiusq;
(speciebus.*

Oppositio, sive sumatur pressè, sive late (licet supponat negationem) formaliter est respectus unius oppositi ad aliud : proindeq; definitur : Relatio inter duo extrema simplicia, quæ in eadem re singulari, simul, & secundùm eandem partem, ac respectu ejusdem esse nequeunt. A Logicis definitur : v. Repugnantia duorum extremorum simplicium, quæ de eadem re &c. affirmari non possunt.

Oppo-

Opposita Logica non repugnant penes prædicationem. Etsi Arist. opposita propria, & pressè in 4. membra dividit: si tamen oppositum latè accipiat, in oppositum propriè, & impropriè, seu disparatum dissecandum est. Oppositum proprium habet certam habitudinem ad unum tantum terminum, cui opponitur; ut patet in quatuor membris Aristotelicis. Disparatum non habet certum terminum, cui opponatur, sed unum repugnat multis.

Utrum divisio sit univoca?

* **O**pposita materialiter sumpta, * 1^a. Conclusio.
partim sunt analogia; cum
sint entia ad diversa prædica-
menta pertinentia: partim æquivoca;
ut negationes, et privationes, quæ æ-
quivocè conveniunt cum ente positi-
vo. * 2^a. Conclusio. Oppositio in * 2^a.
communi, formaliter sumpta, non est
univoca ad omnia membra oppositio-
nis: quædam enim sunt relationes re-
ales, quædam rationis. * 3^a. Oppositio * 3^a.
realis est analogia ad contrariam, &
disparatam: quia contraria simplici-
ter, disparata secundum quid, est op-

*4^a.

positio. * 4^a. Oppositio rationis etiam est analogia ad privativam, contradictoriam, & relativam: quia oppositio contradictoria, est magis oppositio, quàm privativa, & hæc quàm relativa. Hæc analogia est attributionis: quia omnes oppositiones respiciunt contradictoriam, ut primum analogatum.

De oppositione relativa.

IN sententia probabili constituyente unam relationem terminari ad aliam, exercetur oppositio inter duas relationes; v. g. inter paternitatem, et filiationem. In sententia, quæ ait relationem referri ad absolutum dicendum est, dari ex parte termini oppositionem relativam, alteram immediate fundatam in absoluto, alteram in relatione, et hanc esse propriissimè relativam: quia propria oppositio versatur inter formas impossibiles in eodem subiecto: sed terminus absolutus magis habet rationem subiecti, quàm formæ: quia est fundamentum relationis: ergo &c. Ex relatione oppositionis, quæ fundatur in termino absoluto, & ex illa, quæ fundatur in relatione, integratur totalis oppositio ex parte termini.

Op-

Oppositio relativa non est relatio realis: quia si una relatio realis est fundamentum alterius relationis, dabitur processus in infinitum: nam relationes reales, quæ fundarentur in paternitate, & filiatione essent similes in essentia, et fundarent relationes reales similitudinis, & sic in infinitum. Obijcit Scot. Vbi fundamenta sunt realia, realiter distincta, & existentia, relatio est realis: sed ita se habent paternitas, et filio: ergo relatio in illis fundata est realis. Respondetur, præter numeratas condiciones requiri etiam, ut fundamentum sit absolutum.

De oppositione contraria.

Contraria, definiuntur ea, quæ sub eodem genere (proximo scilicet, vel remoto, non tamen summo, cum ex uno contrario detur transitus ad aliud, quod requirit maiorem similitudinem, quàm in genere summo) maximè distant (positivè, vel negativè) & eidem subiecto vicissim insunt, et mutuò se expellunt (formaliter scilicet, non effectivè, quia effectivè non convenit omnibus contrarijs, ut in albedine, et nigredine

liquet) nisi alterum eorum insit à natura. Obijc. 1. Avaritia, et liberalitas sunt contraria: & tamen non maxime distant, quia magis distat avaritia à prodigalitate: ergo contrà, &c. Respondetur, non esse proprie contraria: quia avaritia non opponitur liberalitati secundum actum adæquatum: prodigalitas, et avaritia magis distant inter se physice: moraliter verò magis distant à liberalitate: quia vitium magis distat à virtute, quàm ab alio vitio: error magis distat à scientia, quàm ab opinione certa, sed non sub eodem genere opinionis: virtus, et vitium: error, et scientia in communi sunt contraria signatè; exercitè se expellunt ab eodem subjecto per sua inferiora. Contraria in gradibus remissis naturaliter se compatiuntur in eodem subiecto: non ita in intensis. Relatio contrarietatis est realis (cum habeat requisita ad relationem realem) Est eadem cum relatione differentie: quia contraria conveniunt in genere, & discrepant in natura peculiari.

De privativa oppositione.

Negatio communissimè sumpta est carentia alicuius formæ, quæ si sit in subiecto apto ad habendam formam dicitur privatio; si in inepto dicitur pura negatio. Oppones. Privatio continetur sub negatione: ergo privativa oppositio sub contradictoria, et ex consequenti non facit membrum distinctum ab illa. Negatur consequentia: quia in privativa oppositione sumitur negatio, prout contra distinguitur à pura negatione: & sic non continetur sub illa. A negatione datur transitus ad habitum: ut à non albo ad album: à privatione verò ad habitum (eundem scilicet numero) non datur naturaliter regressus. Quando privatio talis est, ut simul auferat formam, et causam illius, non datur naturaliter regressus ad habitum: ut patet in cæcitate: at quia tenebræ auferunt solam lucem, non verò illius causam: ideo à tenebris ad lucem naturaliter datur regressus: & sic de alijs. Relatio oppositionis privativæ, et contradictoriæ est rationis: quia ex una parte datur extremum negativum.

De contradictoria oppositione.

Contradictoria oppositio, quæ
 definitur *[Forma, & eius negatio]*
 est omnium maxima. Probatur.
 Nlla oppositio est maior, cujus termini
 sunt magis impossibiles: sed ita se
 habent termini contradictoriæ oppo-
 sitionis: ergo Minor patet: quia duo
 contraria in gradu intenso, saltem per
 divinam potentiam simul esse queunt:
 duo relata saltem respectu diverſorum:
 duo tamen contradictoria, per nullam
 potentiam simul esse valent. Deinde
 inter contraria, & privativa datur me-
 dium. (catulus enim ante septimum
 diem nec cæcus est, nec videns.) Op-
 ponens; Oppositio contradictoria in-
 cluditur in omnibus: quia est radix
 omnium: ergo est minor omnibus.
 Respondetur contrariam oppositionē,
 v. g. si sumatur præscisē, quatenus est
 contraria, esse minorem contradicto-
 ria: si sumatur quatenus includit con-
 tradictoriam, tunc ratione illius posse
 esse maiorem, non ratione sui. Vel
 dicendum per contrariam coarctari
 contradictoriam juxta Ferrar, contra
 Gentes Localiter magis distant, quæ
 habent medium: Physicē verò magis
 distant

distant immediata: quia in nullo con-
veniunt. Licet ad contradictoriam
oppositionem minùs requiratur enti-
tatis: non tamen minùs requiritur di-
stantiæ Physicæ: quia maior est di-
stantia Physica inter negativum, &
positivum, quàm inter duo positiva.

Cap. 11.

De modis prioris.

*Tempore, natura, prius ordine dic, &
honore:*

Causam causato dicimus esse prius.

Cap. 12.

De modis simul.

*Tempore dico simul, quorum generatio
nunc est;*

Qua convertuntur, dicimus esse simul.

*Suntq; simul species genus unum distri-
buentes:*

At generis causâ, non ratione sui.

Cap. 13.

De speciebus motus.

E Numerat in hoc cap. sex motuum
species, generationem, corruptio-
nem, accretionem, & decretiōē,

alterationem, et motum localem probatq; omnes inter se distingui.

Cap. 14.

De modis habere.

SEptem numerat modos habendi,
 1^m. habere affectionem, et dispositionem qualitatis : ut virtutem.
 2^m habere tantam magnitudinem.
 3^m. aliquid circumpositum. ut vestem.
 4^m. partem constituentem : ut manum, pedem. 5^m. aliquid contentum : ut vas aquam. 6^m. bona : ut agrum.
 7^m. uxorem.

In

In libros
de interpretatione
Compendium.

Hujus operis subjectum est enuntiatio simplex, quæ syllogismo simplici maxime inservit tractatur etiam hypothetica, non per se; agit etiam Philosoph. de nomine, et verbo, non per se, sed quatenus ad enuntiationem conducunt.

Liber 1°.

Summa cap. I.

De signis.

Tria supponit Arist. ad vocum significationem pertinentia. Primum est, voces esse signa conceptuum, scripta autem vocum. Secundum ut characteres, ita, et voces non esse easdem apud omnes: conceptus verò, et res per eos significatas
max

maximè. Tertiàm ut quidam concep-
tus sunt veritatis, & falsitatis expertes,
alij veri, vel falsi: ita rem habere in
vocibus:

Quæstio 1^a.

*De natura, & conditionibus
signi in communi.*

Definitio signi D. Aug. | *signum*
est, quod se ipsum sensui, & præter
se aliquid animo representat | solis
signis instrumentalibus corporeis cō-
petit. Definitio omnia signa compre-
hendens est | *signum est, quod potentia*
cognoscenti aliquid representat | In sig-
no datur duplex respectus: primus ad
rem significatam: secundus ad poten-
tiam cognoscentem. Ex hoc duplici
respectu essentia signi coalescit: quia
nequit concipi signum, quin uterque
respectus concipiatur: sublato enim
respectu ad potentiam, aufertur etiam
ratio signi: & quia uterq; respectus ex-
primitur in definitione: et quia variato
respectu ad potentiam, variatur species
signi: (nam signum formale, et in-
strumentale distinguuntur specie; per
respectum diversum ad potentiam)
essentia autem rei non variatur, nisi
variata.

variata parte essentiali. Bona. Scot.
essentialiam signi in solo respectu ad rem
significatam consistere: respectum ve-
rò ad potentiam esse proprietatem sig-
ni arbitrantur. Fundamentum: quia
essentialia rei constituitur in eo, quod
est prius: sed prior est respectus ad rem
significatam: ergo in eo consistit es-
sentialia signi. Respondetur, essentialiam
rei constitui in eo, quod est prius ad æ-
quatè: respectus verò ad rem est prior
inadæquatè, tanquam pars essentialiæ
signi. Essentialia signi non consistit in
relatione, sed in illius fundamento:
quia essentialia signi consistit in eo, per
quod res significat: sed non significat
per relationem, sed per eius fundamē-
tum: nam fumus, v. g. significat ig-
nem, quin concipiatur ulla relatio fu-
mi ad ignem. Hoc fundamentum in
signis ex instituto est impositio, quæ,
si non Physicè, moraliter tamen perse-
verat. Si verò signum explicatur per
terminum (quod est fundamentum
sententiæ constituentis signum in re-
latione) est, quia est relatum trans-
cendens.

Verum

Utrum idem possit esse signum sui?

Respōdetur negativē. Primò quia signum est medium inter obiectum, & potentiam: sed medium distinguitur ab extremis. Secūdo quia particula aliquid in definitivē signi significat rem diversam. Terriò probatur, præsertim in formahbus, quæ sunt imagines, & similitudines: sed imago semper est distincta ab obiecto: deinde similitudo est rerum diversarum eadem qualitas, alias non esset similitudo, sed identitas. Nec significare est idem, quod repræsentare, cum hoc latius pateat. Ad obiectum de nomine significante omne nomen, & conceptu repræsentante conceptum in communi. Respondetur idem se confusè posse significare, non verò distinctè. Oppones. Deus, Angelus, & anima separata, se cognoscunt immediate per suas essētiās: sed cognitio fit mediante aliquo signo: ergo &c. Negatur, Deum, Angelum, & animam esse signa. Ad probationem dicendum, id esse verum de signo in actu secundo, non verò in actu primo: quoniam obiectum, si proportionatum sit, et sufficienter præsens, per se influit in

cog-

cognitionem. Relatio signi ex instituto ad rem significatam, est rationis, cum eius fundamentum ab intellectu pendeat. Relatio signi naturalis ad rem significatam, est realis (nisi aliunde obstat) quia eius fundamentum est reale, cum in formalibus sit representatio, quæ est de essentia signi formalis: in instrumentalibus verò, vel est natura effectus dependens à causa, vel est virtus causæ. In causa eadem est relatio causæ, ac signi (quod etiam dicendum est de relatione effectus). Probatur: quia respectus unius rei ad aliam, vel est quia una supponit aliam, à qua pendet in suo esse, vel quia illi potest conferre esse. In signis instrumentalibus relatio signi ad potentiam cognoscentem est rationis: quia eius fundamentum est negativum. i. non repugnantia ex parte objecti, seu cognoscibilitas. In formalibus potest esse realis: quia signa formalia sunt formæ realiter inherentes potentia cum sufficienti fundamento ad relationem causæ formalis.

Quæstio

*Quæstio 2ª.**De signorum divisione.*

PRima divisio signorum est in rememorativa, demonstrativa, & prognostica. Secunda in propria (.i. quæ vel ex natura sua, vel ex voluntate alterius ordinantur ad aliquid significandum) et in impropria (.i. quæ non ordinantur ad aliquid significandum) Propria, et adæquata divisio signorum, est in formalia, et instrumentalia : naturalia, et ex instituto. Signa formalia sunt imagines, & similitudines rerum, quæ potentijs consignatæ ducunt nos in notitiam rerum. Appellatur formalia : quia causant cognitionem informādo, vel in ratione termini, ut conceptus ; vel in ratione principij, ut species Instrumentalia sunt, quæ cognita efficiunt alterius rei cognitionem : ut fumus respectu ignis. Signa naturalia sunt, quæ suapte natura habent vim significandi idem. Ex instituto, quæ significant ex hominum voluntate, vel dei : (alioqui sacramenta vera signa gratiæ ex instituto non essent, contra omnes Theologos). Effectus, & causa naturalis per se sibi invicem signa sunt : non
ira

ita causa per accidens cum effectu
suo.

*Examinatur divisio signorum in
naturalia, & ex instituto.*

Quod omnia signa sint ex insti-
tuto probatur: quia omnes res
habent esse ex voluntate divina,
aptum ad aliud significandum. Respon-
detur res creatas secundum esse exi-
stentiæ pendere à divina voluntate li-
bera: secundum verò esse essentiæ à
divinis idæis solum, & secundum hoc
esse non esse signa. Quod non dentur
signa ex instituto humano, probatur:
Vox enim. v.g. post impositionem ni-
hil habet, quod antea non haberet:
ergo non magis significat post im-
positionem, quàm antea. Respondetur,
impositionem ponere in voce aliquid
morale, saltem denominationem ex-
trinsecam. Vnde colliges signum ex
instituto nihil in se intrinsecum, re-
quirere tamen ex parte percipientis
memoriam impositionis. Eadem res
sub diversis respectibus potest esse sig-
num naturale, & ex instituto: ut pa-
tet in Iride respectu pluviz, et diluvij
nunquam futuri. Idea artificis, et ali-
qui conceptus, licet, quo ad existenti-

am

am pendeant & voluntate operantis :
tamen secundum esse repræsentativum
ab illa non pendent, & sunt signa na-
turalia : quia voluntas nequit efficere,
ut conceptus non sit imago naturalis
sui objecti. Idem dicendum est de sta-
tua ad vivum repræsentante Cæsarem.
Signum Caino impositum à Deo,
juxta Hierony. fuit tremor quidam,
signum naturale, quo homines natu-
raliter movebantur ad compassionem.
Si Angeli loquantur per directionem
conceptuum, ut est probabilius, utun-
tur signis naturalibus : quia conceptus
naturaliter significant. Si verò inter
loquendum utuntur signis externis, ut
alii putant, hæc signa vel sunt natura-
lia, vel ex instituto : unde patet adæ-
quatio divisionis.

*Examinatur divisio signorum in
formalia, & instrumentalia.*

Species, et conceptus sunt signa for-
malia, cum eis formalis signi con-
veniat definitio. Opp. Species,
nisi potentia operetur non ducit in
cognitionem : ergo non est signum
formale. Responderetur esse signum for-
male in actu primo constituens poten-
tias proximè aptas ad cognoscendum :

ut

ut conceptus in actu secundo immedi-
atè cognoscentes (Similiter dicen-
dum de Phantasmate impresso & ex-
presso) Oppo. Signa formalia sunt
imagines rerum: sed species non sunt
imagines (cum ad similitudinem, &
imaginem requiratur convenientia u-
nivoca: objectum verò aliquando sit
substantia, species autem semper qua-
litas) ergo non sunt signa formalia.
Respondetur, species esse imagines ob-
jectorum: quia concurrunt ad cog-
nitionem objecti effectivè: ergo inter
illas, & objecta, datur aliqua propor-
tio: hæc non est in essendo: ergo in
repræsentando: unde patet ad ratio-
nem imaginis non sat esse convenien-
tiam in natura: quia spiritus scilicet
habet eandem naturam cum Verbo:
& tamen non est illius imago*. Con-
ceptus, si cognoscatur eadem actione,
qua producitur (ut vult Thom.) est
signum instrumentale: si non cognos-
catur, est formale. Idem conceptus
respectu diversorum potest esse signū
formale, & instrumentale (v.g. con-
ceptus solis respectu Astrologi, & An-
geli) per eandem significationem: quia
ille conceptus, five percipiatur prius,
five non semper est imago objecti: *saris.*

ergo.

* Imago. vel
est in essendo
simul, & re-
præsentando,
ut filius ima-
gis patris, vel
in repræsen-
tando, & non
in essendo, ut
pictura Ca-
saris.

ergo non variatur significatio ad obiectum, sed ad potentiam cognoscentem. Species, quæ est in speculo, non est signum instrumentale: quia non cernitur: neq; enim coloratum, vel lucidum est. In rebus, quæ respectu diversorum sunt signa naturalia, & ex instituto, variatur respectus ad obiectum, non verò ad potentiam: ut patet in Iride, quæ eodem modo videtur, quando est signum naturale pluviae, & quando est signum ex instituto respectu diluvij non futuri.

Virum de essentia signi sit significare actu?

Responderetur Neg. Probatum primo quia dialectici res definiunt per aptitudinem, non per actum, Secundo quia Eucharist. sacramentum tam signum est in pyxide * inclusum, quam oculis propositum. Tertio quia essentia signi consistit in fundamento relationis: ergo in aptitudine; unde signum dividitur in actuale, et potentiale. Omnes species, tam intelligibiles, quàm sensibiles, etiam, quæ sunt in aere sunt signa formalia in potentia proxima. Colliges secundo hanc divisionem sumendam esse solum per ordinem

* *Modus P. apisticus.*

dinem ad potentiam cognoscentem, cui res actu significat, vel potest significare.

Essentia Angeli concurrens cum intellectu Angelico ad cognitionem Dei, est signum instrumentale: quia Angelus non est imago Dei intentionalis, sed effectus realis: ergo prius debet cognosci, quam Deus per ipsum cognoscatur.

In nobis datur diversa cognitio ad signum instrumentale, & rem significatam: in Angelis, quia non discurrunt, unica. De ratione signi instrumentalis solum est, ut cognitum ducat in cognitionem objecti, sive cognoscatur unica cognitione, sive diversa. Illa cognitio, qua Angelus suam essentiam cognoscit, & Deum, prius natura terminatur ad Angelum, quam ad Deum; & hoc sat est, ut signum instrumentale dicatur prius cognitum, quam res significata.

Essentia divina cognita à Beatis, est signum instrumentale creaturarum: quia illa cognitio prius terminatur ad Deum, secundario ad creaturas.

Phantasma expressum rei singularis est signum formale respectu intellectus: quia non est de ratione signi formalis,

ut

ut inhaereat, sed ut sit forma non cognita determinans potentiam ad cognitionem, siue inhaereat, siue tantum assistat potentiae.

Dices. Cognitio est imago expressa objecti: ergo est signum formale. Respondetur, cognitionem dici imaginem objecti, non ratione sui, sed ratione termini. i. conceptus, & ratione illius potest etiam dici signum.

Quaestio 3^a.

*De vocum, & Scripturarum
significatione.*

*Verum voces significant conceptus,
& res?*

SCot. autumat verba non significare conceptus, sed res tantum. Primo quia vox sumitur in oratione pro eo, quod significat: ergo si vox significat conceptum, sumitur pro illo: & ex consequenti omnis propositio est falsa: quia haec | *Socrates est homo* | efficiet hunc sensum: conceptus Socratis, est conceptus hominis. Respondetur, voces in oratione sumi pro rebus, quas significant doctrinaliter, et cum non significant conceptus do-

tri-

Animaliter, idē non sumuntur in oratione pro conceptibus. Similiter respondetur ad argumentum quod probat omnia nomina æquivoca futura. Secundō dantur voces, quibus non respondent conceptus (ut voces dormientium, et ævium) ergo &c. Respondetur illas voces esse ineliberatas, nullam tamen dari vocem deliberatam, cui non respondeat aliquis conceptus, saltem medius. Tertiō qui mentitur non conformat verba externa conceptibus internis: ergo voces non significant conceptus. Respondetur, in mentiente dari duplicem enunciationem internam, unam iudicatam, cui non conformantur verba externa, in qua deformitate consistit mendacium, aliam apprehensivam tantum, cui conformantur verba externa. Nec proinde loquitur dari duas contradictorias simul, sed duas contradictorias, materialiter, seu unam apprehensam, alteram iudicatam, quod non est inconveniens.

Boetij sententia est, voces non significare res, sed solum conceptus, dicente Philosopho, voces esse signa conceptuum: & quia voces loco conceptuum sunt inventæ. Respondetur, Philo-

losof. solum voluisse voces significare conceptus prius, prioritate intentionis, & non negasse significare etiam res: deinde voces significare melius conceptus, si etiam res significant. Pigmentorum nomina res fictas significant. Nutus, non solum conceptus, sed etiam res.

Tertia sententia vera, Aristotelica, & omnium auctorum est, voces significare conceptus, et res: ut experientia liquet: et constat argumentis pro prima & secunda sententia factis. Vox ex se apta est, ut per illam percipiat conceptus loquentis, licet id non semper fiat.

*Utrum voces prius significant
conceptus quam res?*

Respondetur voces prius significare conceptus, quam res, prioritate intentionis: prioritate vero executionis prius significare res, quam conceptus; quia per illas melius declaratur conceptus.

*Utrum voces significant conceptus,
& res diversis significationibus?*

Respondetur affirmative: quia in voce datur diversa impositio ad conceptus, & res: homines enim

voluntate quadam generali voluerunt
exprimere suos conceptus, et alio actu
voluntatis determinare hanc vocem
ad significandam illam rem : ergo da-
tur diversa significatio. Et quia voces
significant res doctrinaliter, ut | *quod* |
conceptus autem ut | *quo* | & non do-
ctrinaliter.

Oppones. Genus refertur ad spe-
ciem, & individuum una relatione :
ergo vox significat conceptum, et rem
una significatione. Respondetur ; in
genere dari unā tantū aptitudinem
ad speciem, & individuum : at in voce
datur diversus modus significandi cō-
ceptum, et rem. Oppones. Secundō
Voces significant conceptus, quate-
nus repræsentativi sunt : ergo signifi-
cando conceptum, significant objec-
tum, quod conceptus repræsentat.
Respondetur, illam significationem a-
liquo modo attingere rem, sed aliam
dari, quæ immediate rem significat.

*Utrum scripta significant res
& voces ?*

Respondetur affirmativè. quia le-
gens scripturam, et non intelli-
gens format conceptum vocis :
qui legit, et intelligit format concep-
tum

tum rei. Scripta diversis significatio-
nibus significant voces, & res : quia
scriptum. v. g. | *Blistri* | significat vo-
cem, quin significet rem : & quia sig-
nificatio scripti ad rem est simplex, ad
vocem est complexa : quia conflatur
ex singulis Characteribus.

Quæres utrum scriptum sit per se
signum rei, an ratione vocis ? Respon-
detur, esse signum ratione vocis : quia
per unam impositionem, vox & scrip-
tum significant res : quæ impositio
primò est in voce : secundariò & ex-
trinsecè in scripto. Ut voces pro re-
bus tantum supponuntur, easq; doc-
trinaliter significant, ita scripta.

Quæstio 4^a.

*Utrum conceptus ijdem sint apud
omnes, voces verò diverse ?*

AD primam quæstionis partem
responderetur affirmativè : cum
conceptus sit signum naturale.
1. ejusmodi, ut cujusvis mente ponat-
ur (quidquid sit de positione) idem
semper repræsentet. Oppones. Rusti-
cus concipit solem instar rotæ, Astro-
logus maiorem terrâ : ergo conceptus
non sunt ijdem apud omnes. Respon-
detur,

detur, non omnes formare similes conceptus de eodem objecto, sed conceptum semel efformatum idem repræsentare apud omnes. Dubitabis,

*Utrum omnis conceptus sit
imago sui objecti?*

Respondetur affirmativè. Quia ejusdem potentie idem est operandi modus: sed intellectus cognoscit entia realia per imaginem expressam: ergo etiam entia rationis, & negationes: & quia cognitio sit per assimilationem potentie ad objectum: sed hæc assimilatio non est in essendo: ergo in repræsentando. Entia rationis, & negationes, si non effectivè (ut realia) formaliter tamen, seu exemplariter exprimunt suos conceptus.

Oppones. Conceptus practicus nequit esse imago objecti: quia artefactum pendet à conceptu practico: ergo si conceptus practicus est imago artefacti, pendeat etiam ab illo in eodem genere causæ exemplaris. Respondetur artefactum pendere à conceptu practico, quo ad existentiam, non verò, quo ad essentiam: conceptus verò pendet ab artefacto, quo ad essentiam,

H 2

non

non verò quo ad existentiam.

Virum conceptus constituitur formaliter signum per relationem?

Respondetur neg. quia res constituitur in esse signi per eam formam, quæ est ratio significandi: sed hæc forma in conceptu, est repræsentatio, et non relatio: ergo per suam repræsentationem constituitur in esse signi: licet simul detur relatio signi ad rem significatam, ut datur etiam in multis relatis transcendentibus relatione prædicamentalis.

Oppones. Verbum divinum est signum creaturarum: & constituitur in esse signi, per respectum rationis superadditum: ergo & verbum creatura. Negatur Mi. quia verbum divinum non est signum creaturarum per aliquem respectum rationis, sed per suum esse.

De vocibus.

VOces non sunt eadem apud omnes, cum significant ex hominū voluntate, quæ apud omnes eadem non est. Arist. verò sermonem homini dixit naturalem: quia ejus de-

articulatio, et usus in communicatione proprius homini est.

Oppones. Deum dedisse brutis voces naturaliter significantes: ergo non videtur hoc hominibus denegasse. Respondetur, in voce posse considerari sonum, & significationem: voces primo modo indicant suum prolatorem, ut effectus naturaliter significat suam causam: & sicut ex hinnitu cognoscimus equum, ita ex sermone dearticulato, hominem. Secundo modo, sunt voces signa ex instituto, et apud eos tantum significant, quibus innotuit impositio.

Totalium linguarum primus auctor fuit Deus, qui primis parentibus linguam indidit, qua inter se colloquerentur. Nomina, quæ Adamus imposuit animalibus dicuntur propria, non quia naturaliter significant, sed quia voces accommodavit animalium naturis.

Oppones. Impositio semel applicata semper manet: ergo vox semel imposita, semper est significativa. Respondetur, manere apud eos, quibus innotuit impositio.

Quæstio 5^a.*De veritate, & falsitate conceptû.*

Veritas est habitudo inter rem, et intellectum. Dividitur in transcendentem, quæ est passio entis; et in veritatem cognitionis, seu formalem, quæ definitur: * *Conformitas inter intellectum, & rem*. Falsitas verò est deformitas inter intellectum & rem cognitam.

** Idem dicens est de re-
liquis poten-
tijs cognos-
centibus.*

Utrum veritas sit in conceptu formali, an in obiectivo?

Respondetur, esse in conceptu formali: quia veritas est conformitas inter intellectum, & rem: sed ejusdem ad se ipsum non est conformitas, sed identitas: ergo veritas non est in re, sed in conceptu illam representante: et quia veritas consistit in mensura: ergo in conceptu qui adæquatur, seu mensuratur ab objecto. Quavis veritas formaliter sit in intellectu: causaliter tamen est in objecto.

Hæc conformitas potest esse relatio realis, si aliqua non desit conditio ad realem relationem: non tamen in hac re-

relatione, sed in ejus fundamento veritatis essentia consistit : quia conceptus, sublata quacunq; relatione est cōformis objecto per suam repræsentationem, et naturam : Ergo in illa consistit essentia veritatis.

Utrum in omnibus operationibus intellectus sit veritas ?

Respondetur affirmativè. Prima intellectus operatio est simpliciū apprehensio. Secunda præpositio. Tertia discursus. In tertia operatione datur veritas distincta, à secunda: quia hæc annuntiatio [homo est risibilis] in secunda operatione tantum affirmat hominem esse risibilem : in tertia significat, quia est animal rationale : ergo habet diversum objectum, & conformitatem : et quia hæc [homo est risibilis] in secunda operatione semper est vera : in tertia potest esse falsa : si inferas hominem esse risibilem, quia est animal. Nec fundamentum veritatis in secunda, & tertia operatione est idem : quia in illa est copula verbalis : in hac copula illativa. Arist. verò numeravit discursum in secunda operatione propter præmissas. Veritas, vel est complexa, vel est simplex.

Quando Philosophi, & alij dicunt in prima operatione non esse veritatem, loquuntur de complexa, quæ ut præcipuum analogatum, veritatis nomine, intelligitur. Probatur conclusio quo ad primam operationem: quia in ea est conformitas inter conceptum, & objectum: ergo & veritas. In voce simplici est veritas, ut in conceptu simplici. Oppones. Si conceptus simplex est capax veritatis, erit etiam falsitatis: quia contrariorum idem est subiectum, & veritas cum falsitate habet modum contrarij. Occasione huius argumenti queritur.

*Verum in cognitione simplici
detur falsitas?*

Falsitas est duplex: negativa, quæ est carentia conformitatis cum aliquo objecto (hæc si sumatur respectu rerum, quas cognitio non præsentat, est mera negatio: si respectu rei cuius est cognitio non adæquata, & perfecta, dicitur privatio conformitatis) & positiva, quæ est inadæquatio cognitionis cum objecto, in quod tendit, & secundum eam partem, in quam tendit.

In

In prima operatione intellectus sunt conceptus omnino simplices: ut conceptus hominis, & leonis: alij virtualiter complexi: ut conceptus hominis alti, & remi fracti.

Prima conclusio. In simplici apprehensione non, datur falsitas per se: quia cognitio simplex, vel attingit, & cognoscit rem, ut est, vel non si detur primum, est vera: si secundum potius datur ignorantia, quam falsitas, & error.

* Secunda conclusio. In simplici cognitione, potest dari falsitas per accidens (quod intellige, vel de falsitate negativa, vel de privativa, & nullo modo de positiva) quia licet illa cognitio simplex semper in se sit certa, aliquando tamen præbet intellectui occasionem errandi. *Hac cognitio intelligenda est de cognitione virtualiter complexa.*

Sensus externi semper apprehendunt sua objecta, ut sunt: sed aliquando hæc cognitio est adeò imperfecta, & confusa, ut præbeat intellectui occasionem errandi: unde si datur error, hic formaliter est in intellectu, occasionaliter in sensu*. Quando igitur Philosophi affirmant sensus errare, non loquuntur de errore formali, sed de occasionali. ** Occasionaliter etiam, non formaliter, datur falsitas in re simplici: si autem non enim datur occasio concipiendi*

Hæc

Et argenti.

Et hinc patet solutio ad objecta :
de lingua percipiente dulcem cibum,
ut amarum: de coloribus visis in collo
columbæ : de serpentibus Bonav. &
ad familia

In conceptu rustici apprehendentis
solem instar rotæ, vel auricalchum, ut
aurum, non datur falsitas : quia obiec-
tum illius conceptus non est sol, prout
est à parte rei, sed prout obijcitur in-
star rotæ : nec est auricalchum, sed
aurum.

Artefactum Devians ab idea artifi-
cis, non dicitur propriè falsum, sed
defectuosum.

Ad cap. 2^m. 3^m. & 4^m.

IN cap. secundo definitur nomen:
*Est vox significans ex instituto, defini-
tè, sine tempore, cuius nulla pars signi-
ficat separatim, quæ adiuncta verbo (est)
vel (non est) facit orationem, verum vel
falsum significantem.* In cap. tertio de-
finit verbum : *Vox significans ex insti-
tuto, definitè, cum tempore præsentis, cu-
ius nulla pars significat separata, &
semper eorum, quæ in oratione ponuntur,
est nota.* In cap. quarto definit Philo-
soph. orationem : *Est vox significans*
ex

ex instituto, cuius aliqua pars significat
separatim. Dividit verò in enuntiati-
vam, & non enuntiativam. Enuntia-
tionem definit: *orationem significantem*
verum, vel falsum: partitur verò in
simplicem, & conjunctam: simplicem
in affirmationem, & negationem. Ite-
rum distribuit enuntiationem in unā,
& in enuntiationem plures. Ait deniq;
omni affirmationi oppositam esse ali-
quam negationem, et è contra.

Quæstio 1^a.

*Qualis sit natura, & partitio vo-
cis significativa tam simplicis,
quàm complexa in sua inferiora.*

*Vtrum significatum vocale dicat
de formali significationem,
& vocem?*

Responderetur affirmativè: quia sig-
nificatum vocale est artefactum
rationis: artefacta verò, si pro-
prijs nominibus significantur, ut entis
domus (si enim communibus, ut au-
ratum, depictum &c. dicunt de forma-
li solam formam, de connotato mate-
riam) dicunt de formali materiam,

et formam: idè enim album, & similia concreta connotant subiectum, quia non dicunt subiectum certum: artefacta verò significant materiam certam: ergo illam includunt in suo formali significato. Vnde Arist. comparavit artefacta compositis naturalibus, quæ dicunt de formali materiam, & formam. Licet signum dicat de formali relationem, connotetq; rem significantem: tamen significativum vocale: quia est artefactum rationis, de formali dicit significationem, & vocem; & sub significativo vocali immediate nomen, verbum, et oratio continentur.

*De divisione vocis in simplicem,
& complexam.*

Prima conclusio. In nostra sententia, quæ tenet significativum vocale esse artefactum, divisio nequit esse univoca: quia in eadem sententia artefactum dicit de formali materiam, & formam, & non est unius essentia.

Secunda conclusio. Licet significativum dicat de formali solam significationem, non potest esse univocum ad simplex, & complexum: quia ex duplici

duplici respectu signum coalescit.

Tertia conclusio. Licet signi essentia consisteret in solo respectu ad rem significatam, adhuc non esset univocum ad significativum simplex, & complexum: quia ad simplex, et complexum: ad ens per se & per accidens non datur univocum.

Potest hæc divisio esse alicuius analogi proportionis: quia, ut se habet significativum simplex ad suam significationem, ita complexum ad suam; vel attributionis: quia significatio orationis est dependens à significatione nominis, et verbi.

Quæstio 2^a.

*De natura, & partitione vocis
significativa simplicis.*

*Quæ vox dicatur simplex in
significando?*

Simplicitas vocis desumenda est
ex primo et formali significato,
seu ex conceptu formali respon-
dente voci; qui si est unus, vox etiam
est simplex, etsi de connotato illi re-
spondeant alij conceptus. Probat: quia nomen significans formaliter, &

immediatè formale significatum, unam habet impositionem, & unum conceptum: ergo est simplex.

Illam censetur vox multiplex, cui in mente respondent formaliter, diversi conceptus; vel æquè primò, vel cum aliqua subordinatione: ut patet in æquivocis, et analogis, præsertim attributionis.

Orationes minores: ut *nemo*, *nihil*, saltem virtualiter sunt complexæ. 1. habent partes significantes separatim, cum illis in mente multiplex respondeat conceptus.

Vtrum vox simplex in nomen, & verbum dividatur?

Respondetur affirmativè, cum nomen, et verbum, unicam habeant significationem. Vnde colliges essentiam nominis, et verbi non colligi ex casibus, & articulis, sed ex significatione.

Hæc divisio fit in membra essentialiter distincta. Pro confirmatione adverte 1^m. voces distinguere specie, quæ significant mediantibus conceptibus specie diversis 2^m. de eadem re posse formari multos conceptus specie diversos, ut liquet in Deo concepto, ut
justo,

justo, et sapiente (& ex consequenti hæ voces *justus*, *sapiens* specie differunt) quæcumq; enim variatio in representando, variat conceptum in specie. Hoc posito. Probatur conclusio. Voces, & conceptus distinguuntur specie per diversum modum significandi, et representandi : sed nomen, & verbum habent diversum modum significandi : ergo differunt essentialiter. Mi. probatur: quia verbum semper significat suam formam, ut conjunctam cum subjecto : nomen verò, præsertim abstractum, non ita. Item : quia verbum significat formam per modum actionis, seu in fieri : nomen verò per modum qualitatis, seu in facto esse. Et hæc secunda ratio conficit institutum.

Oppones, hæc nomina *lectio*, *actio*, dicere actionem. Respondetur, significare actionem signatè, non exercitè, ut verba efficiunt. Hæc divisio non est generis in species, cum divisum sit artefactum rationis.

De nominis definitione.

Nomen dicitur vox *significativa*.
i. constat ex voce, et significatione. Deinde artefacta non incongruè

congruè definiuntur per materiam, & formam: ut statua est lignum figuratum. Nomen infinitum non est complexum, sed simplex: quia respondet ei in mente unus cōceptus negationis in concreto. Conceptus hominis, licet ei adiungatur conceptus huius negationis *Non*, non est complexus: quia conceptus, cum sint imagines naturales objectorum non variant per huiusmodi conjunctionem extrinsecam. De essentia nominis infiniti est habere præfixam negationem (ut non homo) dici verò de ijs, quæ sunt, et de ijs, quæ non sunt, est tanquam proprietas, per quam Philosoph. infiniti nominis essentiam declaravit. Vnde transcendentia nomina, si negatione præfixa careant, infinita non sunt, licet dicantur de ijs, quæ sunt, et quæ non sunt. *Blasii*. v. g. si imponatur ad significandum *non homo*, habebit negationem saltem virtualiter. Hæc nomina *Cana*, *prandium*, & similia, præter formale significatum connotant tempus, sed per accidens. Hæc verò *Maiores* & *posteriores*, connotant tempus, sed non, ut mensuram actionis: verba verò connotant tempus per se, et ut actionis mensuram.

Lice

Licet demus casus rectos, et obli-
quos esse eiusdem speciei: similiter ad-
jectiva, et substantiva, adhuc negare
possumus comprehendere casus obli-
quos, et adjectiva, adjectivè sumpta,
in nominis definitione, in qua defini-
tum est nomen, quod reddit supposi-
tum verbo, quod est proprium tantum
substantivi, et casus recti.

*Utrum nomen adiectivum, & sub-
stantivum specie differant?*

QUæstio est pro utraq; parte pro-
babilis: magis affirm: quia no-
mina distinguuntur essentialiter
per formale significatum, quod in ad-
jectivo, et substantivo est diversum:
nam substantivum significat formam
per modum subsistentis: adiectivum
verò, per modum adiacentis: ut mon-
strant *album* substantivè, et *album* ad-
jectivè sumpta. Negativæ partis auc-
tores dicunt, formale significatum esse
albedinem, et esse idem in utroq; no-
mine, solùmq; differre, quia adiecti-
vum non defert suppositum, substan-
tivum maximè.

Utrum

*Utrum casus recti differant
specie ab obliquis?*

Respondetur affirmativè (si ramentum efficiant diversum sensum, et ingenerent menti diversum conceptum, aliter minimè) ut Sophroniscus filius, et Sophronisci filius. Nec sequitur ex hac doctrina in bono syllogismo dari plures terminos Logicos, quam tres, sed Grammaticales.

Concretum, et abstractum differunt specie: quia *album*, v.g. significat de formali albedinem cum inhærentia: *albedo* significat solam albedinem, sine inhærentia.

Nomen immediatè dividitur in omnes nominum species, in *homo*, *equus* &c. quia nulla est maior ratio cur prius dividatur in abstracta, et concreta, quam in adjectiva, & substantiva; ex quo sequetur eandem speciem contineri sub duobus generibus, non sub alternis.

De verbo.

Verbum quatuor significat. 1^m. est forma: ut *amo* significat amorem. 2^m. tempus. 3^m. copula. 4^m. modus concretionis, ratione cuius omne

omne verbum dicitur connotativum.
1^m. et 4^m. dicuntur à verbo de forma-
li: de alijs dubitatur.

*Utrum verbum significet tempus
de formali ?*

Responderetur: negativè: quia si
verbum significat tempus de for-
mali, est quid complexum: ha-
bet enim duplex formale significatū;
tempus scilicet, et formam.

Verbum primò et formaliter signi-
ficat actionem, & cum omnis actio
exerceatur in tempore, consecutivè,
et sine nova impositione connotat
tempus. Nomine *temporis* intelligitur
quævis duratio, sive successiva, sive
instantanea, seu æterna. Nomine *ac-*
tionis intelligitur, vel actio, vel aliquid
significatum per modum actionis.

Oppones. Conceptus responden-
tis verbo de præterito, de præsentī, et
de futuro differunt specie: ergo ver-
bum dicit de formali tempus: concep-
tus enim non variantur specie, nisi per
formalia significata. Pro solutione
adverte, significatum verbi esse actio-
nem in actu exercito, quæ tribus mo-
dis significari potest. Primò ut actu
exercetur. Secundò ut exercita. Tertiò
ut

ut exerceenda : et quia hæc significata formalia sunt diversa, conceptus etiam illis respondentes sunt diversi : explicatur tamen hæc diversitas per diversitatem temporis consequentis.

Utrum verbum significet de formali copulam ?

Respondetur negativè : quia formale significatum semper est idem : sed verbum extra orationem, non significat de formali copulam : ergo nec in ipsa oratione, sed de connotato. Aliqui existimant verbum *est* in propositionibus necessarijs non significare existentiam, sed copulam formaliter : quia hæc propositio *Antichristus * est homo* ante omnem existentiam, vera est. Sed displicet hæc sententia : quia propositio necessaria est perfecta oratio, & omnis oratio perfecta, ex nomine, & verbo coalescit. Alij malè autumant in propositionibus contingentibus significare de formali existentiam : quia in hac *Socras est existens* Verbum *est* non significat existentiam, ut patet : ergo nec in alijs. Secundò quia licet existentia sit necessaria conditio, ut prædicatum contingens verificetur de sub-

* *Exemplum
Papisticum.*

subiecto, non sufficit, ut formaliter significetur: quia, ut hæc propositio sit vera | *ignis calefacit* | necessarius est concursus Dei, & tamen non significatur ibi de formali. Sit ergo

1^a. Conclusio. Verbum | *est* | in propositionibus de secundo adiacente plerumque; significat existentiam, ut | *Socrates est*, i. existit | aliquando tamen potest significare entitatem, & facit hunc sensum | *Socrates est*, i. habet entitatem |.

2^a. Conclusio. In propositionibus de tertio adiacente verbum | *est* | significat entitatem indeterminatam, per modum actionis, quæ entitas determinatur per prædicatum. Et sic idem valet | *Socrates est animal* | ac | *Socrates habet entitatem animalis* | & hæc | *Socrat. est risibilis* | ac | *in Socrate est entitas risibilitatis* |.

Oppones. Prædicatum significat entitatem: ergo verbum | *est* | non significat eandem de formali. Respondetur, nomen significare entitatem in facto esse, quam verbum | *est* | significat per modum actionis; & licet in hac | *Socrates est ens* | verbum | *ens* | æquè latè pateat, | *est* | prout significat entitatem, ipsum tamen determinat: quia

quia verbum *|est|* significat entitatem per modum actionis : nomen verò *|ens|* per modum termini, seu qualitatis.

Verum verbum infinitum in oratione maneat infinitum?

Respondetur affirmativè. Primò quia verbum infinitum extra orationem est infinitum : ergo, & in oratione. Secundò quia Philosoph. ait, verbū infinitum prædicari de his, quæ sunt, & de his, quæ non sunt, quod nequit fieri extra orationem. Dupliciter diffident verbū infinitum, et negativum. Primò quia 1^m. est quid simplex: 2^m. verò complexum. Secundò quia 1^m. negatiolum formale significatum : 2^m. verò negat. 1°. copulam, deinde formale significatum; unde verbum infinitum resolvitur in verbum *|est|* affirmatum, et in participium negatum : ut *Socrates non currit.* i. *est non currens* : si verò sumatur neganter, resolvitur ita : *Socrates non est currens,*

Quæstio

Quæstio 3^a.

*De significativo complexo,
seu de Oratione.*

ORatio, quatenus significativa est, habet pro materia vocem, pro forma significationem: & ideo per illas definitur: quatenus verò est artefactum quoddam ex significativis, habet pro materia vocem significativam, pro forma ordinem, seu copulam partium (& ratione hujus, dicitur *vox una*, licet materialiter, & formaliter sit multiplex): quia cum sit diversum artefactum à nomine, & verbo, diversam formam habeat, necesse est: cum artefacta per formas distinguantur. 2°. quia multæ voces disparatæ (ut Cœlum, Terra) non sunt orationes defectu nexus.

Quidam, nullus, omnis, et similia syncategoremata per se significant in oratione, et respondet eis in mente proprius conceptus: quia limitant, vel extendunt subjectum ad prædicatum.

Licet oratio habeat distinctam veritatem à veritate partium, non habet proinde distinctam significationem: quia veritas fundatur in affirmatione,
&

& negatione: significatio verò in impositione, quæ in partibus, et oratione est eadem.

Oppones. Enuntiatio mentalis est simplex qualitas: ergo, & vocalis. Qui admittunt in intellectu enuntiationem distinctam a iudicio, negant antecedens. Qui illam non admittunt, et dicunt iudicium esse simplicem qualitatem, dant maiorem rationem: quia iudicium mentale uni tantum inservit obiecto: at voces, cum multis inserviant enuntiationibus, indigent nexu, quo copulentur, ut diversas efficiant enuntiationes.

De enuntiatione.

IN definitione enuntiationis ponitur pro genere *Oratio*, quæ est eius genus remotum: proximum verò est oratio perfecta, quod indicatur per proprietatem significandi verum, vel falsum.

Enuntiatio habet pro obiecto enuntiabile, seu rem per enuntiationem significatam. Orationes optativæ, & similes, non significant verum, vel falsum: quia nihil affirmant, vel negant.

Pro-

Propositiones falsificantes, ut illa
[hæc propositio est falsa] significant
verum, vel falsum : quia pronomen
demonstrativum non demonstrat ora-
tionem, in qua est, sed aliam, à qua,
tanquam ab obiecto, sumit veritatem,
vel falsitatem.

Oppones. Enuntiatio ex eo signi-
ficat verum, vel falsum : quia significat
rem esse, vel non esse : sed veritas, &
falsitas non est in re, sed in intellectu :
ergo non significat verum, vel falsum.
Respondetur, enuntiationem non sig-
nificare veritatem, vel falsitatem for-
malem, sed obiectivam : ideo sig-
nificare verum, vel falsum : quia affir-
mat rem esse, vel non esse.

Enuntiationes conjunctæ, licet ca-
reant verbo de præsentis, significant ve-
rum, vel falsum : quia reduci queunt
ad alias constantes verbo de præsentis.

Veritas primæ operationis intellec-
tus consistit in conformitate repræ-
sentationis : veritas autem secundæ
et si fiat per conceptus representativos,
non in hac representatione, sed in
conformitate conjunctionis prædicati
cum subiecto consistit.

De Obiecto intellectus,

Objectum potentie est duplex: materiale, et formale: formale (quod est ratio cognoscendi materiale) vel est ratio formalis sub qua, i. qua non cognita, est ratio cognoscendi (ut visibilitas est ratio videndi colorem) vel est ratio formalis per quam, i. qua cognita, medium est cognoscendi: ut lux respectu coloris.

Objectum materiale intellectus est ens verum, vel conceptum per modum ens veri. Objectum formale intellectus, non est entitas: quia obiectum formale tribuit potentie unitatem specificam: entitas autem est quid multiplex: & quia entitas cognoscitur ab intellectu. Veritas non est obiectum formale intellectus: quia intellectus, non solum cognoscit veritatem, sed etiam falsitatem. Sit

Conclusio. Objectum formale intellectus, seu ratio sub qua, est intelligibilitas (ut visus, et visibile) quia hæc habet conditiones requisitas ad tale obiectum.

Oppones. Ita se habet verum ad intellectum, ut bonum ad voluntatem: sed

sed bonum est obiectum voluntatis :
ergo verum intellectus. Respondetur,
bonum esse obiectum voluntatis, non
sub quo, sed per quod; & ita se habere
verum ad intellectum, quo ad eos ac-
tus, quibus assentitur, vel dissentitur:
quia, ut voluntas semper amat prop-
ter bonum, et odit propter malum: ita
intellectus semper assentitur propter
verum, & dissentitur propter falsum.

Quaestio 4^a.

De Enuntiationis divisionibus.

Dividitur enuntiatio in affirmati-
vam, et negativam: in appren-
sivam, et iudicativam: in simpli-
cem, et coniunctam: in particularem,
et universalem. Quaestio est

*Utrum detur enuntiatio appren-
siva distincta à iudicativa?*

Respondetur negativè: quia ex
sententia Thom. iudicium nihil
aliud est, quam affirmatio, vel
negatio unius de alio: ergo ubi datur
hæc affirmatio, vel negatio, datur, et-
iam, iudicium.

Oppones. In intellectu sunt propo-
sitiones æque dubiæ: ut *stellæ sunt*
pares | *stellæ sunt impares* | sunt etiam

aliæ apertè falsæ : ergo in intellectu datur enuntiatio apprehensiva sine iudicio. Respondetur, illas enuntiationes non esse proprias enuntiationes, vel quia constant tantum conceptibus medijs, vel quia licet constant, ultimis, nō sunt copulati. Nec intellectus format ibi conceptum copulæ exercitè, sed signatè. Quocumq; modo varietur iudicium, variatur etiam enuntiatio : unde non eadem erit illa, cui per diuersa media assentimur.

Verum iudicium sit una simplex qualitas ?

Respondetur affirmativè. Primò quia iudicium vocatur nūus, vel abnurus, qui sunt actus simplices. Secundò quia in voluntate dantur duo actus simplices, volitio .s. & nolitio : ergo assensus, & dissensus in intellectu simplices erunt. Tertiò quia habitus relictus ex iudicio est simplex qualitas : ergo & actus erit. Quartò quia iudicium cadit supra totum enuntiabile : ergo est quid simplex quia si componeretur ex partibus, vel una pars caderet supra totum enuntiabile (et sic iam illa pars esset perfectū iudicium) si verò una pars iudicij respondet uni tantum

tantum parti enuntiabilis, jam non
est iudicium: quia non connectit unum
cum alio.

Iudicium est qualitas repræsentativa ratione termini. Probatur. Omnis cognitio intellectus terminatur ad imaginem repræsentatiuam: iudicium est perfecta cognitio intellectus: ergo habet pro termino imaginem distinctè repræsentatam unionem extremorum, confusè verò extrema.

Aliqui volunt iudicium esse quid complexum, constans ex duplici conceptu, prædicati scilicet, et subiecti, dummodò conceptus prædicati, ipsum repræsentet ut conueniens subiecto; & conceptus subiecti, ipsum repræsentet sub prædicato. Displicet opinio: quia de essentia iudicii, est affirmatio, & negatio: sed conceptus repræsentans solam conuenientiam prædicati cum subiecto, non includit affirmationem, vel negationem (quia conceptus accidentis repræsentat accidens ut conueniens alicui subiecto: et tamen non affirmat accidens esse in subiecto) ergo.

Aduerte actum intellectus quatuor modis dici posse complexum. 1°. formaliter, quia scilicet constat multis

conceptibus, vel actibus. 2°. Virtualiter quia in se est unus in essendo, sed cadit supra multa obiecta. 3°. obiectivè. 4°. suppositivè; qui actus dicitur multiplex: quia licet in se unus sit formaliter, supponit tamen alios actus antecedentes, à quibus pendet.

Quando Thom. et Arist. dicunt, iudicium esse quid complexum, intelligendi sunt de compositione virtuali, vel obiectiva, vel suppositiva, non verò de formali.

Cum enuntiatio indicativa dicitur resolvi in terminos, intellige de obiectivis, vel suppositivis, non verò de formalibus.

Ex conceptu prædicati, et subiecti, mediante conceptu copulæ, non potest fieri unum per se, nec per accidentis, Physica unione, ut patet.

Obiecta contra indicem repræsentationem.

Primum, unus actus simplex nequit repræsentare totum enuntiabile: sed iudicium est simplex qualitas: ergo non potest esse repræsentativa. Nā probatur: quia actus non est magis repræsentativus, quam species: sed species nequit repræsentare

re plura : ergo nec actus. Pro solutione ;

Aduerte speciem intelligibilem non esse immediatum principium trinae intellectus operationis (quia diuersae operationes, diuersa requirunt principia) est tamen remotum : quia proximè, & immediatè concurrit ad simplicem apprehensionem : apprehensio immediatè ad iudicium : iudicium immediatè concurrit ad discursum. Species Angelorum repraesentant plura obiecta, et eò plura, quò nobiliores sunt : humanæ verò, quia desumuntur ab obiectis, unum tantum repraesentant. Ad argumentum ergo : Negatur Maior, & maior ratio in actibus, quàm in speciebus est : quia iudicium immediatè pendet à conceptibus repraesentantibus diuersa obiecta : unde repraesentationem omnium in se colligit : at species, quia immediatè pendet ab obiecto, illud tantum repraesentant.

Iudicium, quatenus imago est, conformatur suo obiecto : quatenus affirmat, vel negat, aliquando conformatur, aliquando difformatur obiecto supra quod cadit : conformitas enim, et difformitas desumenda est per ordinem ad obiectum secundum se. Oppones.

Habitus iudicativus est effectus iudicij: sed habitus non est repræsentativus: ergo nec iudicium. Negatur consequentia: quia habitus naturalis datur ad facilitandam potentiam, ad quod non est opus, sit qualitas repræsentativa, sed impulsiva.

De divisione enuntiationis in simplicem, & coniunctam.

Enuntiatio simplex est illa, quæ constat uno tantum verbo, licet cõstet subiecto, et prædicato complexo ut } *homo sapiens est prudens, & iustus* } quia artefactum sumit unitatem à forma: sed enuntiatio est artefactum, cuius forma est verbum: ergo illa erit una, quæ uno verbo constiterit.

Enuntiatio coniuncta est illa, quæ constat duobus, vel pluribus verbis connexis aliqua copula conditionali, ut (si) causali, ut (quia) disiunctiva, ut (vel, aut) vel copulativa, ut (& , que, & similibus) quæ copula est forma enuntiationis coniunctæ, ut verbalis est copula simplicis.

Verum

*Utrum enuntiationes de extremo
coniuncto possint esse necessariae,
vel essentielles?*

TOta quæstio est in enuntiationibus de extremo coniuncto à parte subiecti, v. g. | *homo albus est homo* | nam, quæ sunt de extremo coniuncto à parte prædicati, ut | *Socrates est homo albus* | sunt contingentes, quia totum prædicatum non est necessario connexum cum subiecto.

Si quæstio procedat de re ipsa, nemo negabit hominem esse de essentia hominis albi: probatur: quia partes sunt de essentia totius: sed homo albus componitur ex albedine & homine: ergo homo, et albedo sunt de essentia hominis albi. 2°. quia homo albus nec esse potest, nec cognosci sine homine, et albedine.

Solum videtur dubium de modo loquendi: potest enim in illa enuntiatione, & similibus subiectum supponere pro composito ex partibus actu existentibus, vel pro conceptu obiectivo. 1. pro composito possibili ex homine, et albedine. Si sumatur 1°. modo enuntiationo est contingens, quia à parte

subiecti involuitur aliqua copula verbalis. v. g. *[homo existit albus & est homo]*. Si 2°. modo est essentialis: quia facit hunc sensum: huic composito *[homo albus]* debetur albedo; quod est maxime necessarium; & hic secundus modus loquendi, est magis communis, et naturalis.

Scot. tenet enuntiationes de extremo contingenter coniuncto à parte subiecti, omnes esse contingentes. Probat primò quia propositio necessaria excludit omnem connexionem contingentem, illa verò illam includunt. Respondetur, propositionem necessariam excludere connexionem verbalem contingentem, non verò aliquam unionem contingentem: quia hæc est essentialis: *Socrates est materialis*: cum tamen Socratis partes uniantur contingenter.

Secundò, ut prædicatum verè affirmetur de subiecto, debet supponere subiectum verum: ergo, ut necessario necessarium. Respondetur, prædicatum verum supponere subiectum verum: i. possibile.

Licet subiectum impossibile reddat enuntiationem impossibilem, nō proinde subiectum cōtingens reddet pro-

positionem contingentem, quia ut
propositio sit necessaria sat est, quod
totum prædicarum necessario affir-
etur de subiecto: quamvis aliqui sub-
iectum componatur ex partibus con-
tingenter unitis: ut patet in hac; So-
crates est formatus.

Ad cap. 5^m. & 6^m.

Oppositio inter enunciationes su-
mitur tribus modis. Primo, se-
cundum negationem, vel affir-
mationem. Secundo, secundum quan-
titatem. Tertio, secundum qualitatem.
Secundum quantitatem dividitur e-
nuntiatio in universalem, & particula-
rem. Universalis est, quæ constat sub-
iecto communi affecto signo univer-
sali. Particularis est, quæ constat sub-
iecto communi affecto signo particu-
lari. Signa universalis sunt *omnis, nul-
lus & similia*. Particularia: *quidam,
aliquis &c.*

Questio 1^a.

De enuntiationum oppositione.

Oppositio complexa est relatio-
nis; dicitur complexa, ra-
tione fundamenti complexi:

nam illa in se est unica relatio, quæ cum fixationis, cuiuslibet applicari potest ab intellectu.

* *Subintelligere particulas ad oppositionem requisitas.* Oppositio complexa definitur: Repugnantia duarum enuntiationum, eodem prædicato, subiectoq; constantium, secundum affirmationem, & negationem.

Dividitur in oppositionem contrariam, subcontrariam, & contradictoriam. Contrarietas est oppositio duarum enuntiationum universalium | *omnis homo est iustus: nullus homo est iniustus* | subcontrarietas est oppositio duarum particularium | *quidam homo est iustus: quidam homo non est iustus* | contradictio est oppositio duarum, quarum una est universalis, alia particularis | *omnis homo est animal: quidam homo non est animal* |.

* *Oppositionem legas.*

* Contrariæ possunt esse simul falsæ: non tamen simul veræ: quia darentur duæ contradictoriæ simul veræ. Subcontrariæ possunt esse simul veræ, non tamen simul falsæ: quia sequeretur dari duas contradictorias simul falsas. Contradictoriæ, nec simul veræ, nec simul falsæ esse queunt: quia, de quolibet est verum affirmare, vel negare.

Divisio

Divisio non est uniuoca ad illa tria membra : quia contradictoria est maior omnium oppositionum intensiue, licet contraria maior sit, extensiue, quam contradictoria : tertio loco subcontrariæ : unde hæc non proprie opponuntur : quia in veritate conuenire queunt.

Dantur aliquæ enuntiationes, quæ dicuntur oppositæ de lege. i. quæ seruant leges oppositorum, non tamen formam, ut hæc. v. g. | *Omnis Deus est homo : nullus Deus est homo.*

Vt seruentur regulæ oppositionum, seruanda est eadem suppositio terminorum. i. eodem modo, quo termini explicantur, & sumuntur in una enuntiatione, sumendi sunt in alia.

Summa cap. 8i.

De futuris contingentibus.

DIxerat Philosoph. in contradictione semper alteram partem esse veram, alteram falsam : querit modò utrum hoc sit verum in omnibus contradictorijs (tam de præsentibus, quàm de præteritis, & futuro) contingentibus ? Respondet affirmatiue.

tivè in propositionibus contingenti-
bus de præterito, & præfenti: de con-
tradictorijs verò de futuro contingen-
ti affert, neutram partem esse deter-
minatè veram, vel falsam, sed indeter-
minatè.

Quæstio 1^a.

De Contingentia.

Contingentia est duplex: 1^a. in
essendo: 2^a. in operando: illa
est possibilitas * ad esse, vel non
esse: hæc possibilitas ad agendum, vel
non agendum. Pro radice contingen-
tiæ fit;

* .i. Non re-
pugnantia,
non enim est
modus positi-
vus, ut vult
F. 15.

* Mol.
Soar.

* Quid sit de
humano ar-
bitrio senti-
endum, ali-
quando sta-
tuam.

Hic autem
loquitur ex
vict: Conim-
bricensis

1^a. Conclusio. Si contingentia su-
matur absolute, illius radix est Dei
voluntas. 2^a. Conclusio. Causa intrin-
seca, cur aliqua res sit contingens in
essendo, est illarum natura defectibi-
lis: extrinseca est Deus, ut causa ex-
emplaris talis esse, & aliarum res creatarum,
à quibus corrumpi possunt. 3^a. * Im-
mediata radix contingentia in ope-
rando est liberum * arbitrium creatum,
humanum, vel Angelicum: remota
est voluntas divina.

Futurum contingens est res, vel o-
peratio indifferens ad essendum, vel
non

non essendum. Exemplum sit bellum; quod esse, vel non esse potest. Actus liber voluntatis dicitur operatio contingens: quia poterat esse, vel non esse. Omnes creaturæ, respectu Dei, contingentes sunt. i. existunt.

Quæritur modo.

Vtrum res supæ natura indifferens ad essendum, vel non essendum, in eodem instanti, in quo existit, potuerit non existere? & utrum potentia indifferens ad operandum, vel non operandum, in eodem instanti, in quo operatur, potuerit non operari?

Respondetur affirmative. Probatur 1° quia non repugnat rem in eodem instanti habere unum actum, & potentiam ad actum contrarium (ut patet in aqua, quæ actu est calida, & potentia frigida) ergo non repugnabit existere actu, & posse non existere: operari actu, & posse non operari. 2° quia voluntas in eo instanti, quo peccat amittit gratiam: ergo in illo habet libertatem ad agendum, vel non agendum: quia culpa non datur sine libertate 3°. Probatur, ex amente. v. g. qui ex defectu libertatis non peccat

in malis verbis, vel factis in eodem instanti, quo usum rationis amisit: ergo voluntas in eodem instanti, in quo operatur, liberè operatur.

Nominales contrariè sentiunt, hoc fundamento. Idem nequit simul esse, & non esse: sed si res in instanti, in quo est, potest non esse: & potentia in instanti, in quo operatur, potest non operari: sequitur, idem simul esse, et non esse: operari, et non operari; quod est contradictio. Respondetur, rem in eodem instanti, in quo est, non posse non esse, reduplicativè, seu in sensu composito: posse tamen non esse, in sensu diviso, seu specificativè. *i.* res quatenus existit, non potest non existere: at res, quæ modo existit, poterat non existere, vel non operari; quod verissimum est. Scot. responderet voluntatem in eo priori naturæ, in quo antecedit suum actum posse non agere: in posteriori verò naturæ. *i.* quatenus jam determinata est ad agendum, non posse non agere.

Vixit

*Utrum propositiones de praterito,
& præsenti habeant determinatam
veritatem, vel falsitatem?*

Respondetur affirmativè: quia
propositio sumit veritatem, vel
falsitatem ab obiecto: sed obiec-
tum propositionis de praterito, &
præsenti, jam est determinatum extra
causas: ergo propositio, quæ illud de-
nuntiat esse, vel non esse, jam deter-
minatè est vera, vel falsa.

Ut propositio de praterito sit vera,
sat est, quod prædicatum in differen-
tia temporis prateriti, subiecto fuerit
conjunctum. Propositio de praterito
ut sit vera, opus est habuerit aliquam
de præsenti veram, vel aliquas succes-
sivè, v. g. *Nestor vixit centum annos*,
ut sit vera, sat est, ut hæc aliquando
fuerit vera: *Evit hoc anno, vivit hoc an-*
no &c.

Verbum ratione prædicati determi-
natur ad significandum tempus, vel
instans: si enim prædicatum indivisi-
biliter fiat, importatur instans, si suc-
cessivè tempus: unde hæc: *Petrus lo-*
quitur, vel movetur, habent obiectum
extra causas successivè, & per partes;
quod

quod sit est ad veritatem propositionis.

Verum propositiones de futuro contingenti sunt determinatæ vera, vel falsa?

A Rist. ait, esse indeterminatæ veras, vel falsas. Hoc ita aliqui interpretantur, ut dicant illas non habere actum veritatem, vel falsitatem; sed esse in potentia ad utramlibet: quia earum obiecta, solum, sunt in potentia ad essendum, vel non essendum. Reijcitur hæc interpretatio: quia propositiones de futuro sunt perfectæ: ergo habent actum veritatem, vel falsitatem, ut patet ex definitione enuntiationis.

Alij concedunt habere quidem veritatem, vel falsitatem actum, indeterminatæ tamen: quia objectum futurum est indifferens ad essendum, vel non essendum. Hæc etiam displicet: quia, cum veritas, & falsitas sint relationes, vel saltem earum fundamenta, indigent subiecto determinato.

Alij concedunt his propositionibus veritatem, vel falsitatem determinatæ; & dicunt idem valere, apud Philosophum [indeterminatæ] ac non necessariò.

Hæc

Hæc etiam displicet: quia etiam propositiones de presenti, & præterito dicerentur indeterminatè veræ, vel falsæ: quia non habent veritatem necessariam.

Thom. asserit, Philosophi solùm negasse illis propositiones, ita esse determinatè veras, ut à nobis cognosci possint; Sed obstat huic explicationi, quòd etiam multæ propositiones de præterito, & presenti, nobis sunt ignoræ.

Alij dicunt, si propositio de futuro dicat respectum ad obiectum intra causas, non habere veritatem, vel falsitatem determinatè: quia effectus in causa indifferens est ad essendum, vel non essendum: si verò dicat respectum ad effectum ponendum extra causas, cum jam sumatur determinatè, etiam propositio vera est, vel falsa. Adduntq; Arist. Primo modo intelligendum. Sed probandum erat his auctoribus propositionem de futuro, ex suo modo significandi referri ad obiectum intra causas; Negativa enim pars videtur probabilior: quia effectum esse intra causam, nihil est aliud, quàm causam habere virtutem ad producendum effectum: hoc autem non est contingens,

gens, nec futurum : nam causa jam nunc habet virtutem ad producendum effectum, & hæc virtus necessario est in causa. Quidquid sit de mente Arist. quem hac in re hallucinatum non dubitamus.

Propositiones de futuro contingenti sunt determinatè veræ, vel falsæ.

Probatur 1°. quia illa propositio habet determinatam veritatem, vel falsitatem, quæ actu conformatur, vel difformatur obiecto : sed propositiones de futuro contingenti, jam modo conformantur, vel difformantur obiecto : ergo, &c. Mi. Probatum : quia illa propositio conformatur obiecto, quæ enuntiat illud esse, ut est, vel fore, ut erit : & illa difformatur, quæ enuntiat obiectum non esse, ut est, vel non fore, ut erit : sed hæc : *Petrus peccabit* : enuntiat determinatè Petrum peccaturum : ergo, si ille est peccaturus de facto, jam determinatè vera est propositio, & si non est peccaturus, jam est determinatè falsa.

2°. quia si determinatè veræ, vel falsæ non essent, sequeretur, in contradictorijs de futuro cōtingenti, non dari

dari contradictionem, cum una non negaret totum, quod altera affirmaret: siquidem utraq; significaret rem indifferentē ad essendum, vel non essendum.

3°. Quia Deus cognoscit actu, et determinatē, significatum propositionis futurum in ea temporis differentia, quam propositio significat: ergo videt propositionem esse illi obiecto cōformē (ut patet in propositionibus, quas ipse Deus format de futuro, vel prophetæ per divinam revelationem proferunt) ergo illa est in se, & respectu cuiuscunq; conformis: quia propositio non est vera, quia à Deo cognoscitur, sed ideo à Deo vera esse cognoscitur, quia in se vera est; alioqui, cum Deus speculatiuē cognoscat mala, ac bona futura, esset malorum causa.

Oppones 1°. cum Arist. Si hæc propositio: *Petrus peccabit*: est determinatē vera, ab æterno vera est: quia non est maior ratio, cur inceperit esse vera in hoc tempore, quàm in illo: ergo ab æterno vera est; & ex consequenti immutabilis, & si immutabilis necessaria.

Respondetur illam propositionem (& similes) esse ab æterno determinatē veram, vel falsam, non esse tamen

im-

Immutabilem absolute, sed ex suppositione: quia ita vera est, ut poterit esse falsa. Nec inferas, per hanc doctrinam non distingui propositiones contingentes à necessarijs: quia hæc sunt ab æterno necessario veræ: illæ verò contingenter.

Oppones 2°. Propositio de futuro, non habet actum obiectum, cui conformetur, vel difformetur: ergo nec veritatem, nec falsitatem determinatè. Respondetur neg. antecedens: nam propositio, ut sit vera, non indiget subiecto existerente cum ipsa propositione (ut patet in propositionibus de præterito) sed tantum in ea differentia temporis, in qua propositio enun-
ciat obiectum esse, vel fore.

Oppones 3°. Propositio speculativa sumit veritatem ab obiecto: sed futurum nihil adhuc est: ergo non potest dare veritatem determinatam propositioni. Respondetur, futurum jam esse, quo ad essentiam; & quamvis non esset, adhuc negaretur consequentia: quia entia rationis possunt dare conceptibus veritatem obiectivam, vel falsitatem: ad hoc enim non requiritur entitas positiva.

Op.

Oppones 4°. Si propositio de futuro contingenti est determinate vera, vel falsa, cognoscitur à Deo determinate: sed quidquid Deus cognoscit eventurum, non potest non evenire (aliter falleretur Divina sciētia) ergo necessario eveniet. Respondetur, concessa. Ma. distinguendo Mi. est enim vera de necessitate consequentiz (i. ex suppositione) quæ contingentiam non excludit: falsa, de necessitate consequentis; i. absoluta: nam futura non ideo sunt, quia à Deo percipiuntur: sed idcirco percipiuntur, quia futura sunt.

In

In librum 2^m.

De interpretatione

Compendium.

*Verum ex negativa de predicato
finito colligatur affirmativa
de predicato infinito?*

R Espondetur affirmativè: ut:
Socrates non est iustus: ergo est
non iustus. Servantur tamen
tres conditiones. 1^a. si nega-
tiva fuerit particularis, affir-
mativa non sit universalis. 2^a. prædi-
catum negativæ sit semper simplex.
3^a. in negativa, nulla ponatur particu-
laris reduplicativa. Defectu primæ non
valet: *Aliquod animal non est homo: ergo
omne animal est non homo.* Defectu se-
cundæ non valet: *Socrates non est homo
volans: ergo est non homo volans.* Defec-
tu tertiæ non sequitur: *Homo, secundum
se, non est albus: ergo secundum se, est
non albus.*

Utrum

Verum

R

cond
duæ
tiam
ætern
tur in
dens
in aff
ficiat
defici
dens n
homin

Utrum

R

lio: &
nem a
bus: e
Defect
est anin

*Utrum affirmativa enuntiatio de
prædicato infinito inferat ne-
gativam finitam?*

Respondetur affirmativè; ut, *Socrates est non albus: ergo non est albus.* Servari tamen debet prima conditio prioris regulæ; & insuper hæ duæ. 1^a. ut verbum connotet differentiam, vel instans nostri temporis, non æternitatis; Huius defectu, non sequitur in æternitate: *Socrates est non sedens: ergo Socrates non est sedens.* 2^a. ut in affirmativa totum prædicatum afficiatur à negatione: Huius defectu, deficit hæc consecutio: *Socrates est videns non hominem: ergo non est videns hominem.*

*Utrum valeat consecutio à con-
iunctis ad divisa?*

Respondetur affirmativè, si prædicata conjunctæ dicantur de sub-
jecto, independenter unum ab alio: & si unum non inferat negationem alterius: v.g. *Socrates est homo albus: ergo, & est homo, & est albus.* Defectu primæ non sequitur: *Socrates est animal: ergo Socrates est: quia illud*
K *est*

[est] in conjuncta prædicatur de Socrate ratione animalis. Defectu secundæ non valet: *Hoc cadaver est homo mortuus: ergo, & est homo, & est mortuus: siquidem mortuum infert negationem hominis.*

*Utrum valeat consecutio à
divisis ad conjuncta.*

Respondetur affirmative; si prædicata divisarum ita se habeant, ut unum sit forma alterius, & neutrum includatur in alio: ut, *Socrates est homo, Socrates est albus: ergo est homo albus.* Vbi [albus] non includitur in homine, & est eius forma. Defectu primæ non sequitur: *Socrates est bonus: Socrates est sutor: ergo est bonus sutor:* potest enim esse bonus homo, & malus sutor: quia sutoris non est forma bonitatis. Defectu secundæ negatione inferes: *Socrates est homo: Socrates est animal: ergo est homo animal.*

In

In libros
de priori resolutione
Compendium.

Quatuor libri sequentes dicuntur Analytici .i. resolutorij. Analysis est resolutio alicuius rei in principia, & partes, quibus constat. Resolutio, vel est consequentia, vel consequentis. Resolutio consequentia fit in principia, & partes consequentia; Hæ sunt termini, & propositiones apte disposita secundum formam.

Resolutio consequentis, fit in principia ipsius consequentis. Hæc sunt termini, & propositiones apte connectæ cum conclusione secundum materiam. Prius in his duobus libris agitur de resolutione consequentia: in alijs de resolutione consequentis: quia notitia de bonitate consequentia necessaria est ad iudicandum de bonitate consequentis.

*Subiectum attributionis
prioris Analysis.*

**Non respuit
tamē hic syl-
logismus
materiam
probativam.*

EST syllogismus simplex secun-
dum formam spectatus*: de alijs
vero argumentationibus, agitur
non per se, sed syllogismi simplicis
ratione.

Liber primus.

De priori resolutione.

Summa cap. i.

*De propositione, termino, &
Syllogismo.*

Propositio definitur à Philosoph:
*Oratio affirmativa, aut negativa
alicuius de quopiam.* Dividitur in
universalem: particularem: & indefi-
nitam; deinde in demonstrativam,
dialecticam, & syllogisticam, seu pro-
bativam. Terminus est in quem reso-
luitur propositio, ut in prædicatum,
& subiectum, ipso esse, aut non esse ad-
dito, vel diviso. Syllogismus definitur:
*Oratio, in qua, quibusdam positis, al-
liud quidpiam necessario evenit, eo
quod hæc sunt.*

Duo

Duo deniq; ponit Arist. principia, quibus præcipui syllogismi regulantur. 1^m. est esse in toto, & dici de toto .i. totum subiectum subijci prædicato. 2^m. esse in nullo, & dici de nullo. i. prædicatum de nulla parte subiecti affirmari posse.

Utrum propositionis definitio sit essentialis?

Ratio dubitandi est, quia genus non definitur essentialiter per differentias contrahentes: at affirmativum, et negativum sunt differentiarum contrahentes propositionem. Respondetur affirmativè. In ea, loco generis, ponitur *Oratio*, reliqua loco differentiarum genericarum inominatarum. Vel dic propositionem esse quid analogum, & definiri essentialiter per differentias suorum analogatorum. Verus definitionis sensus est: *Propositio est oratio tribuens, aut removens, cum aliqua verisimilitudine, prædicatum unum alicui subiecto diverso, communi, personaliter, aut absolute accepto.* Unde rejicies propositiones aperte falsas (quia non inserviunt syllogismo probativo) identicas (quia carent arte), multiplices (quia non inserviunt syllogismo simplici)

singulares, & illas, quæ constant subiecto accepto in suppositione simplici: quia æquipollent singularibus, de quibus Philosophis non est sermo.

Oppones. Significatio est de essentia orationis: ergo non est affirmatio, vel negatio. Respondetur significationem esse de essentia orationis, tanquã genus: affirmationem, & negationem, tanquam differentiã, et ex utraq; constari essentiam propositionis.

Licet veritas, vel falsitas magis interserviant ad probandum, quàm affirmatio, vel negatio: per has tamen definitur hîc propositio, et non per illas particulas: quia hîc definitur per ordinem ad varias syllogismorũ figuras, & modos, qui per affirmationem, & negationem distinguuntur.

De propositionis divisione.

Dividitur propositio, ratione quantitatis (quæ est extensio, vel unitas numeralis rerum, pro quibus subiectũ sub prædicato accipitur) in universalem, particularem, & indefinitam, quæ nullo notatur signo.

Qualitas accidentalis propositionis, est veritas, & falsitas: Essentialis est conjunctio prædicati cum subiecto: ratione

ratione huius dividitur adæquatè pro-
positio in affirmativam, & negativam.
Quæres.

*Virum hæc divisio sit univoca,
seu generis in species?*

Respondetur negativè, si propo-
sio sumatur obiectivè: quia ob-
iectum negativæ, est negativum,
et affirmativæ positivum. Respondetur
etiam negativè, si sumatur formaliter,
pro vocali: quia vocalis propositio est
artefactum, præindèq; non unius es-
sentia.

Respondetur affirmativè, si suma-
tur formaliter pro mentali, quæ in no-
stra sententia, est simplex qualitas,
præindèq; unius essentia, quæ æquè
participatur ab affirmativa, & negati-
va propositione.

Quando opponitur, propositionem
affirmativam esse posse negativâ prio-
rem; id intelligendum est de obiecti-
va, & de prioritate nobilitatis, quæ
non tollit univocationem in propo-
sitione formali: quia intellectus est pri-
or voluntate, prioritate nobilitatis: * *Quia verū
& tamen æqualiter participant ratio- præcedit bo-
nem potentia rationalis, & spiritua- num, quod
lis. est obiectum*

Licet assensus affirmativi, & negativi in propositionibus de fide divina (vel etiam humana) propter idem medium specie non differant: differunt saltem in propositionibus scientificis.

Hoc iudicium [*Omne totum est maius sua parte*] continetur sub iudicio affirmativè, tanquam sub genere, sub iudicio verò primi principij, tanquam sub analogo.

De termino.

Terminus significat de formali respectum ad propositionem terminatam, connotatq; vocem, vel conceptum, quibus constat propositio.

Adæquatè dividitur in prædicatum, & subiectum: syncategoremata enim solùm conterminant. Qui dicunt terminum dici à munere terminandi actualiter propositionem, & claudendi eius extrema: aiunt, verbum [*est*] sub munere copulæ, non dici terminum, quia est in medio propositionis, et non in extremis. Qui probabilius volunt, terminum dici à munere terminandi resolutionem propositionis: dicunt [*est*] non dici terminum: quia destructâ propositione, non manet sub ratione

ne

ne copulæ, sub qua componebat: res namq; non resoluitur, nisi in partes, quæ peracta resolutione manent.

Dices. Prædicatum, & subiectum etiam non manent sub ratione prædicati, & subiecti: et tamen sunt termini: ergo &c. Respondetur prædicatum, & subiectum esse partes propositionis, quatenus sunt significativa, & quia retinent eandem significationem, dicuntur termini: at verbum *[est]* componit propositionem sub ratione copulæ, quam non conservat, resoluta propositione. Forma artefacti, est pars essentialis artefacti, non verò integralis.

Oppones. Composita naturalia resolvuntur in materiam, & formam: & tamen forma corruptibilis non manet: ergo. artefacta solventur etiam in formas artificiales, licet hæ non maneant; & consequenter propositio resolveretur in copulam, quæ est ejus forma essentialis. Respondetur, diversam esse rationem: nam formæ artefactorum desinunt esse ex vi definitionis totius: at naturales ex sua natura, * *Hæ errant* & non ex vi definitionis totius, ut patet *Conimb sicut* in rationali: reliquæ verò saltem di- *in accidenti-* vinitis * manere queunt. *bus Euch.*

K 5

Pro-

Propositio vocalis propria; .i. formaliter, dicitur resolvi in prædicatum, et subiectum, quia constat multis vocibus: mentalis verò, cum sit simplex qualitas, præsuppositivè tantum.

De Syllogismo.

Cum Syllogismus, & aliz argumentationes sint quidam discursus, explicandum est;

Quid, & quomplex sit discursus.

Discursus est progressus intellectus ab una cognitione ad aliam. Unde colliges ad formalem discursum ad minimum requiri duas cognitiones, contra Scot.

Discursus est duplex. Primus dicitur secundum successionem: & definitur: *Series cognitionum sibi succedentium sine dependentia unius ab alia.* Alius dicitur secundum causalitatem: et definitur: *Progressio à cognitione unius ad cognitionem alterius cum * dependentia unius cognitionis ab alia.*

* Hac dependentia est in genere causa formalis, & effectiva.

Ad 1^m. sufficit quævis collectio notitiarum, dummodò una alteri succedat Ad 2^m. necessariò requiritur cognitio iudicativa. Probat 1°. quia discursus est 3^a. intellectus operatio, quæ

ne-

necessario supponit 2^{am}. 2°. quia causalitas hæc fit mediante copula rationali | igitur | ergo | sed hic modus causandi requirit in notitia consequente essentialem ordinem ad antecedentē, et ejus objectum: ergo necessario supponit judicium; quia quando una simplex cognitio causatur ab alia, nec servat ordinem ad illam, nec mutat speciem.

In simplici apprehensione nequit dari discursus secundum causalitatem: aliquando tamen dabitur cognitio arguitiva v. g. ex simplici cognitione hominis potest argui cognitio animalis.

Discursus *successionis* semper fit in tempore: *causalitatis* verò potest esse in instanti. Discursus *causalitatis*, vel est à priori, vel à posteriori.

Notitia principiorum experimentis comparata, revocatur ad discursum *causalitatis*, vel, si vis, appelletur discursus secundum dispositionem.

Utrum Syllogismus rectè sit à Philosoph. definitus?

Responderetur affirmativè. In definitione, loco generis, remota tamen (proximum enim est rationatio).

cinatio) est oratio : reliquæ loco differentiarum | quibusdam positis | .i. duabus propositionibus simplicibus concessis, vel aptis, ut concedantur : quia aperte falsæ, vel æquæ dubiæ non sunt aptæ syllogismo, qui ad probandum est inventus. | Aliud quidpiam ab his | .i. conclusio diversa à præmissis | necessariò evenit &c | .i. vi formæ.

Licet syllogismus hypotheticus, et expositivus vi formæ cōcludere queant, non tamen hīc definiuntur per se, sed solus simplex, universalis, qui est præcipuus. Syllogismus dicitur oratio una, saltem, copulativè : præmissæ enim conjunguntur in medio, & conclusio cum præmissis per copulam rationalem.

*Utrum conclusio sit pars
syllogismi ?*

Respondetur affirmativè : quia syllogismus est tertia intellectus operatio, quæ essentialiter includit intellectionem, seu conclusionem. Licet Philosoph. nomine syllogismi, aliquando intelligat solas præmissas.

Oppones. Syllogismus dicitur causa conclusionis scientificæ, vel probabilis : Ergo non est pars syllogismi.

Re-

Respondetur in compositis per accidens non esse in conveniens unā partem efficienter causari ab alia : ut in naturalibus una pars causatur ab alia in genere causæ materialis, & formalis. Dicitur etiam potest syllogismus esse causam scientiæ, vel opinionis formaliter .i. esse ipsam scientiam, vel opinionem : quo pacto definitio dicitur causa cognitionis definitivæ.

Utrum definitio syllogismi sit essentialis ?

Respondetur affirmativè. Quia, ut propositio definitur essentialiter per Orationem, ut per genus, & per copulam affirmativam, vel negativam, ut per differentiam : ita hîc syllogismus per orationem, et copulam rationalem, talem, scilicet, ut formaliter inferat conclusionem. Aliqui putant syllogismus dicere de formali relationem inferentis ad illatum, & connotare præmissas, & ex consequenti definitionem esse accidentalem, cum definiatur relatio per conditiones fundamenti. Sed falso nituntur principio: syllogismus enim est artefactum, & dicit de formali propositiones, ut materiam, copulam rationalem, ut formam.

Verum

Utrum omnis, & solus syllogismus sit argumentatio formalis?

Consequentia latius patet quam argumentatio, & definitur sic:
Est oratio in quam aliquid ex aliquo colligitur. Cōsequentiarum duplex est genus. 1^m quod proprium est consequentiæ, nihil habet in antecedente, quod non sit in consequenti v. g. | *Socrates est homo: ergo homo est Socrates.* 2^m propriè dicitur argumentatio, et habet aliquid in antecedente, quod non sit in consequente. Argumentatio dividitur in syllogismum, Enthimema, inductionem, et exemplum. Enthimema est syllogismus imperfectus i. alterâ præmissâ carens Inductio est à singularibus ad universalia progressio. Exemplum est oratio, in qua aliquod singulare ex uno, vel pluribus colligitur.

Alia divisio consequentiæ est in formalem (quæ scilicet, vi formæ concludit) et materialem (quæ scilicet vi materiæ concludit). His positis, sit

Conclusio. Omnis, et solus syllogismus in figura, et modo constitutus, est argumentatio formalis. Quod sit omnis, patet ex definitione syllogismi.

Quod

Quod sit solus, probatur. Ut argumen-
tatio sit formalis, nullus terminus de-
bet esse in consequente, qui non fuerit
in antecedente: sed solus syllogismus
hoc habet (ut patebit discurrenti per
alias argumentationes) ergo solus est
argumentatio formalis. Ma patet quia
si aliquis terminus ponitur in conse-
quente, qui non fuerit in antecedente,
servata eadem formâ, dari poterit an-
tecedens verum, et consequens falsum.

** At in ante-
cedente oportet aliquem
esse, qui in
consequente
non sit.*

De divisione Syllogismi.

Syllogismus formalis dividitur ab
Arist. in perfectum, qui scilicet ita
evidenter concludit, ut nullo ege-
at, ad ejus evidentiam ostendendam:
& imperfectum, qui licet formaliter,
non tamen ita evidenter concludit,
huius evidentia ostenditur per tria
principia perfectiva. 1^m. est conversio
propositionum. 2^m. transpositio præ-
missarum. 3^m. deductio ad impossibi-
le.

Ad cap. 2^m.

De conversione absolutarum.

Conversio quatuor sumitur modis.
1^a. dicitur conversio nominis,
quando scilicet argumentamur

ab abstractis ad concreta: ut; *Petro inest Grammatica: ergo est Grammaticus.* 2^a. dicitur in oppositam qualitatem, quando scilicet, manentibus iisdem terminis, eodem modo ordinatis. *propositio ex affirmativa, fit negativa, vel è contra.* 3^a. per contrapositionem, quando scilicet, mutatur prædicatum in subjectum, vel è contra, servata eadem qualitate, ita ut ex terminis finitis, fiant infiniti, vel è contra, ut hæc: *Omnis homo est animal: ergo omne non animal est non homo.* 4^a. conversio, huius loci propria, definitur: *Mutatio extremorum enūtiationis servatâ eadem qualitate, & veritate.*

Dividitur in simplicem, seu interminis, in qua scilicet servatur eadem quantitas: ut: *Omnis homo est lapis: ergo nullus lapis est homo:* et per accidens seu in partem, in qua non servatur eadem quantitas: ut: *Omnis homo est sensitivus: ergo aliquid sensitivum est homo.*

* *Absolutarum regula.*

* *Regulæ absolutarum sunt quatuor.* 1^a. Universalis negativa convertitur simpliciter. 2^a. Universalis affirmativa convertitur per accidens: ut; *Omnis homo est substantia: igitur aliqua substantia est homo.* 3^a. Particularis affirmativa convertitur, simpliciter: ut: *Aliquis*

Aliquis homo est infestus: ergo aliquod infestum est homo. 4^a. Particularis negativa, nullo modo, convertitur: datur enim antecedens verum, et consequens falsum. v.g. *Aliquod animal non est homo: ergo aliquis homo non est animal.*

Utrum prima regula rectè habeat?

Respondetur affirmativè: quia aliter darentur duæ cōtradictoriæ simul veræ. Vt regulæ valeant tres servandæ conditiones. 1^a. ut in conversa, et convertente, termini sint iidem secundum suppositionem. 2^a. ut totum prædicatum conversæ fiat subiectum convertentis: hujus defectu claudicat hæc: *Nullus fluvius est in pisce: ergo nullus piscis est in fluvio*; nam prædicatum conversæ, est totum hoc *[existens in pisce]* et subiectum cōvertentis, est solum *[piscis]* bene tamen convertes: *Nullum existens in pisce est fluvius.* * *Utrum aliquod* 3^a. licet terminus adjectivus bene convertatur in substantivum, ut: *Homo ridens est homo*: non *vina*: ergo tamen è contra: quia cum substantivum significet per modum subsistentiæ, aliqua operatio illi poterit convenire, quæ non conveniat adjectivo*. *qua est Illæ falsa.*

Illæ regulæ non procedunt in terminis divinis: in humanis verò verificatur in propositionibus de præsentī.

Virum secunda regula recte habeat?

Responderetur affirmativè: quia aliter darentur duæ contradictoriæ simul veræ. Sed contrā Hæc propositio: *Homo albus est homo*, est essentialis: sed convertens: *Aliquis homo est homo albus*, est falsa, posito quod nullus homo existat albus. Responderetur, illam convertentem, si sumatur secundum se, supponere pro solis hominibus existentibus, & esse falsam, si nullus existat: si verò sumatur, quatenus est convertens prioris, esse veram: supponit enim tunc pro existentibus, et non existentibus, ut prior. Oppones 2°. *Omne grammaticum est homo*, est necessaria, & vera: *Aliquis homo est grammaticus*, est contingens, et falsa, posito quod nullus grammaticus existat. Occasione hujus argumenti, quæritur;

Virum

*Virum subiecta necessario affirmē-
tur de accidentibus, à quibus
determinatè postulantur?*

Vg. homo de grammatico, ridente :
leo de rugiente, &c. Responderetur ne-
gativè, quia grammatica. vg. et similia
accidentia contingenter connectuntur
cum subiectis, conveniunt enim illis
mediante existentia.

Oppones. Grammaticum definitur:
Homo grammatica affectus: ergo homo
necessariò prædicatur de grammatico,
cum homo sit pars illius definitionis,
quæ tota necessariò dicitur de defini-
to. Responderetur, licet definitio, et e-
jus partes (quando scilicet sunt partes
rei definitæ) prædicentur essentiali-
ter, vel necessariò de definito: non ita,
quando sunt subiectum, vel terminus
rei definitæ: homo enim grammaticæ
subiectum est, et non pars.

Vt prædicatio sit necessaria non sat
est, quod subiectum determinatè po-
stulet prædicatum: sed opus est, ut in-
ter subiectum, et prædicatum detur
connexio necessaria, qualis non est
inter ridentem, et hominem.

Sensitivum, necessariò est in homi-
ne, non immediatè, sed mediante ani-
mali.

Hæc

Hæc propositio : *Aliquod Grammaticum non est homo* : & illa : *Aliquod Grammaticum est non homo* : sunt veræ in sensu formali : nam Grammatica in concreto (& substantivè sumpta) quæ ibi formaliter significatur, non est homo, & est non homo.

Utrum particularis affirmativa convertatur simpliciter ?

Respondetur affirmativè : quia aliter darentur duæ contradictoriae simul veræ Sed contra. Hæc est vera : *Aliquis homo est mortuus* : ergo *aliquod mortuum est homo*, est falsa. Respondetur illam, et similes propositiones, ut benè convertantur, ita esse resolvendas* : *Aliquis homo passus est mortem* : ergo *aliquod, quod passum est mortem est homo*. Vel. *Aliquis, qui est vel fuit homo, est mortuus* : ergo *aliquod mortuum est, aut fuit homo* : ampliatur enim subjectum ratione participij præteriti temporis, ad præsens, et præteritum (similiter in propositionibus futuri, ad præsens, & futurum) juxta Arist. 1° Elenchorum.

Juxta.

Ægyd.

Contra

*Contra quartam regulam
particularis negativa.*

Oppones. Illa propositio (*Ali-*
quod animal non est homo) est ve-
ra, quia animal sumitur pro bru-
to: ergo etiam illa erit vera (*Aliquis*
homo non est animal) si sumatur animal
pro bruto. Respondetur, non esse ean-
dem rationem: nam in convertente,
ratione negationis præfixæ, necessario
distribuendum est animal virtualiter:
quod animal in conversa, ratione sig-
ni particularis, particulariter sumitur.

Licet universalis negativa, quando
est vera, semper convertatur: non ta-
men particularis negativa, quando est
vera, semper convertitur: ut patet in
exemplo posito.

De conversione singularium.

Prima regula. Propositio de utroq;
extremo singulari, sive negativa,
sive affirmativa, convertitur sim-
pliciter: (*Socrates est hic Philosophus:*
ergo hic Philosophus est Socrates &c.)
Secunda; Propositio de subjecto sin-
gulari, & prædicato communi, si est
affirmativa, convertitur in partem: ut
(*Socrates est Philosophus: ergo quidam*
Philosophus est Socrates) si negativa in
totum, et in partem. Sed contra. Hæc

Hæc [*Deus factus est homo*] est vera: illa tamen [*Homo factus est Deus*] falsa. Respondetur, in propositione [*Homo factus est Deus*] si [*factus*] sumatur determinativè, et reddat hunc sensû [*factum est ut homo esset Deus*] propositionem esse veram: si tamen sumatur denominativè, et denominet hominem, tunc esse falsam: quia homo ibi supponit pro divino supposito, et facit hunc sensum propositio [*Homo .i. divinum suppositum terminans naturam humanam factus est Deus*] quod est falsum: explicanda est ergo illa propositio hoc modo [*Id quod factus est homo, Deus est.*]

Idem dicendum de hac (et similibus) [*Homo factus est albus: ergo album factum est homo*]: est enim ita explicanda [*Id quod factum est album homo est.*]

3^a. Propositio de subiecto communi, et prædicato singulari, sive affirmativa, sive negativa convertitur in partem: ut hæc [*Homo est Petrus &c.*]

4^a. Propositio de subiecto particulari, et de prædicato singulari, si est affirmativa convertitur: ut, [*Quidam homo est Petrus: ergo Petrus est quidam homo*] si negativa, minime: ut in hac liquet [*Quidam homo non est Socrates.*]

ergo

ergo Socrates non est quidam homo.

Ad cap. 3^m.

*De conversione modalium
propositionum.*

Propositio modalis est illa, quæ enuntiat quo modo prædicatum inest, vel non inest subjecto, v. g. *Homo necessario est animal.*

Modi sunt quatuor. Necessarium, Possibile, Contingens, Impossibile. Necessæ, et Impossibile sunt modi universales: alij duo particulares.

In modalibus præcipuum locum habet modus, quàm dictum: quia ille est forma propositionis modalis: unde ratione modi dicitur propositio affirmativa, vel negativa, universalis, vel particularis, licet dictum aliter habeat: quamvis usus obtinuit, ut dicerentur affirmativæ, vel negativæ. &c. propositiones, quando dictum est affirmativum, vel negativum, &c. Licet modus aliter se habeat.

Propositiones modales fiunt æquipollentes, si duo servantur. 1^m. ut omnes modi sint similes. i. vel universales, vel particulares. 2^m. ut in propositionibus de contingenti, possibili, et impossibili.

possibili, dicta sint eadem, et semper contradictoria dicto de necesse.

Regula conversionum.

** De necesse
affirmato.*

Prima. Propositiones de necesse, convertuntur, ut absolutæ. Universalis negativa * simpliciter. Universalis affirmativa in partem. Particularis affirmativa, simpliciter. Negativa non convertitur: dabitur enim antecedens verum, et consequens falsum. v. g. *Necesse est aliquod animal non esse hominem: ergo necesse est aliquem hominem non esse animal.* 2^a. Propositiones de possibili, et contingenti. 1°. & 3°. modo (.i. quando contingens æquivalet necessario, et possibili) eodem modo, quo propositiones de necesse, convertuntur.

Advertenda.

IN modalibus datur duplex sensus: Compositus, et divisus, ex parte modi, vel ex parte dicti. Sensus divisus ex parte dicti est, quando modus conjungit prædicatum dicti cum materialisignificato subjecti. Compositus est, quando modus ostendit qua ratione conjungatur prædicatum cum formali significato subjecti.

Sensus

Sensus divisus ex parte modi est, quando modus coniungitur cum omnibus propositionibus, ac singulis. Compositus est, quando modus coniungitur simul, ac semel cum omnibus propositionibus singularibus.

De conversione propositionum de contingenti secundo modo.

Arist. loquitur de propositionibus de contingenti secundo modo, per ordinem ad conversionem in sensu diuiso, qui est magis proprius harum propositionum.

Propositio de contingenti secundo modo, habet duas exponentes de necesse, quæ tres conditiones habere debent. 1^a. ut una sit affirmativa, alia negativa. 2^a. ut utraq; sit dissimilis propositioni de contingenti, tam in *qualitate* modi, quam in *quantitate* dicti. .i. si *contingens* affirmatur: necesse fiat modus negatus, vel è contra: si dictum propositionis de contingenti, est particulare: dictum de necesse sit universale, vel è contra. 3^a. si contingens affirmetur, utraq; de necesse sumenda est copulativè: si negetur, disiunctivè. v.g. Contingens est aliquod. B esse A. & quia non necesse est nullum. B.

L esse.

esse. A. & quia non necesse est omne. B. esse. A. & c. His positis sit;

1^a. regula. Propositiones de contingenti, secundo modo, affirmato, convertuntur in partem, si sint universales. 2^a. Universalis negativa non convertitur simpliciter: quia datur antecedens verum, et consequens falsum: ut patet in hac (*Contingens est nullum hominem esse album: ergo contingens est nullum album esse hominem.*) Consequens est falsum: quia necesse est aliquod album non esse hominem. 3^a. Particularis tam affirmativa, quam negativa convertuntur simpliciter in materia contingenti: in necessaria verò, minime: quia in hac datur antecedens verum, et consequens falsum: v. g. *Contingens est aliquod quale est hominem: ergo contingens est aliquem hominem esse qualem: consequens est falsum: quia omnis homo necessario est qualis.*

Regula pro modalibus de contingenti secundo modo negato.

Prima sit. Propositiones universales, tam affirmativæ, quam negativæ, de contingenti negato, nullo modo convertuntur: probatur: quia

quia hæc est vera | Non contingens est
nullum album esse hominem | hæc tamen
falsæ | ergo non contingens est nullum ho-
minem esse album, vel aliquem hominem
non esse album | Hæc etiam est vera
| Non contingens est omne album esse ho-
minem | hæc verò falsæ | Non contingens
est omnem, vel aliquem hominem esse al-
bum.

2^a. Propositiones particulares, tam
affirmativæ, quam negativæ, conver-
tuntur in universales. v. g. | Non con-
tingens est aliquem hominem esse risibile:
ergo non contingens est omne risibile esse
hominem. | Non contingens est aliquem
hominem esse lapidem: ergo non contin-
gens est nullum lapidem esse hominem.

* Relinquimus enuntiationes de im- * *Advert.*
possibili, quarum conversio (sicut, et
cæterarum modalium, in quibus mo-
dus est negatus) facile ex æquipollen-
tiis earum, intelligi potest.

Ad cap. 4^m. 5^m. & 6^m.

De Figuris.

* **F**orma syllogistica comprehen-
dit figuram, & modum. * Figura
est apta dispositio terminorum
ad aliquid cōcludendum. Illa verò est

* *Forma syl-*
logistica

quid.

* *Quid figu-*
ra syllogis-

ta.

L 2

apta

apta terminorum dispositio, in qua
tres tantum reperuntur termini | ma-
jus extremum | minus extremum | &
medius terminus | Majus extremum
est, quod præcipuum habet locum:
Minus, quod minus præcipuum Me-
dius terminus est, qui semel jungitur
majori, iterum minori, & non ingre-
ditur conclusionem. Modus est apta
dispositio propositionum secundum
quantitatem, & qualitatem, ad con-
clusionem inferendam.

Utrum figura syllogistica sit tres?

Responderetur affirmative; quia ap-
ta complicatio extremorum cum
medio termino est tantum tri-
plex: quia vel medius terminus subij-
ciatur majori extremo, & prædicatur
de minori (& est prima figura) vel
prædicatur de majori, & minori (&
est secunda) vel subijciatur utriq; (&
est tertia.)

*Omne homo
est animal;
Omne animal
est substantia;
ergo quoddam
substantia
est homo.*

Quarta. Figura tribuitur Galeno,
in qua scilicet medius terminus præ-
dicatur de majori extremo, & subij-
ciatur minori, ut cernitur in hoc syl-
logismo*.

Falso tamen ait Galenus, extra se-
cundam & tertiam figuram dari maius

ex-

extremum, quod subiiciatur: quia si
subiicitur jam non est maius extremum,
cum de essentia maioris extremi sit,
extra secundam & tertiam figuram
prædicari; Propositus syllogismus, &
similes sunt indirecti.

* *Adverte* tamen ad bonam syllogis-
mi conclusionem. 1^m. Medium ter-
minum distribuendum esse complete,
saltem in una præmissarum. 2^m. Nul-
lum terminum distribuendum esse in
consequente, quod non sit distributus
in antecedente. 3^m. Non esse admit-
tendam in syllogismo particulam ex-
clusivam [*solum*, &c.] 1°. quia variat
suppositionem. 2°. quia est instar dua-
rum. 4^m. si propositio constar prædica-
to infinito, et est affirmativa, æquiva-
let negativæ, v g. hæc [*Omnis homo est*
non lapis] æquipollet huic [*Nullus ho-*
mo est lapis]

De modis concludendi in

quavis figura.

* *Modi u-*
In unaquaq; figura, dantur. 16. * *Modi u-*
modi concludendi. In 1^a. figura tiles.
quatuor tantum modi sunt utiles.
[*Barbara*] [*Celarent*] [*Darii*] [*Ferio*] In
2^a. figura alij quatuor. [*Cesare*] [*Came-*
[*strea*] [*Festino*] [*Baroco*] In 3^a. figura 6.

[Darapti] [Felipton] [Disamis] [Datisi]
[Bocardo] [Peripon]

* Modi inu-
tiles.

* Modi inutiles sunt illi, in quibus
reperiuntur termini, in quibus omni,
et in quibus nulli. i. in quibus servatâ
eâdem dispositione præmissarum, ali-
quando concluditur universalis affir-
mativa, aliquando universalis nega-
tiva: ut liquet in his.

Termini in
quibus omni,
& in quibus
nulli.

Omnis lapis est substantia:

Sed nulla linea est lapis:

Ergo nulla linea est substantia.

Omne vivens est substantia:

Nullus lapis est vivens:

Ergo omnis lapis est substantia.

De modis indirectè cōcludentibus.

IN 1^a. figura dantur quinque; [Bara-
lipton] [Celantes] [Dabitis] [Phapesmo]
[Friseso] Quæstio est, utrum in 2^a.
et 3^a. figura dentur etiam modi indi-
rectè concludentes?

Qui dicunt maius extremum in
2^a. et 3^a. figura esse id, quod prædi-
catur in maiori, vel consequente, af-
firmât cum Scot: quia in his figuris in-
feruntur conclusiones universales ne-
gativæ, et particulares affirmativæ,
quæ convertuntur simpliciter: ergo
si convertens benè sequitur ex conver-
sa,

sa, et conversa directè sequitur ex præmissis, etiam convertens sequetur indirectè.

Qui tenent in 2^a. et 3^a. figura, maius extremum esse id quod prædicatur in conclusione, negant: quia tunc nunquam potest minus extremum de maiori prædicari.

* Conclusio dici potest indirecta, * *Advert.*
vel quo ad prædicationem, vel quo ad
illationem: et quæ est directa quo ad
illationem, potest esse indirecta se-
cundum prædicationem ut patet in
hoc syllogismo in * *darapti*.

* *Omnis homo
est animal:
Omnis homo
est rationalis:
ergo aliquod
rationale est
animal.*

De syllogismo expositorio.

SYllogismos tertiæ figuræ probavit
Arist. per syllogismum expositori-
um. 1°. quia omnes conclusiones
in tertia figura sunt particulares. 2°.
quia in tertia figura medius terminus
semper subiicitur, subijci verò est pro-
prium singulare: et quia, quidquid
sequitur ex consequente, sequitur ex
antecedente: sed conclusio syllogismi
imperfecti tertiæ figuræ, sequitur ex
præmissis syllogismi expositorii, quæ
sequuntur ex præmissis syllogismi im-
perfecti in tertia figura: Merito igitur
Philosoph. probavit syllogis-
mum expositorem.

mun expositorium, syllogismos tertiarum figurarum, et non aliarum figurarum, licet in prima, et secunda figura dentur syllogismi expositorii.

Syllogismus expositivus.

EST is, qui constat mediotermino singulari: qui terminus debet esse incommunicabilis, & non idem realiter cum re communicabili. Evidentia huius syllogismi fundatur

* i. In medio in illo principio: *Quicumque sunt eadem termino iundem uni tertio, sunt eadem inter se.*

guntur: iunguntur etiam inter se.

In prima, & tertia figura dantur duo syllogismi expositorii formales. Primus constat ex utraque praemissa affirmativa: secundus ex maiori negativa, et minori affirmativa. In secunda figura dantur tres. Primus ex utraque affirmativa. Secundus ex maiori affirmativa, et minori negativa. Tertius ex maiori negativa, & minori affirmativa.

Regulae communes omnibus figuris.

1^a. Ex duabus particularibus, nihil concluditur vi formae.

2^a. Ex duabus negativis, nihil concluditur vi formae.

3^a. Quando

3^a. Quando una præmissa est particularis, conclusio non potest esse universalis vi formæ.

4^a. Quando una præmissa est negativa, conclusio etiam negativa erit.

Regulae peculiæ.

1^a. In prima figura nihil concluditur vi formæ ex maiori particulari, vel ex minori negativa.

2^a. In secunda figura nihil concluditur vi formæ ex maiori particulari, vel ex minori affirmativa.

3^a. In tertia figura nihil concluditur ex minori negativa.

Ad caput. 28.

De regulis mediæ syllogismorum.

inveniendi.

A hoc cap. usq; ad 32. tradit Arist. artem inveniendi medium, seu argumentum aptum ad inferendam quamcumq; conclusionem nobis proposita. Summa doctrinæ est. Proposita quilibet propositione, et in prædicatum, et subiectum resoluta, querendæ sunt definitiones, & proprietates utriusq; : utiq; antecedenti.

tia, consequentia, et repugnantia : ijs enim ritè prospectis, facile erit opportunum medium ad confirmandam, reprobādamve propositionem invenire.

Prædicat. A. B. sequitur. C. præit. D. manet extra.

E. subit. F. sequitur. G. præit. H. manet extra.

A. significat prædicatum. B. consequens prædicati. C. antecedens. D. repugnans prædicati. E. significat subiectum. F. consequens subiecti. G. antecedens subiecti. H. repugnans.

Pecana, Cageri, Dasenes, Hebare, Gedaco,

Gebalifant: sed non stant Febas, Hecdas, & Hecas.

Ultima vocalis designat conclusionem inferendam. Priores duæ designant prædicatum, & subiectum conclusionis. Consonantes illæ præcedentes significant, vel antecedens, vel consequens, vel repugnans illius termini, quem designant.

Finis Priorum. I. lib.

In 2º libro Priorum agit Philosoph. de syllogismorum potestatibus, et vitijs: & quomodo cæteræ argumentationes ad syllogismum simplicem reducantur.

Finis 2º lib. Priorum.

In libros
de Posteriori resolutione
Compendium.

Subjectum attributionis huius operis est syllogismus demonstrativus: agit tamē Philosoph. 2° lib. de definitione, non per se, sed quatenus inservit syllogismo demonstrativo.

In demonstratione reperiuntur quatuor. Materia, scilicet: forma; medium: finis; seu effectus, et hic est scientia.

Lib. primus Posteriorum.

Summa cap. 1ⁱ.

De praecognitis.

Tria in hoc cap. sunt effata. 1^m.
Omnis doctrina intellectiva fit ex antecedente cognitione. 2^m.
Antequam inferatur conclusio scienti-

tifica tria sunt præcognoscenda, passio, subiectum, et principia. 3^m. Conclusio in præmissis, partim est cognita, partim non. i. cognita confusè, seu virtute, ut effectus in causa, non est cognita formaliter: formaliter enim cognoscitur, quando infertur.

Prænotio dividitur in prænotationem quid, & quod. 1^a. in quid nominis. i. quid nomen significet: & quid rei. i. præcognoscere rei essentiam. 2^a. in quod existentiae. i. quod res existat, vel possit existere: et in quod veritatis. i. quod principia sint vera.

De subiecto præcognoscendum est quid significet, et quod possit existere. De passione, quid significet. De principijs, quod sint vera.

In syllogismo, si Maior suo loco ponatur, cognoscitur prius. Minor vero cognoscitur simul cum conclusione.

Quæstio 1^a.

*Utrum nostra scientia sit denuò
acquisita?*

Reminiscèntiam esse, aiebat Plato, existimans animas nostras prius esse creatas in alio statu cum habitibus scientificis, deinde corporibus
i. nri;

uniri: cunctq; illos habitus per phantasmata expressa excitatos, elicere actus revocantes in memoriam res, quarum habitus scientifici erant in anima.

Vera conclusio est, scientiam nostram non esse animæ ingentam, sed proprijs actibus de novo acquisitam. Probatur: quia, si nobis essent ingenti habitus scientiæ, experiremur nos habere scientiam: quod tamen non experimur. Deinde, omnes eodem modo de rebus iudicarent, quod est falsum. Deniq; Philosophi comparavit intellectum nostrum, ab ortu suo, tabulæ rasæ, sine pigmentis.

Scientia acquiritur, vel ope magistri, signa externa discipulo proponentis, per quæ discat; vel notitia experimentalis, seu ope sensuum (qui licet aliquando fallant, sunt tamen sufficientia instrumenta ad scientiæ acquisitionem) non est tamen opus, ut res, de qua habetur scientia, per se subiiciatur sensibus, sed sat est, quod per alia fit in sensu. v.g. Deus, Angeli, & alia sunt in sensu, per effectus corporales: relationes per fundamenta: negationes per formas negatas: entia ficta per suas partes.

Vtrum dentur habitus primorum principiorum?

D Ari habitus inclinantes ad assensum conclusionum, experientia liquet: tota quaestio est circa principia communissima. Negat durandus, atq; sufficere lumen naturale intellectus. Probatur primò quia potentia naturalis, qualis est intellectus, determinata est omninò circa obiectum naturale, quale est primum principium: ergo non potest magis determinari per habitum: ideo enim. v. g. oculus est incapax habitus, quia est potentia naturalis, et proposito obiecto, naturaliter fertur in illud.

Respondetur; potentias naturales, quæ immediate feruntur in obiecta esse incapaces habituum: quia sunt omninò determinatæ: at potentia naturales, quæ feruntur in obiecta ratione alicuius motivi prius cogniti,

* *V. g. sensus* * *Prinintellectus* * esse capaces habituum: quia habent aliquam indifferentiam circa obiectum, quæ per habitum vinci potest: Nec veritas principij, etiam communissimi adeò evidens est, ut non possit aliquando magis, vel minùs lahonitate obiecti. Appetitum median. bonitate obiecti. tere, vel ob affectionem aliquam subiecti,

iecti, vel quia termini remissiùs apprehenduntur, vel aliâ occasione: ad quod habitu intellectui opus est, non solum in primis principijs speculativis, sed etiam in practicis: qualia sunt [*Bonum est amplectendum: Malum est fugiendum.*]

Probat^r secundò. Voluntas non eget habitu, ut feratur in bonum commune: ergo nec intellectus ad prima principia, in quibus veritas est aded communis. Respondetur secundum probabiliorem sententiam Theologi: etiam in voluntate dari habitus ad bonum in communi, & ad finem: quia voluntas, saltem quo ad exercitium, est indifferens circa bonum: ergo eget habitu, quo magis inclinetur ad actus exercitium.

Secunda sententia.

Admittit habitus principiorum, additq; illos nobis naturales esse, non acquisitos. Probat^r quia supremum infimi attingit infimum supremi: sed habitus primorum principiorum, sunt principia suprema nostræ cognitionis: ergo debent esse innati, & similes principijs cognitionis Angelicæ. Respondetur, sat esse, si affimi-
lentur

lentur notitiæ Angelicæ in eo quod non sint discursivæ: satis namq; prævisum est intellectui in eo, quod habeat virtutem ad acquirendos hos habitus. *illico : non sicut in manu hominis*

Tertia sententia communior,

et vera.

Dicitur habitus, quibus intellectus assentiat ut primis principiis, etiam notissimis. Probatur primo a posteriori: quia experimur potentias operari facilius, & delectabilius post aliquorum actuum exercitium: ergo &c. Probatur 2° a priori: quando in potentia est aliquid inordinatum, seu repugnantia circa obiectum, dandus est habitus, qui illam superet: sed veritas, per quam intellectus assentitur, non proponitur semper eodem modo: ergo &c. Hæc tamen facilitas, seu habitus, non provenit ex speciebus, sed ex iudiciis: quia hi habitus inclinant ad actus, similes illis, per quos geniti sunt.

* Nec proinde ab intellectu agente.

Utrum hi habitus sint acquisiti, an innati?

Respondetur, hos habitus esse qualitates realiter distinctas ab intellectu, nostris actibus acquisitas.

fitas. Præ-
rales, le-
iudican-
ercitium
men est
habitus
ergo n-
ratio.

Oportet
habitus
go non
sunt illi
a Philo-
runtur
lectus
seu dis-

D

Ea
st
tu
cupat
magi
pulo
No
cèt al
Arist

fitas. Probatur 1°. quia si essent naturales, semper eadem esset facilitas in iudicando, & non esset maior post exercitium actus, quàm antea: quod tamen est contra experientiam. 2°. Quia habitus virtutis non sunt nobis innati: ergo nec principiorum, cum sit par ratio.

Oppones; Philosophi appellant habitus principiorum, intellectus: ergo non distinguuntur ab intellectu, vel sunt illi innati. Respondetur; idè dici à Philosophi. intellectus: quia acqui-
runtur ab intellectu, quatenus intellectus est, & non quatenus ratio est, seu discurrit.

*Quæstio 2^a.**De doctrina, & disciplina
intellectiva.*

EAdem scientia, prout est à magistro, dicitur doctrina, prout recipitur in discipulo, disciplina nuncupatur. Scientia discipuli causatur à magistro directivè, ab ipso verò discipulo effectivè, et Physicè.

Nomine scientiæ intellectivæ (li- * 1°. Met.
cèt alibi * latius) intelligit hoc loco *tex.* 48 &
Arist. solam noticiam discursivam. 6. Eth.

Probatur: *cap.* 3°.

Probatur: quia attulit in exemplum notitias discursivas; et quia ad cognitionem intellectivam requirit prænotionem antecedentem rerum diversarum: Ergo.

Illa notitia antecedens debet esse iudicativa formaliter, vel virtute (discursivam esse non oportet: aliter daretur processus infinitus). Si per notitiam antecedentem intelligatur apprehensiva intellectus, & sensitiva, quæ saltem remotè concurrunt ad discursum: tunc illa particula *lex antecedente cognitione* non est intelligenda de vera causa effectiva, sed materiali, & dispositiva.

Nomen doctrinæ, et disciplinæ, latè sumptum, aptatur omni scientiæ, sive ope magistri comparatæ, sive non.

Scientiâ, via inventionis acquisitâ, doctrina, & disciplina rigurose dici potest*. (non ita scientia infusa, quia non acquiritur proprijs actibus) quia creaturæ sensibiles ita nobis faciunt manifestam Dei scientiam: ut voces manifestant scientiam magistri. Quæ-
res

* *Iuxta Tho:*

3. p. 9. 12.

4. 3.

Utrum

L

Utrum

ca

do

R

Es

co

& pseu

missis

affent

ductio

ex ant

remos

Utrum

pio

R

tran

ta, nu

fiva c

se ha

um i

prop

non

dent

2°

pena

*Utrum omnis notitia discursiva
cansetur per se ex antecede-
dente cognitione?*

Responderetur affirmativè: quia hoc est de essentia discursus. Etiam conclusio syllogismi sophistici, & pseudographi per se pendet à præmissis, cum illi propter illas præsciscè assentiamur. Etiam scientia per inductionē parta per se pendet proximè ex antecedente cognitione iudicativa, remotè ex sensitiva. Rogabis.

*Utrum cognitio primorum princi-
piorum inductione acquisita,
sit discursiva?*

Responderetur negativè (si loquamur de clara, & distincta notitia, quando scilicet termini penetrantur: nam de confusa, & imperfecta, nullum est dubium, quod discursiva esse queat) Probat 1°. quia, ut se habet finis in practicis, sic principium in speculativis: sed finis non est propter aliud: ergo etiam principium non pendeat per se ex alia antecedente cognitione.

2°. Quia si per divinam potentiam penetrarentur termini sine inductione,
notitia

notitia primi principij erit ejusdem speciei cum ea, quæ acquiritur per inductionem: cum utrobique idem obiectum formale, & materiale reperitur: ergo:

3°. Quia actus fidei in adulto, non est discursivus: quia immediate est propter auctoritatem divinam, licet remote concurrant aliquæ rationes probabiles: ergo si assensus principiorum est immediate propter evidentiam terminorum, non est discursivus, etiam si remote concurrat antecedens inductionis.

Oppones. Cognitio per inductionem acquisita, est discursiva: sed cognitio primorum principiorum acquiritur per inductionem: ergo est discursiva. Respondetur, inductionem esse necessariam, ad notitiam principiorum, non ut causam, sed ut dispositionem, vel conditionem ad terminos penetrandos, & ideo notitiam principiorum non esse discursivam, quia non pendet ab alia antecedente, tanquam à causa. Vel dic pendere ab inductione, tanquam à causa effectiva minus principali, * & ideo non esse discursivam.

* *Principalis enim est penetratio terminorum cum lumine intellectus.*

Quæstio

Quæstio 3^a.

De præcognitis.

Licet præmotiones sint quatuor: tria tamen sunt præcognita, à Philosoph. numerata *, (passio scilicet, subjectum, et principia) et quamvis hæc totalem scientiam antecedere oporteat; Arist. tamen de ijs solum, quæ scientiam partialem, seu quamvis conclusionem præeunt; locutus est. Rogabis; utrum loquatur de illis ante demonstrationis ingressum? Respondetur affirmative: quia in ipsa demonstratione, præter tria assignata, prænoscentur alia duo, medium scilicet, & bonitas consequentiæ, de quibus Philosoph. non meminit. Quæres.

Verum præcognita ante demonstrationem sint plura, quam tria?

Respondetur negative; licet enim medium, copulæ verbales, & alia particula ante demonstrationem cognoscantur, cognoscuntur tamen, non ratione sui, sed ratione principiorum, in quibus sunt. Urgebis. Etiam subiectum, & passio in principiis continentur, &

& ratione eorum cognoscuntur: ergo non sunt præcognita. Respondetur, licet subiectum, & passio contineantur in præmissis, & ratione illarum etiam cognoscantur: tamen cum sint res de quibus dubitatur per se, etiam cognoscuntur ratione sui, & dicuntur propria præcognita.

Oppones. Præcognita præeunt scientiam, ut ejus causam: sed cognitio subiecti, & passionis, cum sit simplex apprehensio, scientiæ causa esse nequit: ergo non sunt præcognita. Respondetur, non esse causas effectivas: esse tamen directivas, seu disponentes.

Quando Arist. ait de conclusione præcognoscendum esse quid nominis, loquitur de illa, non ratione sui, sed ratione subiecti, & passionis, quæ in ipsa continentur, de quibus præcognoscendum est, quid nominis.

Oppones. Conclusio cognoscitur virtute in præmissis: ergo est præcognitum. Respondetur, cognitionem virtutalem non sufficere, ut aliquid dicatur præcognitum. Urgebis. Bonitas consequentiæ est præcognitum: & tamen cognoscitur cognitione virtuali: ergo hæc sufficit. Respondetur, bonitatem consequentiæ cognosci formaliter, & in

L
in se: di
rualem,
tur ab a

Opp
henditu
præcog
prehen
nis, et i
cognit

D

præco
prima
rorali
Prob
princ
sed d
unaq
endu
man
inter
med
let,
hab
am.
con
esse

in se: dici verò illam cognitionem virtuale, quia virtute tantum distinguitur ab assensu conclusionis.

Oppones. Conclusio prius apprehenditur, quàm iudicetur: ergo est præcognitum. Respondetur illam apprehensionem esse subiecti, & passionis, et idè non facere distinctum præcognitum.

De prænotione subiecti.

DE subiecto præcognoscendum est quid nominis, & quod possit existere. Quæres; utrum etiam præcognoscendum sit quid rei? Sit prima conclusio. De subiecto scientiæ totalis prænosendum est quid rei.

Probatur: quia in scientia, quæ habet principia, incipiendū est à principijs:

sed definitio subiecti est principium in

unaquaq; scientia: ergo ab illa incipiendum est. Nulla tamen scientia hu-

mana sui * subiecti definitionem (cum

inter subiectum, & definitionem, nihil

mediet in eo genere.) demonstrare va-

let. Quando tamen subiectum plures

habet definitiones, potest una per ali-

am. v. g. Physica per Methaphy. & è

contrà demonstrari: licèt enim tota

essentia subiecti, una definitione ex-

* Quoniam
si rerum es-
sentia habent
essentialem
dependentiam
à 1^a. causa
effect: finali,
et exemplari,
per has cau-
sas à Metha-
phy. superna-
turali demon-
strari queunt.

plicetur, strari queunt.

plicetur, non explicatur totaliter. Si autem omnes definitiones subiecti in unam conglobentur, tunc illa erit indemonstrabilis. Rogabis

Verum prænoscenda sit essentia subiecti particularis?

Respondetur negativè, si scientia, seu demonstratio sit *[quia]* affirmativè si sit *[propter quid]* perfectissima.

In demonstratione propter quid, quæ traditur per unam tantum causam internam, v. g. per solam materiam, vel per solam formam, vel per unam ex causis extrinsecis non præcognoscitur essentia subiecti: quia una pars essentialis, vel unus respectus transcendentalis, non est tota essentia subiecti: ad cognitionem enim quidditativam opus est cognoscere integram essentiam, & non partem tantum.

Verum de subiecto prænoscendum sit, quòd actu existat?

Respondetur negativè: quia scientia est de necessarijs; actualis verò existentia contingens: Theologia tamen supponit, et prænoscit

cit su
est D
omn
unde
exist
O
pend
men
subie
matu
acqui
dere
sed h
tate
Dei,
ria in

Verum

R

iecto
sibile
realis
est ra
non d
hæc t
cenda
stratu

cit suum subiectum actu existere, qui est Deus, cuius existentia actualis est omnino necessaria, & essentialis: unde in Deo non datur possibilitas ad existendum.

Oppones. Omnis nostra cognitio pendet ab experimento: sed experimentum pendet ab actuali existentia subiecti: ergo &c. Respondetur, si sumatur scientia, prout est in nobis, & acquiritur inventionis viâ, tunc pendere proximè à subiecto existente: sed hoc est per accidens scientiæ spectatæ secundum se, ut patet in scientia Dei, & Angelorum, à subiecti existentia independente.

Verum de subiecto prænosendum sit, quòd possit existere?

Responderetur affirmativè: quia omnis scientia demonstrat aliquam proprietatem de suo subiecto: ergo subiectum debet esse possibile, vel realiter, si proprietas est realis, vel per rationem, si proprietas est rationis. De subiecto impossibili non demonstratur proprietas realis &c. hæc tamen possibilitas solum prænosceda est, quando ipsa non demonstratur.

M

Verum

*Utrum de ente demonstrari possit
possibilitas ad existendum?*

Qui dicunt possibilitatem esse ipsam entis essentiam, negant: quia tunc non datur medium, per quod determinetur. Qui autumant possibilitatem ad existendum esse entis proprietatem, dicunt demonstrari posse à priori per entis definitionem. Sit

1^a. Conclusio. Possibilitas ad existendum potest demonstrari à posteriori de ente reali: quia à sustentatione accidentium, et ab operationibus bene colligimus, esse aliquod ens reale operans, & sustentans.

2^a. Conclusio. Possibilitas entis non potest demonstrari à priori per causas intrinsecas, potest tamen per extrinsecas à Methaphysica divina, vel Beatorum, supponendo rerum essentias pendere à Deo effectivè, exemplariter, & finaliter.

*Utrum existentia actualis de-
monstrari possit à priori?*

Responderetur negativè, si loquamur de demonstratione Logica: quia existentia increata non habet

bet medium à priori : creata verò est contingens : Physicè in entium incorruptibilium existentia à priori potest demonstrari.

De prænotione passionis, & principiorum.

DE passione prænoscendum est quid nominis, & quid rei, si demonstratio procedat per definitionem subiecti, & passionis : si tamen solum per definitionem subiecti fiat (ut Arist. fecit) prænoscendum est, quid nominis.

De passione satis est non cognoscere quòd sit impossibilis, licet non prænoscatur positivè, quòd sit possibilis.

Passio continetur, et cognoscitur in præmissis, materialiter. i. ut entitas quædam, non verò formaliter. i. ut passio : tunc enim sic cognoscitur, quando cognoscitur esse in proprio subiecto. Dicendum itaq; de passione non esse necessariò prænoscendum posse existere, licet aliquando id possimus cognoscere.

De principijs prænoscendum est, quod sint omninò vera : non tamen ante particularem demonstrationem

M 2 necessariò

necessario sunt prænoscenda forma-

* V.g. Impos- liter communissima principia*, sed sat
fibile est idem est virtualiter prænoscantur.

simul esse, &
non esse.

*De prænotionibus medij, &
consequentia.*

DE medio prænoscendum est,
quid significet, & quod possit
existere. De consequentia verò,
quod sit bona. Dubitabis tamen quo
actu consequentiæ bonitas cognosca-
tur : utrum per assensum præmissa-
rum ? an conclusionis ? an aliquo actu

* Totidem e- tertio ab his distincto*. Sit

nim sunt sen-
sentia.

Conclusio. Ad bonitatem conse-
quentiæ cognoscendam aliquando
necessarius est actus formaliter di-
stinctus à conclusionis iudicio : quan-
do scilicet forma non est ita evidēs, &
intellectus inexpertus; qui actus etiam
in forma evidence, & intellectu exper-

* Licet intel- to dari potest* ; quod non tollit, posse
lectus nō ad- intellectum exercitatum (quando sci-
verat illum licet forma est evidens) per eundem
præcōsisse. actum simul approbare cōclusionem,

& consequentiæ bonitatem : quæ, ut
præcognitum dicatur, sat est, quod
actus ille prius naturā ad illam termi-
netur. Nec inferas eundem actum
fore, et non fore prænotionem : hoc
enim

enim diversorum respectu nullum est
inconveniens : ut etiam eundem esse
formaliter reprobativum, & virtuali-
ter approbativum. Nec bonitas con-
sequentiae in illo actu est causa * al- * *Si enim*
sensus conclusionis, sed ratio motiva. *causa esset,*
Iste actus ab habitu Dialecticae, & ab *illius cognitio*
habitu scientiae, vel ex assensibus prae- *deberet esse*
missarum, proficisci potest : ad habi- *distincta ab*
tum tamen scientiae revocandus est, *assensu con-*
cuius est materia, quae cum necessaria *clusionis.*
sit, formam praecedat nobilitate.

Quaestio 4^a.

*Utrum Maior cognoscatur prius
tempore, quam conclusio?*

Bisariam potest aliquid cognosci
prius tempore, quam aliud. 1°.
ita ut nunquam simul existant, et
cognoscantur. 2°. ita ut unum incipiat
prius tempore, quam aliud ; in aliqua
tamen duratione sint simul.

Maior non cognoscitur prius tem-
pore in 1°. sensu : probatur : quia con-
clusio causatur effectivè ab utraq; prae-
missa : ergo tam Maior, quam Minor
debent esse simul cum conclusione in
aliqua duratione : quia effectus in actu
requirit causam in actu. Non sola Mi-

nor, sed etiam Maior præmissa, est causa per se conclusionis, cum conclusio ab utrâq; vi formæ deducatur: & quia totalis causa cōclusionis, est medium utriq; extremo bene applicatum. Quæres

Virum Maior sit causa proxima conclusionis?

Respondetur affirmativè: quia licet in ordine sit prior: ipsa tamen, & Minor, sunt duæ causæ proximè cōcurrentes ad conclusionis assensum. Nec Minor determinat Maiorem, vel è contrà: sed utraq; se invicem determinat, ita ut posita tali Maiori cum tali Minori, sequatur hic determinatus assensus, & non alius.

Maior dicitur prius tempore cognosci, quàm conclusio: quia eius cognitio aliquando prius tempore incipit, quàm cognitio conclusionis, licet postea continuetur, vel existat simul in eodem instanti cum assensu conclusionis.

Virum

Utrum assensus præmissarum debeant simul existere in eodem instanti, in quo datur assensus conclusionis?

Non sat est hos assensus (ut aliqui putant) immediate antea præcessisse, ut causent conclusionis assensum: quia causa, præsertim effectiva debet existere in eodem instanti, in quo effectus. Nec etiam sufficiunt (ut alij volunt) habitus præmissarum ad conclusionis assensum producendum: quia habitus naturales solum inclinant ad actus similes illis, per quos generantur: at assensus præmissarum non sunt discursivi, conclusionis verò maximè.

Hoc non tollit posse eundem habitum inclinare ad duos actus specie diversos, quando hi habent eandem rationem motivam, quæ non cernitur in nostro casu: diversa enim est veritas præmissarum, & conclusionis. Et licet causa per suam virtutem possit efficere, quod per se potest (Calor enim v. g. calefacit, quia est virtus ignis) hoc non militat in habitu, qui non est instrumentum assensus, sed potentia.

Illud enim non valet, nisi quando virtus est, suapte naturâ, instrumentum causæ accommodatum.

Tertia sententia ait ad assensum conclusionis, necessarios esse præmissarum assensus, actu, & formaliter existentes. Hoc tamen non est omnino necessarium : sed sufficit recordatio, qua intellectus meminit se præmissis assentitum fuisse, quæ recordatio est virtuale iudicium, præmissarum suppleans formalem causalitatem (quia hæc sola est de essentia conclusionis) non effectivam, quæ tantum Physicè necessaria est.

Virum Minor cognoscatur simul cum conclusione ?

Respondetur negativè, si loquamur de simultate negativa (quæ datur inter quæ nihil mediat) quia aliquando inter assensum Minoris, & conclusionis, mediat assensus de bonitate consequentiæ.

Respondetur affirmativè, si loquamur de simultate temporis. i. in eodem instanti in quo intellectus assentitur minori assentitur et conclusioni dummodo adsint requisita et auferantur impedimenta quia positâ causâ totali naturali

naturali et sublati impedimentis in eodem instanti datur effectus &c. Et quia positâ efficaci voluntate finis, voluntas necessariò appetit medium, ergo similiter &c. Sola veritas necessaria evidenter cognita necessitat necessariò ad essendum non ita si repræsentetur cum aliqua formidine.

In eodem instanti in quo intellectus assentitur minori et conclusioni perit actus erroris contrarius, si sorte datur et non successivè, quia actus scientiæ et erroris de eodem obiecto nec in gradibus remissis esse possunt simul. Nec etiam actus erroris potest esse cum habitu scientiæ, cuius medijs recordamur. Duo accidentia eiusdem speciei, si dicant ordinem ad extrinsecum, v. g. duæ cognitiones eiusdem obiecti, possunt esse simul in eodem subiecto: non ita si dicant ad intrinsecum, ut duæ albedines.

Nullum est inconveniens dari simul in eodem intellectu notitiam confusam, et distinctam, de eodem obiecto, per diversos actus.

Verum positis assensibus præmissarum, possit voluntas intellectum à conclusionis assensu propulsare.

Prima Conclusio. Intellectus circa verum necessitatur quoad speciem actus, i. assensum. Nec voluntas potest facere, ut intellectus dissentiat vero, ut verum est: Probat, quia ut voluntas non potest odisse bonum, ut bonum: sic intellectus nequit dissentiri vero, ut verum est; deinde ferretur extra suum objectum, quod fieri nequit, si ex imperio voluntatis non dissentiretur.

2^a. Voluntas potest indirecte impedire intellectum (divertendo scilicet intellectum ad alia objecta, vel aliter) ne conclusioni assentiatur.

3^a. Conclusio. Positis assensibus præmissarum cum alijs requisitis, & sublatiis impedimentis, non potest voluntas directe impedire intellectum, ne conclusioni assentiatur: cum nec Physicè eum illo concurrat (si enim ita concurreret cum alijs potentijs, posset facere subtrahendo scilicet concursum suum, ne oculus apertus videat obiectum præsens, quod est falsum)

nec

nec moraliter: experiētiā enim liquet voluntati ad nutum non obtemperare: voluntas enim nequit avertere intellectum à cognitione obiecti, quod in sensu vehemens est, nec oculum apertum à præsenti obiecto.

Dices intellectum, quia est potentia rationalis, esse magis subordinatum imperio voluntatis quàm oculum: sed contra quia intellectus agens etiam est potentia rationalis: et tamen nequit impediri à voluntate, ne producat species in possibilem, ergo &c. nec dicas non esse potentiam cognoscitivam: hac enim ratione potentia motrix ejusdem animæ non pareret ad nutum quod est falsum.

4^a. Conclusio. Intellectus, circa verum necessarium cognitum, necessitatur quoad exercitium: ut voluntas circa bonū simpliciter evidenter cognitum, quod patet in beatis quia necessario Deum, amant quia clare intuentur: unde sic argumentor. Voluntas non est potentior in alienos actus quàm in suos: sed illa non potest non amare bonum simpliciter & ^{* Similiter} evidenter cognitum: ergo nequibit philosophari impedire intellectum, ne assentiat ^{dum de pri-} vero necessario et evidenter cognito ^{*. ut principijs}.
Oppones: generalis.

Oppones : Voluntas à nullo bono creato necessitatur quoad exercitium, ergo nec intellectus necessitabitur ab aliquo vero creato. Negatur consequentia : quia voluntas est formaliter libera : at intellectus radicaliter tantum : Licet assensus conclusionis sit practicus, non ideo necessitat voluntatem ad amplectendum id, quod tale iudicium proponit : potest enim saltem indirectè à voluntate impediri.

Utrum Minor possit esse simul cum conclusione, simultate actus ?

.I. *Utrum per unum actum possimus assentiri Minori, & conclusioni simul, vel, etiam toti demonstrationi ?*
 Respondetur primò, uno actu assentitur intellectus formaliter principijs, & virtualiter conclusioni, cum hæc in illis virtualiter contineatur. Respondetur secundò : assensus conclusionis primò & formaliter cadit supra conclusionem, virtualiter supra principia, cum conclusionis veritas à præmissarum pendeat veritate. Tota questio est utrum per unum actum toti demonstrationi formaliter, & ut obiecto | quod | assentiri valeamus ? Respondetur negativè : quia idem actus
 nequit

nequit esse discursivus, & non discursivus *: dependens, & non dependens, &c. * *Formaliter scilicet.*

Oppones; Intellectum unico actu assentiri enuntiationi conjunctæ, demonstrationem verò hujusmodi esse. Respondetur, antecedens esse verum, quando enuntiatio non habet plures copulas efficientes diversum sensum: ut habet demonstratio.

Oppones 2°. Voluntatem per unum actum appetere finem, & media: ergo similiter &c. Potest negari antecedens, sed concessio, adhuc est dispar ratio in intellectu: quia veritas principiorum est diversa à veritate conclusionis, & ideo requirit diversos actus: at voluntas propter eandem bonitatem vult finem, & medium.

Si Angelus cognoscit uno actu formaliter principia, & conclusionem, est: quia cognoscit conclusionem in principijs (i. per simplicem intuitum) non ex principijs.

Oppones; Practicum, & speculativum differre specie: & tamen uniri in habitu fidei: ergo similiter &c. Negatur consequentia: quia habitus fidei est supernaturalis eminenter practicus, & speculativus: at ille actus est naturalis,

ralis, et formaliter esset assensus præmissarum, et conclusionis: qui actus tam ex parte sui, quàm ex parte potentiae repugnat.

Summa cap. 2ⁱ.

De modis sciendi, & demonstratione.

TRes in hoc cap. ponuntur definitiones. 1^a. est scientiæ: * *Scire est cognoscere causam ob quam res est, illius causam esse, & fieri non posse, ut aliter se res habeat*: 1. Scientia est cognitio effectus per causam proximam, necessariam, cognitam, ut causam. 2^a. Demonstrationis: *Demonstratio est syllogismus efficiens scire**. 3^a. item demonstrationis: *Demonstratio est syllogismus constans veris, primis, immediatis, primitivis, notioribus, causisq; conclusionis.*

* *Hoc est, apertius ut scientiam generet.*

Quæstio 1^a.

De Scientia.

AD scientiam de qua hic loquimur, requirit Scot. quatuor conditiones: ut sit certa, evidens, discursiva, à priori.

In

In definitione | *Scire est cognoscere causam &c.* | ponitur loco generis cognitio iudicativa: unde reijcitur scientia divina, et Angelica &c. | *causam* | per hanc particulam pellitur notitia primorum principiorum: quia non est per causam, seu ex causa, ac proinde non est discursiva.

Causa, per quam res cognoscitur, est duplex. 1^a est in essendo, et cognoscendo simul. 2^a est tantum in cognoscendo, et non in essendo.

Causa in essendo, vel est realis, & secundum se (ut sol. respectu lucis) vel est tantum virtualis, et quo ad nos: quo pacto in Deo concipimus unum attributum, ut alterius causam.

Causa in cognoscendo potest esse triplex. 1^a et propria est, quando una cognitio est causa alterius cognitionis. 2^a quando per unum actum formaliter cognoscitur causa, & effectus: ille actus prout est cognitio causae, est quodammodo ratio sui, quatenus est cognitio effectus. 3^a quando unus actus est formaliter cognitio causae, & virtualiter tantum effectus.

Verum

Brevissimum Conimbricensis
Utrum scientia debeat procedere
per causam ?

Respondetur affirmativè : quia talis est cognitio rei, quale ejus esse : sed res, quæ habet causam, totum suum esse habet à causa : ergo illius perfecta cognitio etiam pendebit à causa : et quia scientia non tantum cognoscit prædicatum inesse subiecto, sed etiam illorum connexionem esse necessariam : ergo debet cognoscere causam talis connexionis, si datur.

Scientia pendet à causa in cognoscendo (cum scientia hîc definita sit discursiva) sed hæc causa non sufficit ad perfectam scientiam : ad hanc enim requiritur causa in essendo, et cognoscendo, quæ sit distincta cognitio à cognitione conclusionis, cum hæc sit discursiva.

Utrum causa in essendo debeat esse
realis & secundum se, an suffi-
ciat virtualis, & quo ad nos ?

Respondetur, sufficere virtualem : quia Methaphy. multa demonstrat de Deo scientificè, in quo nulla est causa realis, sed virtualis tantum : & quia præcipua causa, seu medium

dium demonstrandi, est definitio sub-
jecti, quæ ab illo tantum virtualiter
distinguitur. Vnde illa verba | *Scire*
est cognoscere causam ob quam res est |
intelligenda sunt de causa reali, vel de
virtuali.

Ad rationem discursus, non requiri-
tur quod causa sit realis, et ex natura
rei distincta ab effectu, sed requiritur,
quod una cognitio sit distincta ab alia
realiter, licet obiectum talis notitiæ sit
una res simplicissima, dummodo à
nobis concipiatur, ut distincta.

Demonstratio absolute perfecta de-
bet procedere per omnes causas, cum
effectus ab illis omnibus pendeat. De-
monstratio perfecta in aliquo genere,
v. g. in genere causæ materialis debet
procedere per solam causam materia-
lem.

*Virum causa debeat esse proxima,
& immediata?*

* **S**cientiæ objectum non est sim-
plex, sed complexum realiter, vel
virtualiter: quia scientia est cog-
nitio iudicativa semper conjungens,
vel separans unum ab alio: & quia
scientia præcipue considerat connexi-
onem inter prædicatum, et subiectum:
unde

* *Adver-*
te 1º.

2º.

unde si detur causa huius connexionis, consideranda est à scientia. * Huius connexionis causa est etiam causa extremorum: quia hæc connexio non est extrinseca, et in esse existentia, sed intrinseca ipsis extremis: ergo quid quid est causa connexionis, est etiam extremorum: et quia hæc connexio non est modus, vel entitas distincta ab extremis: ergo &c. His positis, sit

Conclusio. Causa demonstrationis, semper debet esse proxima: deinde immediata, saltem remotè i. revocanda, l. sumenda, ut resoluta, usq; ad causam immediatam, seu indemonstrabilem.

Cognitio causæ, ut causa, non opus est, ut sit reflexa: quia per eundem actum, quo intellectus assentitur principijs, cognoscit illa exercitè, ut causas: quemadmodum ille, qui cognoscit bonitatem finis, eodem actu cognoscit esse causam electionis mediorum.

Cognitio effectus, non pendet à causis per accidens, sed per se subordinatis. Mathematica non utitur veris causis à priori in demonstrando: unde scientia ab Arist. hæc definita dici nequit.

Quæstio

Quæstio 2^a.

Utrum omnis, ac sola demonstratio efficiat scientiam?

1^a. **C**onclusio Demonstratio vocalis, et scripta, non causant scientiam Physicè, et per se: quia scientia est in intellectu: at effectus, et causa debent esse simul. 2^a. Conclusio. Omnis ac sola demonstratio mentalis iudicativa, * et propter quid, causat sci- * *Apprehen-*
entiam. Probat: scientia est cogni- *siva enim (sa*
tio discursiva, quæ vi formæ comparatur) *est*
tur ex antecedente notitia continente *tantum in-*
causam conclusionis: sed omnis, ac *choata, &*
solus syllogismus est argumentatio for- *imperfecta.*
malis: ergo omnis, ac solus syllogismus constans materia necessaria, qualis est demonstratio, scientiam gignit.

Demonstratio | *Quia* | cum sit imperfecta, non definitur hîc per se à Philosophi. sed per similitudinem ad demonstrationem (*propter quid*). Demonstratio ita vocalis, et scripta, non definiuntur per se, sed tanquam signa mentalis.

Hæc definitio demonstrationis | *est*
syllogismus efficiens scire | non est essen-
tialis: quia definitur causa per effec-
tum:

* Finalis.

tum : licet verò scientia sit causa * demonstrationis : est tamen in diverso genere, quod non repugnat. Quæres:

* Loquimur
de iudicati-
va, & ap-
prehensiva.

*In quo genere causa * demonstratio
ad scientiam concurrat? Sit*

1^a. **C**onclusio. Demonstratio nequit esse causa finalis scientiæ : quia scientia est finalis causa demonstrationis. 2^a. Assensus præmissarum formaliter sumptarum est causa effectiva conclusionis, cum determinent intellectum ad conclusionis assensum. 3^a. Assensus præmissarum objective sumptarum sunt causæ formales externæ conclusionis, cum intellectus propter præmissas obiectivas conclusioni assentiat : et quia illæ specificant conclusionem. Non negamus præmissas formales esse necessarias * ad huiusmodi causalitatem formalem, seu assensum conclusionis : formaliter tamen concurrere inficiamur.

* Seu condi-
tionem sine
qua, non.

*Vtrum demonstratio apprehensiva
sit causa scientiæ?*

Præmissæ apprehensivæ concurrunt effectivè, remotè, ad conclusionis assensum : quia apprehensio præ-

præmissarum concurrunt effectivè ad assensum præmissarum (cum intellectum ad illum determinet *) sed hi * *Ubi species* assensus cōcurrunt effectivè proximè *ad cōceptum,* ad assensum conclusionis : ergo illæ remotè. Si Philosoph. vocat præmissas causas materiales, est ratione terminorum, quibus constant, vel quia super illas, ut super materiam cadit conclusionis assensus.

Verùm sola apprehensio præmissarum possit immediatè et proximè causare assensum conclusionis?

Respondetur negativè. 1º. quia conclusio scientifica est discursiva: ergo debet pendere à notitia judicativa. 2º. quia intellectus assentitur conclusioni propter veritatē præmissarum: sed intellectus non redditur certus per earū apprehensionem (cum apprehensio simplex de se sit indifferens ad iudicium verum, vel falsum) * *Nec intel-* ergo &c. Nec præmissæ apparent, seu *lectus eas in-* cognoscuntur prius veræ, quàm iudicatur, quia *percipit esse* centur, sed per ipsum iudicium cognoscuntur * *veras,* veræ Nec si recordatio illarum ad conclusionis assensum sufficit, sat erit etiam apprehensio : quia *nunt obiectum verum.*

in illa repræsentantur judicia præmissarum, quod non habet sola apprehensio. Nec voluntas ex sola apprehensione finis appetit media, ut opponitur, &c.

Explicatur definitio demonstrationis: est syllogismus constans veris &c.

HÆc definitio sufficienter traditur ita: demonstratio est syllogismus constans veris, immediatis, causisq; conclusionis. 1^m. & immediatum significant principia carentia medio formaliter, vel virtualiter. Prius, & notius idem est, atq; causa. 1^m. & prius non idem significant hoc loco: quia 1^m. dicitur, quod caret medio: prius verò respectu conclusionis. Notioribus intellige via doctrinæ, non verò inventionis: nam [non eadem sunt nobis, & naturà notiora] quod ait Philosoph. ita est expediendum.

Utrum præmissæ sint notiores conclusionem?

Sensus quæstionis est: utrum in præmissis sit maior certitudo, maior evidentia, maior veritas, quàm in conclusione? Ratio dubitandi

di est: quod indivisibile et minus evidentiam, esse de evidentionem virtutalem. Concipiat maiorem negativè gradualiter, quia principia, quàm viciniora minimis causis ad quas mediantur

Rogatur de certitudine: quod ordinis: etior hanc veritate, nunc nec Deus est

Conformaliter strabile notitia differat conserv

di est: quia hæc videntur consistere in indivisibili, nec posse suscipere magis, et minus. Pro solutione adverte, evidentiam, certitudinem, et veritatem, esse de essentia actus scientifici: intentionem verò perfectionem accidentalem. Quæres: utrùm evidentia suscipiat magis, et minus? Respondetur negativè, si loquamur de perfectione graduale: si de essentiali affirmativè: quia principia dicuntur magis evidentia, quàm conclusiones, cum illa sint viciniore lumen intellectus, ejusq; luminis capaciora, quàm conclusiones, ad quas lumen naturale intellectus, mediantibus principijs, applicatur.

Rogabis, utrùm idem sit dicendum de certitudine? Respondetur affirmativè: quia evidentia est causa certitudinis: ergo, quo maior illa fuerit, maior hæc etiam erit. Idem dicendum de veritate, ratione obiecti magis, vel minus necessarij: in quo sensu verior est: *Deus est: quàm Petrus sedet.*

Conclusio. Omnes præmissæ tam formaliter, quàm virtute indemonstrabiles sunt notiores conclusionibus: cū notitia huius ab illarū notitijs specie differat*, ab illisq; pendeat in fieri, & conservari, & non e contrà.

Ponuntur

*Species enim semper se in perfectione excedunt.

Ponuntur aliquot dubia.

** De patet in
sole respectu
muri.*

** Per quod
producit con-
ceptum.*

PRæmissæ sunt causæ æquivocæ respectu conclusionis: nec obest, quod aliquando sint discursivæ, ut conclusio: causa enim æquivoca non excludit convenientiam genericam in effectu*, sed specificam. Sunt causæ æquivocæ principales, & non instrumentales: quia non pendent ab intellectu secundum vim producendi conclusionem: ideò enim species intelligibilis non dicitur instrumentum intellectus, sed concausa, quia non accipit ab intellectu, sed ab obiecto esse repræsentativum*: sed assensus præmissarum secundum esse repræsentativum causant conclusionem: & non accipiunt hoc esse ab intellectu: ergo non sunt instrumenta intellectus, licet in fieri, & conservari, ab illo dependant alioqui: quemadmodum causæ secundæ non dicuntur propriè instrumenta Dei, quia habent propriam, & naturalem virtutem operandi: esto alioqui pendeant à Deo in fieri, & conservari. Dici tamen queunt principia, instrumenta scientiæ impropriè; quatenus aliquo modo pendent à causa, cum qua operantur, ut etiam dicuntur causæ

causæ secundæ * respectu Dei.

* *Instrumenta*
scilicet.

Quamvis assensus præmissarum essent rigurose causæ æquivocæ instrumentales, adhuc essent nobiliores conclusione: quia quando instrumentum æquivocum tale est, ut effectus ab eo pendeat in fieri, & conservari, est nobilius effectui: sed ita habet conclusio respectu principiorum: ergo &c. Idem dicendum est, quando instrumentum æquivocum est ejusdem ordinis cum effectui, & effectus per se pendet ab illa.

Omnis causa æquivoca principalis, licet non sit totalis, est nobilior suo effectui: si tamen causa cōparetur cum effectui secundum id, quod effectus accipit ab illa. Vnde hoc pacto, nobilior est species conceptu ab illa producta. i. secundum repræsentationem puriorem, & diuturniorem.

Præmissæ non possunt communicare conclusioni totam nobilitatem, quam habent: quia sunt causæ æquivocæ ab effectui, specie distinctæ. Quæres:

Vtrum possit esse conclusio tam remota à principijs, ut nullam ab eis accipiat certitudinem. Respondetur negativè: quia perfectio, quæ communicatur à præmissis conclusioni, non

N

est

est gradualis, seu intensiva, sed essentialis.

Arist. probavit præmissas esse notiores cōclusionē, illo axiomate: *Propter quod unum quodq; tale, & illud magis.* Ad huius pronuntiati veritatē, requiritur, ut illud, in quo fit comparatio, utriq; competat extremo, eodem nomine, & eādē ratione, saltem analogicā. Item: ut suscipiat magis, & minus. Deniq; ut non sit eādē forma in utroq;.

Quæstio 3^a.

*Verum demonstrare liceat per
omnia causarum genera?*

PER causam formalem, & materialem, tam internam, quàm externam potest demonstrari à priori, connexio simpliciter necessaria. Probatur. Quod est causa essentiae extremorum, est causa connexionis inter ipsa extrema: sed prædictæ causæ sunt causæ essentiae: ergo & connexionis, proindeq; aptum medium ad illam demonstrandam.

Oppones. Connexio Logica, vel est negatio diversitatis, vel relatio identitatis: sed hæc carent causa: ergo ne-

neq;
illan
gati
caus
caus
caus
dam
Op
nexi
trin
tur,
quia
ne ca
tur,
alem
conci
non
ab ill
Ca
est ca
extre
entita
rum:
stinct
In
demo
prima
pletur
sentia
tialis

nequeunt demonstrari. Respondetur, illam connexionem formalem, vel negationem, vel relationem, non habere causam immediatam; sed id quod est causa extremorum, esse suo modo, causam connexionis formalis, & fundamentalis.

Oppones. Causa formalis illius connexionis, vel relationis (cum sit extrinseca) non est necesse ut cognoscatur, ut etiam cognoscatur connexio; quia res potest concipi sine conceptione causarum externarum. Respondetur, quando res dicit ordinem essentialem ad causam externam, non posse concipi sine illa: illa enim connexio * *ut patet in* non potest concipi sine extremis, cum *accidente re-* ab illis non distinguatur. *spectu sub-*

Causa connexionis Logicae semper *stantia, in po-* est causa utriusque, vel saltem alterius *sentia respec-* extremi: quia haec connexio non est *tu obiecti,* entitas distincta ab entitate extremo. *Et c.* rum: ergo nequit habere causam distinctam à connexionee extremorum.

In his demonstrationibus in quibus demonstrantur secundae passioness per primam, prima non est medium completum, nisi in virtute definitionis essentialis subiecti, quae est causa essentialis subiecti.

Utrum per causam efficientem, & finalem liceat demonstrare?

1^a. **C**onclusio. Per causam efficientem, finalemq; creatam, potest demonstrari connexio Physica: quia hæc causæ semper ordinantur ad existentiam: sed necessitas Physica supponit existentiam extremorum: ergo, quod est causa existentiae extremorum, potest esse causa huius necessitatis Physicæ.

2^a. **C**onclusio. Per causam efficientem, & finalem creatam, non potest demonstrari connexio Logica: quia hæc sequitur essentiam: sed nullum efficiens creatum, est causa essentiae: ergo nec connexionis. Excipe à conclusione actiones vitales in probabili opinione dicente, illas non posse produci à solo Deo: quia dicunt ordinem essentialem ad potentiam vitalem: ut etiam hæc numero actio ab hoc numero agente.

Dixi | *per creatam* | quia si essentiae ab increata activa pendent, ut est probabile, per illam potest connexio Logica demonstrari.

Quando Philosoph. dicunt, per causam efficientem posse demonstrari,
ia-

intelligendi sunt de demonstratione.
Phyfica.

3^a. Conclusio. Nulla causa per accidens, potest inservire demonstrationi: quia hæc causa est mutabilis: ergo nequit esse principiū cognitionis immutabilis.

Summa cap. 3ⁱ.

De quibus sit demonstratio.

Proponuntur hic duo antiquorum errores. Primus est, omniū rerum, etiam principiorum, dari demonstrationem: Secundus, Nullius rei dari demonstrationem. Sententia Philosoph. est media, scilicet, aliquarum rerum esse demonstrationem, aliquarum minimè.

Quæstio 1^a.

Utrum detur circulus in demonstrando?

Circulus in demonstrando, est, quando conclusio demonstratur per præmissas, & iterum præmissæ per conclusionem. Circulus, vel est materialis, qui constat propositionibus apprehensivè, vel obiectivè sumptis,

tis, vel formalis, qui constat propositionibus judicatis : hic, vel est perfectus, quando scilicet per conclusionem, prout cognita est, & judicata præsciscit propter præmissas, iterum demonstro præmissas, vel imperfectus quando scilicet, assumo eandem conclusionem, non ut præsciscit cognita est propter præmissas, sed etiam aliunde. His positis, sit

1^a. Conclusio. In demonstratione materiali potest dari perfectus circulus, cum enim in illa non detur verus discursus, non est opus præmissæ sint notiores &c.

* Hæc procedit in demonstratione
[quia] quàm
[propter quid]
quàm in re-
bus fidei.

2^a. Conclusio*. In demonstratione formali, minime : quia id per quod aliquid demonstratur, est illo evidentius, & certius : sed conclusio, prout demonstrata est à præmissis, est illis incertior, et inevidentior : ergo per illam nequeunt iterum demonstrari.

3^a. Conclusio. Circulus formalis, etiam imperfectus, dari nequit : impossibile est enim sumi conclusionem cum maiori evidentiâ, quàm accipit à præmissis : vel enim ille assensus conclusionis sit evidentior ex novo medio, vel ex nova penetratione terminorū : si des primum, jam non est idem numero.

mero assensus, quia variasti medium :
si des secundum idem fiet : cum enim
modò sit ex sola penetratione, non e-
rit discursivus.

Oppones. Datur circulus in cau-
sando: ergo dabitur in demonstrando.
Neg. antecedens: causæ enim sunt sibi
invicem causæ in diverso genere cau-
sæ*. Quando Philosoph. asserit dari
circulum, & demonstrat circulariter,
intelligendus est de materiali demon-
stratione.

* In quo nul-
lum est incō-
veniens unū
esse prius, &
posterius, no-
tius, & igno-
tius.

*Utrum in syllogismis probabilibus
admittatur circulus formalis ?*

Respondetur negativè : quia syllo-
gismus Topicus essentialiter est
discursivus ; de ratione verò dis-
cursus est, ut in illo procedatur à no-
tioribus ad minùs nota.

Oppones. Probabilia sunt ea, quæ
italia videntur : sed conclusio potest vi-
deri probabilior, quàm præmissæ : er-
go potest illas demonstrare. Respon-
detur, conclusionem, prout deducitur
à præmissis, non videri probabiliorē :
quia quatenus conclusio est, totum,
quod habet, accipit à præmissis : quòd
si aliunde videatur probabilior, jam
non erit conclusio formalis, sed mate-
rialis.

*Verum dentur propositiones
per se notæ?*

Responderetur affirm: quia aliter daretur processus infinitus: et quia si non darentur hæ propositiones, sed probarentur per conclusionem, conclusio cognosceretur per se ipsam: quia id quod est causa cognoscendi præmissas, est etiam causa cognoscendi conclusionem: sed conclusio, ut concedunt, esset causa cognoscendi præmissas: ergo. &c.

Quæstio 2^a.

De propositione per se notâ.

Propositio per se nota est illa, quæ ex suis tantum terminis est cognoscibilis. i. cognoscibilis ex suis terminis, & non per aliud (i. non per medium à priori in essendo, licet habeat medium à posteriori, & in cognoscendo*) defectu primæ conditionis, non est per se nota hæc: *Deus est Trinus, & Unus*: defectu secundæ hæc: *Papyrus est alba*. Quæres

* *Vel à priori
in cognoscendo.*

Verum.

*Utrum ut propositio dicatur per se
nota, sufficiat carentia medij in
essendo, estò alioquin habeat
medium à priori in cog-
noscendo.*?*

** Sen quo
ad nos?*

Responderetur affirmativè : quia
propositio se nota est ex suis tan-
tùm terminis cognoscibilis : sed
propositio carens medio in essendo ita
se habet : ergo. Probatur Mi. Quia
nomine terminorũ, intelliguntur ob-
jectivi, & non formales : licet enim
rigurose propositio formalis magis di-
catur propositio, quàm objectiva :
objectiva tamen proprius dicitur cog-
noscibilis, quàm formalis : de eo enim
propriè dicitur per se notum, cui cõ-
petit rigurose per se cognosci : sed
cognosci primò, & per se, convenit
rebus : propositionibus autem forma-
libus secundariò, & ratione rerum :
ergo obiectivis magis convenit esse
per se cognoscibiles, quàm formali-
bus.

Hinc colliges propositionem per se
notam rectè dividi in per se notam se-
cundùm se tantùm & in per se notam,
tam secundùm se, quàm quo ad nos.

2°. Propositionem objectivam, prout stat sub formali, sive sit sub conceptibus distinctis, sive sub confusis, si secundum se carcat medio à priori, semper esse per se notam secundum se: quia conceptus nihil mutant de objectis secundum se: ergo si res secundum se caret medio à priori, secundum se est per se nota, sive cognoscatur confusè, sive distinctè. 3°. Ut propositio dicatur per se nota, & immediata sat esse, quod in eo genere, in quo dicitur per se nota, sit immediata. Quæres,

Utrum quemadmodum datur propositio per se nota secundum se, & non quo ad nos: detur etiam e contra? Responderetur negativè: quia medium secundum se, est simpliciter medium: ergo propositio, quæ non caret hoc medio, non potest dici simpliciter immediata, & per se nota.

*Aliquot regula ad cognoscendas
propositiones per se notas.*

1°. **P**ropositio, in qua prædicatum est de essentia subiecti est per se nota secundum se: quia interpretata essentialia Methaphysica, non datur distinctio ex natura rei: ergo nec medium in essendo, secundum se. I-
dem.

dem etiam dicendum de Physicis: quia, licet inter se distinguantur realiter, unum non convenit composito ratione alterius.

2^a. Propositio, in qua prima passio prædicatur de subiecto Methaphysicè, est per se nota secundum se: non tamen quo ad nos: cum queat demonstrari per subiecti definitionem, quæ ab illo tantum virtualiter distinguitur: definitio enim illa, licet non sit causa secundum se, sed quo ad nos, satis est, ut illa propositio dicatur demonstrabilis: hæc namq; denominatio est respectiva ad intellectum, & ideo, cum propositio illa habeat medium per intellectum, simpliciter dicitur demonstrabilis.

* Licet non omnis quo ad nos ut patet in hac: Angelus est spiritualis.

3^a. Propositio negativa, cuius extrema, vel saltem unum, continentur in diversis prædicamentis est per se nota secundum se, non tamen quoad nos. Idem dicendum est de propositionibus, in quibus una species negatur de alia cõtenta sub eodem genere.

* V. g. Homo non est linea.

4^a. Omnis propositio identica est per se nota tam secundum se, quàm quo ad nos.

5^a. Idem dicendum est de propositione, in qua prædicatur definitio, vel

vel aliqua pars de subjecto, aut prima passio de tota definitione: sumimus enim definitionem resolutam usq; ad ultimas partes: non superest ergo ultimum medium.

6^a. Idem dicendum est de propositione negativa, in qua utrumq; extremum est primò diversum: v. g. *Substantia non est qualitas.*

7^a. Idem dicendum de disjunctivis constatis è terminis contradictorijs, licet neutra pars per se nota sit. v. g. *Homo, vel est albus, vel non est albus.*

Ad cap. 4^m.

De prædicatis.

TRia hic proponit prædicatorum genera: 1^m. est prædicatum de omni: 2^m. per se: 3^m. universale. Prædicatum de omni est prædicatum verum, directum, non identicum, quod omni contento sub subjecto semper competit: ut risibile, et animal respectu hominis: semper enim prædicantur de homine, & de omnibus individuis naturæ humanæ.

Ad prædicatum de omni requiritur universalitas suppositorum, & temporis; utraq; dividitur in positivam, &

neg.

negativam. Universalitas suppositorum positiva est, quando prædicatum affirmatur de multis suppositis contentis sub subjecto, in quibus multiplicatur subjectum. Hoc prædicatum *Deus est sapiens*, et similia habent universalitatem negativam, quia nihil potest sumi sub Deo, de quo non prædicetur sapiens; tamen ipsa essentia divina non multiplicatur in multis suppositis.

Universalitatem temporis positivam habent res, quæ propriè mensurantur tempore: negativam habet Deus: quia, licet non mensuretur tempore, nullum assignabitur, in quo Deus non sit sapiens, & iustus.

Ad prædicatum de omni hîc definitum, requiritur universalitas positiva suppositorum, et temporis, Philosophi enim tradit prædicata, quæ reperiuntur in humanis scientiis, hæc verò sunt positive communia, cum de re singulari humana scientia non sit.

Oppones; Arist. definientem prædicatum de omni per duas negationes: ac proinde sufficere universalitatem negativam. Respondetur, esse morem Philosophi declarare res positivas per negationes.

De prædicatis per se.

* De prædicato per se primo modo.

Prædicatum in communi dividitur in prædicatum de omni, et nō de omni: illud in prædicatum per se, et non per se. Prædicatum per se, vel est per se primo modo .i. essentialē, vel per se secundo modo .i. necessarium. Prædicatum per se primo modo definitur. Est prædicatum de omni, quod ponitur in definitione essentiali subiecti formaliter, vel virtualiter (ut pars essentialis, non ut terminus, vel additamentum) vel est ipsa definitio.

Nullum est inconueniens, si tota definitio sit prædicatum per se primo modo respectu definiti, & partes definitionis non sint prædicata per se primo modo, respectu ejusdem definiti (ut nullum est quod tota definitio participetur in *quid*, licet aliqua pars participetur in *quale*). v. g. *Homo aptus ad ridendum* respectu risibilis: homo tamen (qui est pars illius definitionis) non est prædicatum per se primo modo respectu risibilis.

De

De prædicato per se secundo modo.

Prædicatum per se secundo modo. Est prædicatum de omni, in cuius definitione essentiali ponitur subiectum, vel aliquod contentum sub subiecto.

Adverte, ut aliquid dicatur prædicatum secundo modo, non opus esse, ut immediatè definiatur per subiectum, sed sat esse, quòd aliqua species contenta sub tali prædicato immediatè definiatur per subiectum, v.g. *Quale* est prædicatum per se secundo modo respectu hominis, & non definiatur per hominem, sed intellectivum humanum (quod continetur sub *quale*) in cuius intellectivi definitione ponitur homo.

Ut prædicatum sit per se secundo modo, debet esse de omni, & quòd determinatè postuletur à subiecto: unde *par* non est secundo modo respectu numeri: *rationale* respectu animalis &c. * Licet namque *merus ponatur in eius definitione.* * Licet animal ponatur in eius definitione. sed *par* vel *impar* respectu numeri: *rationale*, vel *irrationale*, respectu animalis; & sic de similibus disjunctis.

De predicato universalis.

* Non enim
sumuntur
hic pro inte-
gris predi-
catis.

PRædicatum universale est prædicatum de omni, per se, & hoc, quo ipsum est loco generis [Prædicatum] ponitur: illud | de omni, & per se | sunt differentia intermedie*: propria, & proxima prædicati universalis, explicatur illis verbis | Hoc quo ipsum est | quando ergo Philosophus dicit, illa verba idem valere, ad | per se | intelligendus est de identitate superioris cum inferiori, ut animal est idem realiter cum rationali, & tamen rationale est differentia contrahens animal.

Illa particula | Hoc quo ipsum est | idem est, ac convenire primo subiecto, quatenus tale est, seu convertibiliter, ut se habet risibile respectu hominis. Unde colliges omne prædicatum universale esse per se: non tamen e contra: quia animal respectu hominis est prædicatum per se, non tamen universale: quia non recipitur cum homine.

Oppones, risibilem convenire homini mediante rationali: & secundas passiones medijs primis conducere subiecto: ergo non immediatè. Respondetur, rationale, vel animal rationale,

tionale, non esse diversum subiectum
ab homine*. 2°. 2^a. *passiones non con- * Cum iisdem*
venire primis, ut principali radici: *partibus*
conveniunt ergo immediatè subiectis, *componantur,*
ut principali radici.

Ad Cap. 5. 6. & 7^m.

IN his cap. agit Philosoph. de mate-
ria demonstrationis, quæ necessaria,
perpetua, & universalis esse debet.

Quæstio 1^a.

De objecta materiali scientia.

Utrum debeat esse necessarium?

Objectum scientiæ sumi potest
pro rebus, de quibus est scien- ** Hoc non de-
bet ulla res*
tia, vel pro earum connexioni- *creata.*
bus: utroq; modo dici potest neces- ** Hæc cōnex-*
sarium, vel quia necessariò existit, *io potest dici*
quia necessariò est verum. Sit *existere ab æ-*
1^a. *Conclusio.* Connexiones rerum, *eterno, licet nō*
etiam corruptibilium, inter prædicata *essentia exi-*
essentialia, et necessaria, sunt simplici- *stant: quia ad*
ter necessaria: aliter possent dissolvi, *negativā ex-*
et cōsequenter destrui rerum essentia. *Probat 2°.* quia hæc cōnexio non est *essentiam, suo*
aliquis modus realis pēdens ab existē- *modo, non re-*
tia extremorū: sed est proportio, vel ne- *quiritur sub-*
gatio diversitatis, quæ nullo modo se- *uetti existen-*
parari po- *tia.*

potest ab extremis : ergo est simpliciter necessaria.

2^a. Conclusio. Objectum scientiæ à Philosoph. definitæ, est simpliciter necessarium : quia objectum scientiæ sunt connexiones Logicæ inter prædicatum, & subjectum : scientiæ enim est cognitio certâ, & evidens, cui nequit subesse falsum : ergo eius objectum debet esse simpliciter necessarium : aliter poterit non esse, & consequenter scientia poterit non esse certa.

Nec obest, quod propositio certa detur de re contingenti, ut in propositionibus de fide divina patet : in his enim non sumitur certitudo ab objecto, sed à divina auctoritate.

3^a. Conclusio. De connexionione impedibili non solum per causas naturales, sed etiam per divinam potentiam tantum, non datur scientia perfecta : si enim impediretur, jam scientiæ posset subesse falsum, quod implicat. Quæres :

Vtrum Deus proprietates Logicas, quo ad convenientiam, à subjecto separare queat ? Respondetur negativè : quia implicat : hæc enim connexio non consistit in aliqua unione reali : sed

sed est proportio intrinseca subjecto, & passioni : ergo non potest separari, nisi destructâ naturâ subjecti : unde, licet Deus aquam sine frigore, vel cum calore creare queat, non efficiet tamen ut calor sit debitus aquæ, et non frigus.

Idem quæras de proprietatibus Logicis realibus, quo ad existentiam. Respondetur affirmativè : quia hujusmodi proprietates sunt potentie realiter distinctæ, quæ neq; includuntur essentialiter in subjecto, neq; illud essentialiter includunt : sed quæ ita habent per divinam potentiam existere queunt separata : ergo : & quia Deus potest suspendere concursum necessarium ad illarum emanationem.

*Utrum debeat esse perpetuum,
& universale ?*

Objectum scientiæ debet esse perpetuò verum : non tamen perpetuò existens. 1^a. pars patet : 2^a. probatur : quia de rebus creatis datur, scientia, quæ, ut fides docet ab æterno non extitêre.

2^a. Conclusio. Vera scientia solum est de universalibus : quia scientiæ demonstrant de suo subiecto aliquas proprie-

proprietates, quæ solas naturas universales amplectuntur.

Oppones; Etsi singularia careant proprietatibus cum subiecto convertibilibus, habere tamen suas differentias, de quibus potest esse scientia. Respondetur, illas differentias non posse demonstrari à priori, cum non detur causa ob quam subiecto conveniant: potest tamen divinitus alicui communicari evidens notitia harum differentiarum, quæ notitia erit definitiva, & non demonstrativa.

Causa ergo, ob quam de singularibus non est scientia, non est defectus connexionis necessariæ (ut patet inter Socratem, & risibilem) nec incorruptibilis (ut liquet in Angelis, cælis &c.) est ergo defectus proprietatum convertibilium cum subiecto. Unde colliges de singularibus, quæ habent proprietates esse scientiam, ut de Deo, & Christo Domino: nam ex unione hypostatica multæ resultant excellentiæ, & proprietates, in quarum contemplatione sacra Theologia desudat.

Quæstio

Quæstio 2^a.

Quo pacto scientia amittatur.

Quatuor scientiæ amittendæ causas Arist. assignavit. 1^a. est, si pereat obiectum. 2^a. si destruat subiectum, in quo est scientia. 3^a. Oblivio conclusionis. 4^a. Oblivio medij.

De 1^a. locutus est Philosoph. ex suppositione, qua voluit probare nihil contingens esse subiectum scientiæ: quia cum sit mutabile, si mutaretur, scientiæ subesset falsum, quod implicat.

De 2^a. vel loquitur ex suppositione, scilicet, si subiectum corrumpatur, vel intelligendus est, quod scientia corrumpatur tantum, quo ad modum. 1. quandiu anima erat in corpore, pendebat à corpore in suis operationibus, & à corpore separata, jam non pendet.

Ex oblivione medij amittitur scientia, quando aliquis ex defectu specierum, conclusionem (licet velit) apprehendere nequit: quia tunc non potest exercere actum scientiæ, à quo proprie scire denominatur.

** Non ita, si potest, & non vult.*

Vtrum

Utrum actualis existentia præmissarum ad conclusionis assensum sit necessaria?

Responderetur negativè : quia aliquando sufficit actualis recordatio mediij, ut supra diximus. Pro contraria sententia argumētatur Scot.
 1°. Assensus conclusionis fertur etiam in præmissas : ergo hæc debent actu existere : aliter ferretur intellectus in obiectum non existens. 2°. Scibilitas conclusionis resultat ex veritate præmissarum cognita : ergo opus est, ut illæ actu cognoscantur, & existant. 3°. Primus actus scientiæ, per quem genitus est habitus fuit dependens à præmissis actu existentibus : ergo alij habitus, qui post habitum exercentur, eandem habebunt dependentiam : quia omnes sunt discursivi, & ejusdem speciei. 4°. Conclusio pendet à præmissis in fieri, & conservari : sed repetitio conclusionis, est quædam illius conservatio : ergo pendet à præmissis. Respondetur 1°. nullum esse inconveniens ferri intellectum in res non existentes : deinde assensum conclusionis cadere, non tam supra præmissas formales, quàm supra objectivas .i. medi-
 um

um * ex quo resultat, tanquam causa, veritas conclusionis: & ex quibus præmissis objectivis in fieri, & conservari pendet conclusio: non verò à formali-
libus. Ad 3^m. dic, ut illi actus sint discursivi (sicut primus) sat esse, quòd sint propter aliud .i. propter medium cognitum. Quando Arist. ait, non dari conclusionem sine ratione intelligendi: intelligendus est de ratione assentiendi .i. de medio, non verò de demonstratione actuali.

Virum intellectus ex solo habitu conclusionis, sine actuali recordatione medi, possit elicere conclusionis actum?*

Responderetur negativè. Probatur 1°. Impossibile est assensum intellectus tendere in objectum materiale; quin prius tendat in formale: sed medium est objectum formale; propter quod assentitur conclusioni: ergo prius debet cognosci: nam iudicium intellectus non potest cadere nisi supra objectum apprehensum.

2°. Habitus primi principij non sat est ad eius assensum, nisi detur penetratio terminorum: ergo nec habitus conclusionis, nisi detur actualis recordatio

* Quod in hoc casu obiectivè est in intellectu per recordationem.

* .i. Virum sufficiat habitualis medi recordatio, ad conclusionis assensum?

** Autorita-
tem scilicet
humanam.*

datio medij. Etiam ad exercendum actum fidei divinæ necessaria est actualis recordatio divinæ auctoritatis: aliter ille actus erit fidei humanæ: per eius enim medium*, saltem, elicendus est.

Ille, qui elicit actum conclusionis dependentis ex multis antecedentibus, sat est, quod recordetur medij ultimi, & proximi.

Verum divinitus dari queat conclusionis assensus sine actuali recordatione medij?

Respondetur negativè: quia implicat. Probat: quia per illum actum sciret intellectus propter quid: quia est discursivus, ut supponimus; & nesciret propter quid: quia non cognoscit causam, propter quam assentitur, ut concedunt. 1°. quia voluntas nullâ potentiâ ferri potest in bonum non cognitum: ergo nec intellectus in verum non cognitum, cum sit eadem ratio &c.

Oppones. Medium vel est causa formalis, vel effectiva respectu conclusionis: hæc suppleri potest à Deo: existentia causæ formalis non est necessaria: ergo potest dari conclusio
fine

sine recordatione medij. Respondetur, medium esse causam formalem externam, cuius existentia realis licet non sit necessaria: obiectiva est omninò requisita: quia opus est, ut priùs cognoscatur objectum, quod mediante sua cognitione exercet suum effectum formalem.

Oppones, non minùs pendere speciem intuitivam ab obiecto præsenti, quàm assensus conclusionis à medio: sed illa potest conservari à Deo, remoto obiecto: ergo. Respondetur, neg. antecedens: quia conservatio illius speciei effectivè pendet ab obiecto: at actus formaliter discursivus essentialiter pendet à medio: quia est præscisè propter illud, ac proinde necessariò est cognoscendum.

Potest tamen per divinam potentiam propositio mediata*, certò, & evidenter cognosci per notitiam non discursivam, quin cognoscatur medium.

* V. g. Homo est risibilis quin cognoscatur rationale, vel intellectivum.

Oppones. Cognoscere propositionem mediam, quin medium cognoscatur, est cognoscere illam, ut immediatam, ac proinde, ut non est: ergo illa cognitio est falsa: ac proinde à Deo præstari nequit. Respondetur, cognosci, ut immediatam, negativè,

O

seu

seu præscisive : quia intellectus non negat propositionem habere medium, sed non cognoscit illud, & in hoc nulla datur falsitas : unio enim inter passionem, & subiectum non est realis, ** Ut inter albedinem, & quantitatem.* sed proportio, & convenientia unius ad aliud, quæ cum oriatur ex natura extremorum, si hæc penetretur, cognosci potest, licet causa non cognoscatur. *Musitabis :*

Utrum recordatio medij debeat semper esse tertius actus distinctus ab apprehensione, & iudicio conclusionis ?

Responderetur 1°. semper debere esse actum distinctum à iudicio conclusionis : quia iudicium necessario præsupponit apprehensionem veritatis, in quam fertur. 2°. aliquando esse actum distinctum ab apprehensione conclusionis : quando scilicet apprehensio conclusionis gignitur ex speciebus repræsentantibus terminos simpliciores : tunc enim est necessarius tertius actus, qui sit recordatio medij supplens præmissas. 3°. tunc non esse necessarium hunc actum, quando apprehensio conclusionis oritur ex speciebus repræsentantibus conclusionem,

** Ut sit in 2°. & 3°. ordine construendi demonstrationem. c. 1. q. 4. a. 1.*

nem, ut dependentem à præmissis; in hac enim apprehensione conclusionis relucet medium aliquo modo.

Oppones. Ad actum discursivum non sufficit species, & habitus, sed opus est, ut medium etiam repræsentetur. Respondetur, non sufficere cum habitu quascumq; species: sed illas, quæ repræsentant conclusionem, ut dependentem à præmissis.

*Vtrum scientia à contrario
corrumptatur?*

Respondetur affirmativè: error enim est cōtrarius scientiæ (pugnant namq; secundum differentias essentielles, certitudinem scilicet, & incertitudinem, evidentiam, & inevidentiam) ergo illam destruet. Nec obest, quod non sint sub eodem genere proximo, satis enim est, quod sub remoto collocentur*.

** Ut patet in*

Oppones. Error contrariatur opinionioni: ergo non scientiæ: quia unius & intemperantiæ. Respondetur, errorem non esse contrarium opinionioni: quia non repugnant secundum differentias essentielles, sed solum secundum veritatem, vel falsitatem, quæ est proprietas accidentalis.

Prima principia, etiam notissima habent cōtrarium, à quo destrui queunt, ignota per erroneum intellectum, eorum evidentia. Quod in nimis abditis principijs præsertim fieri potest.

Actus scientiæ semper expellit actum erroris: quia cum scientia sit evidens, & error inevidens, evidentia semper trahit intellectum ad assensum scientificum. Habitus scientiæ aliquando expellit habitum erroris contrarium, aliquando verò ab illo expellitur.

Ad Cap. 8^m.

De Principijs.

Pincipia definit Aristoteli: *Sunt ea, quæ fieri nequit, ut esse demonstrentur.* Divisit verò in communia .i. quæ multis scientijs famulantur, & in propria .i. quæ alicui scientiæ privatim desudant.

Quæstio 1^a.

Verum omnia principia sint indemonstrabilia?

Pincipia dissecantur ab Aristotele in principia indemonstrabilia simpliciter (quæ dici possunt ea, quæ in

in nullo genere causæ, habent medium demonstrativum) & indemonstrabilia secundum quid, quæ licet in uno genere careant medio, in alio illud habent. Philosoph. tamen appellat principia simpliciter indemonstrabilia, quæ carent medio à priori: indemonstrabilia verò secundum quid, vocat propositiones, quæ licet simpliciter sint demonstrabiles, sumuntur pro principijs in scientia subalternata.

Vnde erues 1°. non idem esse principium à Philosoph. definitum, & divisum: nam illud sumitur pressius, hoc latius, ut liquet.

2°. Quando principia dicuntur indemonstrabilia, intelligendum esse à priori, & ostensiva demonstratione: licet à posteriori, vel per deductionem ad impossibile (quod non est inconueniens) demonstrari queant.

Virum de principio possit esse simul duplex cognitio, una discursiva per medium, alia non discursiva ex terminis?

Respondetur affirmativè. Probat-
tur 1°. quia duæ cognitiones nō
repugnant, nisi quando ex parte
O 3 obiecti,

obiecti, dantur repugnantes conditiones: sed non repugnat idem obiectum habere medium in uno genere, et carere medio in alio genere: ergo nec cognitiones repugnabunt.

Nec dicas, evidentiam terminorum impedire evidentiam medij demonstrativi, ne prodeat in actum: quia lumen maius obscurat minus: Maius enim est lumē gloriæ, quàm naturale: & tamen Beati multa noscunt in Deo, lumine gloriæ, quæ etiam cognoscunt in proprio genere, lumine naturali*.

* Et Christus dominus multa cognoscebat per scientiam infusam sine discursu: quæ & cognoscebat, scientiâ experimentalis, & discursivâ.

Probatur 2º. Causæ totales expeditæ, & applicatæ simul producant suos effectus, si alioqui non repugnant: sed evidentia terminorum, & medij, sunt causæ totales, & notitiæ ab illis causatæ non repugnant: ergo &c.

Methaphys. dicitur demonstrare principia aliarum scientiarum, vel, quia explicat terminos cōmunes, v.g. quid sit idem & diversum necessarium & impossibile et similia, quibus cōstant principia, vel quia principia demonstrantur per deductionem ad impossibile, in qua deveniendum est ad principia cōmunissima, quæ Methaphys. contemplatur. Rogabis:

Vtrum principia distinguantur specie?

Re-

Respondetur affirmativè: quia tot sunt principia specie diversa, quot sunt cōnexiones diversæ: & tot sunt connexiones, quot sunt extrema materialiter diversa. Licet genericè omnia principia sint propter evidentiam: ut etiam conclusio propter principia. Quæres: Vtrum evidentia terminorum, et medium sciētificum uniri queant ad productionem unius tertij actus, qui nec formaliter sit notitia principij, nec actus sciētificus, sed eminenter utrumq; contineat, ad eum modum, quo, concurrentibus simul medio de fide, & scientifico, producit^{ur} tertius actus, qui nec formaliter est fides, nec scientia, sed eminenter utrumq;? Respondetur negativè, quia quando causæ sunt totales, et effectus non repugnant, utraq; producit suum effectum: & ita se habent evidentia terminorum, & evidentia medij, ut diximus: si verò causæ sunt totales, et illarum effectus repugnātes simul, ut medium de fide, et medium sciētificum respectu actus fidei, et actus scientiæ, tunc ununtur ad unum tertium actum producendum,

Ad Cap. 10.

De demonstratione.

Divisit Philosoph. demonstrationem
in demonstrationem *quia* & *prop-*
ter quid.

Quæstio 1^a.

Utrum hæc divisio sit adequata?

Respondetur affirmativè: quia om-
nis syllogismus constans veris, &
necessarijs, vel continet causam
proximam conclusionis cognitam, ut
talem, vel non: si detur 1^m. est de-
monstratio *propter quid*, et simpliciter:
si 2^m. est demonstratio *quia* et secun-
dum quid *: quæ proinde cum illa u-
ni vocè convenire nequit.

* *Quia non*
reddat omni-
nò intellectū
quietū de no-
titiæ rei &c.
* *Nisi alioqui*
distinguantur
per varias
figuras, &
modos.

Si demonstratio capiatur abstracta
ab omni materia, non differt specificè
demonstratio *quia* à demonstratione
propter quid *: si autem spectetur ma-
teria, tot sunt specie demonstrationes,
quot fuerint media essentialiter diver-
sa.

Demonstratio, quæ habet causam
proximam non cognitam, ut talem,
est demonstratio *propter quid*, secun-
dum se, non tamen, quo ad nos.

Licet

Licet concedamus demonstrationem ducentem ad impossibile non esse *quia*, nec *propter quid*, nullum est inconveniens : quia Philosoph. divisit solam demonstrationem offensivam : reducuntur tamen ad *quia*, vel *propter quid* iuxta terminos, quibus applicatur. Quæres :

Utrum detur demonstratio quia ?

Ratio dubitandi est. Demonstratio *quia* procedit per causam remotam, vel per effectum : sed utrumq; est ineptum medium ad demonstrandum : ergo non datur demonstratio *quia*. Probatur 1^a. pars. Mi. quia animal est causa remota respirativi; et tamen non valet consequentia: Est animal : ergo est respirativum : piscis enim est animal, et non est respirativum. Probatur 2^a. nam præmissæ continent effectum, vel sumuntur ut demonstratæ per causam, vel cognoscuntur ex terminis, vel à posteriori per experientiam. Si detur 1^m. iam non est demonstratio *quia* sed *propter quid* : cum procedat per causam : si 2^a. cognitio principiorum non est necessaria, nam ignoratâ causâ, nequit cognosci effectus, ut necessarius. Pro solutione :

Adverte, causam vel esse propriam, vel impropriam. Causa propria est, quæ cum effectu recurrit: & hæc vel est proxima, ut essentia respectu primæ passionis, vel remota, ut essentia respectu secundæ causa impropria est, quæ cum effectu non recurrit: & hæc vel latius patet, quàm effectus: ut animal respectu respirativi: vel minùs latè patet: ut homo respectu sensitivi. Causa propria, et proxima est medium demonstrationis *propter quid*.

Dubium tamen est: utrùm solùm causa propria remota, & impropria minùs latè patens sint medium in demonstratione *quia*? Aliqui affirmant. Dicendum tamen est, etiam causam remotam latius patentem effectu, esse medium, saltem ad inferendam conclusionem negativam in secunda figura: v. g. Omne respirativum est animal: lapis non est animal: ergo lapis non est respirativus.

Adverte, si loquamur absolutè, causam minùs latè patentem posse esse medium à priori: ut homo respectu sensitivi: quia homo secundùm ea, quæ formaliter includit, est causa sensitivi: si tamen loquendum sit in eo rigore, quo Arist. sumpsit medium à priori, minimè:

minimè: quia non reciprocatur cum sensitivo. * Dicendum ergo est præmissas demonstrationis *quia* cognosci ex terminis, & à posteriori: potest enim intellectus experientia adiutus videre aliquo modo extrema esse necessariò cōiuncta, licet causam connexionis non percipiat.

Quæstio 2^a.

De scientiarum subalternatione.

* **S**ubalternatio est subordinatio, seu dependentia unius scientiæ ab alia pēdet ab alia in certitudine, & evidentia. Estq; triplex. 1^a. est ratione finis: dicitur: à qua quando scilicet finis unius artis subalternatur fini alterius: ut ars frænatōria equestri. 2^a. ratione principiorum: quando scilicet principia unius scientiæ sunt conclusiones scientiæ subalternantis: quo pacto Medicina subalternatur Philosophiæ naturali.

3^a. & constitutiva scientiæ simpliciter subalternatæ, est ratione subiecti: ut * *Quia sub-* Musica subordinatur Arithmeticæ. *iectu Arith-*

Ad hanc tertiam requiruntur duæ conditiones. 1^a. ut subiectum scientiæ subalternatæ addat subiecto subalternantis aliquam differentiam accidentalem) sonorus.

talem (quia si esset essentialis, non constitueret subiectum simpliciter diversum : & ideo scientia de homine non subalternatur scientiæ de animali) ex cuius conjunctione cum subiecto resultent aliquæ proprietates à scientia considerabiles.

2^a. ut subiectum scientiæ subalternatæ cõtineatur in recto sub subiecto subalternantis : ut numerus sonorus continetur essentialiter sub numero. Ex his colliges subiectum scientiæ subalternatæ esse compositum per accidens : & quando Arist. ait, de ente per accidens non esse scientiam, loquitur solum de ente per accidens casuali*.

**Ut est inventio The-
sauri.*

Et licet illud compositum materialiter, et secundum partes, quibus constat, contingenter uniatur : formaliter tamen, & in ordine ad aliquam proprietatem, vel formalem rationem, partes eius necessario uniuntur. Quæres :

*Quo modo intelligendum sit illud
pronuntiatum Arist.*

*Ad subalternatam spectat scire
quia: ad subalternantem
propter quid?*

PPrincipia scientiæ subalternatæ
sunt cōclusiones in subalternan-
te, à qua *propter quid* sciuntur à
subalternata verò à posteriori, & sci-
entia *quia*: unde Arist. proloquij veri-
tas efflorescit.

Oppones. Si scientia subalternata
cognoscit sua principia à posteriori,
nullo modo pendet à subalternante,
ut patet. Respondetur, dependentiam
inter has scientias non esse ex parte
cognitionis formalis, sed ex parte ob-
iecti: et in tantum subalternata pen-
det à subalternante, in quantum prin-
cipia subalternatæ, secundum se, sunt
conclusiones pendentes à subalter-
nante. Dubitabis

Verum

Virum conclusiones scientiæ subalternata cognoscatur propter quid à subalternante, & quia ab ipsa subalternata?

PRo solutione adverte, scire *quia* et scire *propter quid* dupliciter posse sumi, solitariè scilicet, & applicatè.

Scire *propter quid* solitariè est cognoscere causam alicuius effectus, & non applicare illam in aliqua demonstratione*. Scire *quia* solitariè est cognoscere effectum per experientiam, non applicatè in aliqua demonstratione. Scire *propter quid* applicatè est cognoscere effectum per causam proximam applicatam in aliqua demonstratione. Scire *quia* applicatè, est cognoscere causam per effectum applicatum in demonstratione.

* *v.g. Qui* *scit* *propter quid* *quid* *vul-* *nus* *circulari* *difficile* *curatur.*

Dico 1°. Conclusiones scientiæ subalternatæ cognosci *propter quid* solitariè à scientia subalternante. Probatur: quia subalternans cognoscit causas, & principia harum conclusionum, & non applicat illas ad inferendas tales conclusiones: ergo cognoscit *propter quid* solitariè: si enim illas demonstraret,

straret, iam hæ conclusiones pertine-
rent ad subalternantem.

Dico 2°. Scientiam subalternatam
scire suas conclusiones *quia* solitariè :
cognoscit enim effectum per experi-
entiam. Deinde scit *quia* applicatè per
effectum, vel causam remotam.

Ad Cap. 23.

Quæstio unica.

*De unitate, & distinctione
scientiæ.*

Actes practicæ sumunt unitatem,
et distinctionem à fine: specu-
lativæ ab objecto. Scientia specu-
lativa, de qua solùm hîc loquitur
Philosoph. vel est totalis, de qua 1^m.
dicemus; v. g. Methaphys. vel partia-
lis. v. g. Vnus habitus Philosophiæ.

Objectum est duplex, materiale, et
formale: materiale est res, de qua ha-
betur scientia: ut Deus, ens, &c. Ob-
jectum formale est ratio formalis, quæ
est triplex, * scilicet | quæ | sub qua |
per quam | . 1^a. est ipsa essentia ob-
jecti, quæ est à scientia directè confi-
derata: v. g. ens, quatenus ens, est
objectum formale Methaphys. 2^a. est
scibilitas, sub qua objectum terminat
scien-

*Tres ratio-
nes formalis
objecti.

scientiam: ut abstractio à materia sensibili est scibilitas, seu ratio formalis, sub qua Mathematicus contemplatur suum obiectum. Ratio formalis *per quam* est medium propter quod intellectus conclusioni assentitur.

Scientia sumit unitatem ab obiecto formali, & non à materiali: quia scientia sumit unitatem ab eo, quod est ratio alicui rei, ut à scientia contemplatur, vel à potentia attingatur: sed hoc est scibilitas, vel cognoscibilitas: ergo ab illa sumit unitatem scientia totalis: partialis autem à medio, bonis avibus desumat.

1^a. radix huius scibilitatis, est essentia obiecti (quia non repugnantia rei ad aliquem actum provenit à natura talis rei) non tamen adæquata radix: quia essentia obiecti de se est indifferens, ut consideretur ab hac, vel ab illa scientia. Dicendum ergo est, scibilitates requisitas ad distinctionē, & unitatem scientiarum desumendas esse ex varijs abstractionibus à materia: quia obiectum scientiæ debet esse immutabile, & incorruptibile, quod materia non habet.

Et licet ratio formalis *sub qua*, non percipiatur ut quod .i. non cognosca-

tur :

tur: percipitur tamen, ut *quo* .i. est ratio percipiendi obiectum materiale, quod non cognosceretur, nisi sub illa ratione; & hoc sat est, ut tribuat unitatem.

Scibilitas, ut est denominatio intrinseca desumpta à non repugnantia subiecti, ut sciatur, est prior scientiâ, & illam specificat: ut verò est denominatio extrinseca desumpta à scientia, est posterior scientiâ.

*De numero abstractionum
à materia.*

Materia, vel est sensibilis, vel intelligibilis. 1^a. est materia 1^a. affecta accidentibus sensibilibus, v.g. frigore, &c. 2^a. est quantitas continua. Abstractio à materia sensibili est triplex. 1^a. est à materia singulari, et est propria Philosophiæ naturalis, seu Physicæ. 2^a. à materia communi, non re, sed ratione: hæc est propria Mathematicæ. 3^a. à materia communi, re, & ratione; & est propria Methaphys. Abstractio Philosophica est species infima: quia omnia obiecta Philosophiæ abstrahunt à materia singulari; quod verò aliqua minùs videantur abstrahere, alia

lia magis, est discrimen accidentale.

Idem dicendum de abstractione Methaphys quia omnia illius objecta in hoc conveniunt, quod sint abstracta à materia, re, et ratione, &c.

Abtractio Mathematica, est species subalterna : quia Arithmetica abstrahit tam à materia sensibili, quàm ab intelligibili : Geometria verò abstrahit solum à materia sensibili.

** Generica
distinctio
scientiarum.*

* Generica scientiarum distinctio sumenda est ex parte luminum. Dividitur ergo scientia in eam, quæ habetur lumine supernaturali, & in eam, quæ habetur lumine naturali. 1^a. subdividitur in Theologiam Beatorum (cuius obiectum est Deus, ut cognoscibilis lumine supernaturali claro) & in Theologiam viatorum (cuius obiectum est Deus cognoscibilis supernaturali lumine obscuro). Scientia, quæ cõtemplatur lumine naturali intellectus, dividitur ratione abstractionum (si speculativa est) in Physicam, Mathematicam, & Methaphysicam. quæ à diversis abstractionibus à materia specificam unitatem, & distinctionem sortiuntur?

Vtrum

*Utrum scientia sit una simplex
qualitas, unus habitus *?*

Affirmat Thom. 1. 2. q. 54 a. 4.
Additq; hunc habitum totum
produci quo ad entitatem per
primum actum talis scientiæ: postea
per alios actus subsequentes extendi
ad alias conclusiones, ac proinde sup-
ponit illum habitum habere perfecti-
onem intensivam, & extensivam.

* Venior est negativa pars tenens * Scot.
scientiam esse collectionem multo-
rum habituum, et habere solam uni-
tatem ordinis, non verò simplicis
qualitatis.

Pro confirmatione adverte 1°. actū,
et habitum tendere in obiectum sub
eadem ratione formali, sed diverso
modo: nam actus tendit proximè, &
habitus remotè: et ob hoc specie di-
stinguuntur*. 2°. actus judicativos di-
stingui specie per medium propter
quod intellectus assentitur. His positis.

Probat hęc sententia. Si totalis
scientia esset unus simplex habitus,
mutaretur realiter, et essentialiter*:
nam tendentia habitus in obiectum
est realis, et essentialis*: ergo si de
novo incipit esse in habitu ad aliquam
con-obiectum.

* Ad eum
modum, quo
fidei habitus
est unus sim-
plex inclinans
ad omnes pro-
positiones de
fide.

Nomin.
Fons.
Soar.

* Ob tenden-
tiam scilicet
actualem, &
habitualement.

* Quod est
falsum: essen-

tia enim rei
mutatur.

* Cum sit re-

trans-

conclusionem, ad quam antea non inclinabat, per aliquam realem mutationem esse debet. Probat^{ur} 2°. In scientia dantur multi actus specie distincti ob objecta formalia specie diversa; ergo, & multi habitus. Quia actus, & habitus tendunt in idem objectum formale, &c.

Oppones 1°. Potentia. v. g. Intellectus, licet habeat multos actus specie distinctos, tendentes in diversa objecta, est una simplex qualitas: quia illi omnes actus, et objecta habent unam rationem formalem: sed etiam scientia habet unam rationem formalem: ergo est simplex qualitas.

Neg. consequent: quia potentia sumit unitatem à ratione formali *sub qua*, et habitus intellectus, cum sit essentialiter iudicativus à ratione formali *per quam*, quæ cum in scientia totali sit multiplex, etiam habitus erunt multi, &c.

Oppones 2°. Vnus habitus simplex potest versari circa duo media specie diversa *. Respondetur, tunc id esse posse, quando per unum tantum actum, utrumq; medium attingit: ut patet in medio de fide, & scientifico: at verò scientia singula media attingit per diversos

* *Vt etiam
actus cadens
supra mediū
de fide, &
scientificum.*

diversos actus, à quibus proveniunt
diversi habitus.

Ad omnes assensus Theologicos
deductos ex utraq; præmissa de fide,
sufficit unus habitus: quia omnes sunt
ejusdem speciei, cum habeant idem
motivum*, divinam scilicet autorita-
tem, licet propositiones materiales, in
quas tendunt sint diversæ.

* Ob hanc e-
tiam causam
fides divina

Ad assensus Theologicos deductos est una sim-
plex qualitas.
ex una de fide, & alia evidenti, tot
dantur habitus, quot media evidenti-
tas.
distincta specie.

Virtus moralis est una simplex qua-
litas: quia habet unum tantum moti-
vum. v. g. Temperantia mediocrita-
tem in delectationibus: at in scientia
totali sunt media multa specie diver-
sa.

*De unitate, & distinctione sci-
entiae partialis.*

Scientia partialis, sive actualis, sive
habitualis specificatur à medio,
seu motivo: quia hoc est eius cau-
sa formalis. Sit ergo

1^a. Conclusio. Scientia partialis
est una specie: quando ratio motiva
est una: & est diversa: quando ratio
motiva, saltem ex parte differt.

Ratio

Ratio assentiendi conclusioni non est solum veritas extrinseca principiorum, sed etiam veritas intrinseca conclusioni. Probatur: quia conclusio scientifica differt à propositione evidenti in attestante, quia hæc est evidens in alio, et extrinsecè; at conclusio scientifica est evidens in se, & intrinsecè, licèt manifestetur per evidentiam principij.

Vnde colliges adæquatum motivum assentiendi conclusioni constari ex medio, et ex veritate intrinseca ipsius conclusionis.

** Est explicatio secunda partis primæ conclusionis.*

2^a. Conclusio*. Sufficit quævis varietas in motivo adæquato, ut varietur ipse assensus conclusionis, sive hæc varietas sit tantum ex parte mediij, sive tantum ex parte varietatis conclusionis, sive ex utraq;.

** Conceptus e-
nim hominis,
& hominis
eiusdem specie
distinguen-
tur.*

Probatur. In cognitionibus apprehensivis quævis varietas in obiecto causat distinctum specie actum*: ergo idem efficiet in judicativis. Quando-
cumq; , vel conclusio materialis, vel medium est diversum, ratio motiva non est omnino eadem.

Ad

Ad cap. 26.

Quaestio 1^a.

De scientia, & opinione.

Habitus intellectus speculativi, certi, et evidentes sunt tres. Primus dicitur intellectus, et est habitus primorum principiorum. Secundus vocatur sapientia, et est cognitio rerum per altissimas causas. Tertius est scientia. Habitus incerti, & inevidentes sunt suspicio, fides humana et opinio (mitto errorem). Suspicio est habitus inclinans ad assensum formidolosum, propter aliquam conjecturam. Fides humana est habitus, quo assentimur alicui propositioni, propter dicentis auctoritatem. Opinio est habitus inclinans ad assensum formidolosum, vel ex terminis, vel ob rationem probabilem.

Suspicio non distinguitur essentialiter ab opinione, et fide: quia suspicio est assensus propter aliquam conjecturam, quæ aliquando, est dictum alicuius, aliquando, est ratio probabilis.

Virum

*Brevissimum Conimbricensis
Vtrum fides humana distinguatur
essentialiter ab opinione?*

Respondetur affirmativè: quia media harum cognitionum sunt specie diversa. Ad fidem requiruntur duo. 1^m. est dictum alicuius. 2^m. vera-

* *Ut aliquid* citas dicentis *.

*credatur, non
opus est, ut
prius possi-
bile cognos-
catur, sed sat
est non cog-
noscatur im-
possibile.*

Oppones. Motivum fidei humanæ est etiam ratio probabilis: ergo non distinguitur ab opinione. Antecedens patet: quia credimus, tum quia res, quæ dicuntur, judicantur probabiles, tum quia probabile mihi est dicentem esse varacem. Respondetur, actum fidei humanæ à ratione probabili iuvvari, tanquam à dispositione, non tamen in illam, ut in motivum resolvi: nam fidei motivum, est tota autoritas dicentis.

Fides humana, & opinio conveniunt, tanquam in genere in cognitione incerta, & inevidenti, & differunt per differentias essentielles, motiva scilicet.

Scientia cum opinione confertur.

Scientia & opinio circa idem obiectum materiale versari queunt: quia eadem res cognosci potest per unum medium necessarium, & per aliud

aliud probabile. Non ita circa idem
objectum formale: quia objectum for-
male scientiæ semper est certum, et in-
fallibile: opinionis verò mutabile, fal-
libile, & incertum. Vnde scientia sem-
per est cognitio certa, et evidens: o-
pinio verò semper est cognitio incer-
ta, et inevidens.

*De evidentia, & certitudine
scientiæ.*

Certitudo est triplex. 1^a. est ob-
jecti .i. necessitas illius. 2^a. cog-
nitionis *, & est infallibilitas * *Quæ etiam*
cognitionis, cui nequit subesse falsum. *dicitur for-*
Hæc certitudo nascitur ex medio: *malis.*
unde de re cōtingenti, potest esse cog-
nitio certa, si motivum est infallibile*, * *Ut patet in*
& de re necessaria cognitio incerta, si *fide divina.*
motivum est fallibile. 3^a. est certi-
tudo cognoscentis, seu ex parte sub-
jecti, et est firma adhæsiō intellectus,
ad rem, ut veram: cum hac potest stare *Quæ est du-*
falsitas. *plex altera*

Certitudo oritur ex evidentia*: quia *obiettiva,*
tunc datur certitudo, quando intel- *altera for-*
lectus, absq; errandi periculo assequi- *malis. illa est*
tur veritatem objecti, quod sine evi- *claritas rei*
dentia fieri nequit. Rogabis: *obiecta: hæc*
cognitionis.

P

Vltimo

*Virum fides humana distinguatur
essentialiter ab opinione?*

Respondetur affirmativè: quia media harum cognitionum sunt specie diversa. Ad fidem requiruntur duo. 1^m. est dictum alicuius. 2^m. vera

** Ut aliquid citas dicentis *.*

*credatur, non
opus est, ut
prius possi-
bile cognos-
catur, sed sat
est non cog-
noscatur im-
possibile.*

Oppones. Motivum fidei humana est etiam ratio probabilis: ergo non distinguitur ab opinione. Antecedens patet: quia credimus, tum quia res quæ dicuntur, judicantur probabiles tum quia probabile mihi est dicente esse varacem. Respondetur, actus fidei humanæ à ratione probabili variari, tanquam à dispositione, non tamen in illam, ut in motivum resolvitur nam fidei motivum, est tota auctoritas dicentis.

Fides humana, & opinio conveniunt, tanquam in genere in cognitione incerta, & inevidenti, & differunt per differentias essentielles, motiva scilicet.

Scientia cum opinione confertur

Scientia & opinio circa idem obiectum materiale versari queunt quia eadem res cognosci potest per unum medium necessarium, & per aliud

aliud probabile. Non ita circa idem
objectum formale: quia objectum for-
male scientiæ semper est certum, et in-
fallibile: opinionis verò mutabile, fal-
libile, & incertum. Vnde scientia sem-
per est cognitio certa, et evidens: o-
pinio verò semper est cognitio incer-
ta, et inevidens.

*De evidentia, & certitudine
scientiæ.*

Certitudo est triplex. 1^a. est ob-
jecti .i. necessitas illius. 2^a. cog-
nitionis *, & est infallibilitas *. *Qua etiam*
cognitionis, cui nequit subesse falsum. *dicitur for-*
Hæc certitudo nascitur ex medio: *malis.*
unde de re cōtingenti, potest esse cog-
nitio certa, si motivum est infallibile*, *Ut patet in*
& de re necessaria cognitio incerta, si fide divina.
motivum est fallibile. 3^a. est certi-
tudo cognoscentis, seu ex parte sub-
jecti, et est firma adhæsiō intellectus,
ad rem, ut veram: cum hac potest stare
falsitas. *Quæ est du-*
plex altera

Certitudo oritur ex evidentia*: quia
tunc datur certitudo, quando intel-
lectus, absq; errandi periculo assequi-
tur veritatem objecti, quod sine evi-
dentiā fieri nequit. Rogabis:

P

Vtrum

*obiectiva,
altera for-
malis. illa est
claritas rei
obiectæ: hæc
cognitionis.*

Utrum evidentia sit de essentia scientia?

Respondetur affirmative. 1°. quia scientia distinguitur essentialiter à fide divina per evidentiam. 2°. quia scientia est perfecta rei cognitio, in qua intellectus per se quiescit: ergo est essentialiter evidens: aliter intellectus non quiesceret. 3°. quia conditiones ex obiecto sumptæ sunt actibus essentielles: sed evidentia formalis sumitur ex obiectiva: ergo est essentialis.

De inevidentia, & incertitudine opinionis.

Opinio, vel est immediata .i. ex terminis probabilibus, vel mediata .i. actus discursivus propter aliquam rationem probabilem.

Opinio à suo obiecto, quod est incertum, & inevidens sumit suam inevidentiam: quæ est illi essentialis. Triplex datur in opinione formido. Duplex ex parte actus, & illi interna, quarum una est positiva, & differentia essentialis opinionis, alia negativa .i. negatio certitudinis, quæ comitatur essentialiam

essentiam opinionis, à qua proinde,
nec divinitus separari queunt*.

3^a. ex parte subiecti *. hæc consistit *medialè fun-*
in quadam vacillatione intellectus. *data in essen-*
Cognitio intuitiva objecti contin- *tia, per nullā*
gentis, ut contingentis, est necessaria, *potentiam se-*
& scientifica: si verò attingat connexi- *parari potest.*
onem. v. g. inter albedinem, & homi- ** Et externa*
nem; quin expresse attingat illius con- *actui opinio-*
tingentiam, tunc erit notitia experi- *nis.*
mentalis evidens, & non erit opinio.

Utrum scientia, et opinio essentia-
liter distinguantur?

Respondetur affirmativè, si certi-
tudo, & formido sumantur, ut
conditiones intrinsecæ desump-
tæ ab objectis, in quo sensu sunt diffe-
rentiæ essentielles: si verò, ut proprie-
tates illorum actuum, accidentaliter
distingui, dicendum est.

Oppones Certitudodistinguit fidem
divinam ab opinione: ergo scientia
non distinguitur ab opinione per cer-
titudinem, sed per evidentiam. Re-
spondetur certitudinem scientiæ esse
diversam à certitudine fidei: quia hæc
non derivatur ab objecto materiali,
sed à motivo: at certitudo scientiæ

tam à materiali, quàm à formali ob-
jecto derivatur. Quæres:

*Virum formido extrinseca à parte
subiecti ab opinione naturaliter
separari queat?*

J. V Trum possit intellectus habere
actum opinativum circa unum
objectum, de quo, nullo modo dubi-
tet? Respondetur affirmativè. Proba-
tur 1°. quia experimur nos assentiri
quibusdam sententijs, absq; ulla formi-
dine intellectus. 2°. quia datur actus
fidei humanæ, quin intellectus dubi-
tet de objecto: ergo dabitur opinio
sine ulla formidine à parte subiecti:
Consequentia patet: quia utroq; est
objectum fallibile, & incertum.

** Ita credi-
mus Ameri-
cam esse.*

Oppones. Actus opinativus est in-
trinsecè, & essentialiter formidolosus:
ergo necessariò communicant formi-
dinem intellectui, in quo est: quia talis
est effectus formalis, qualis est forma.
Respondetur, actum non cōmunicare
potentiæ omnes suas conditiones, seu
denominationes, sed illas, quas noscit
in objecto: cum verò in hoc casu ille
actus non noscat in objecto aliquam
dubitandi rationem, ut supponimus
licet

licet intrinsicè sit formidolosus, non facit intellectum formidantem.

Oppones. Scientia, quia est certa, & evidens, neccsariò communicat certitudinem intellectui; ergo opinio, cum sit essentialiter incerta neccsariò communicabit incertitudinem intellectui. Respondetur, diversam esse rationem: quia scientia, tam certitudinem, quàm evidentiam in obiecto cognoscit, et ideò illas neccsariò communicat intellectui: at verò actus opinativus, licet essentialiter sit incertus, non semper noscit rationem dubitandi in obiecto. Vnde colliges ad actum scientificum opus esse, ut attingat obiectum neccsarium, cognitum, ut neccsarium evidenter: ad actum verò opinativum fat esse, quod non attingat obiectum, ut neccsarium est, licet, nec expressè, nec tacitè, affirmet obiectum posse aliter se habere.

Certitudo ex parte intellectus potest provenire, vel ex evidentia obiecti, vel ex affectione, & passione voluntatis, quando obiectum non est evidens.

Quæstio 2^a.

Utrum scientia, et opinio in eodem intellectu simul esse queant? Sit

1^a. *C*onclusio. Habitus scientiæ, & opinionis possunt esse simul in eodem intellectu. Probat^{ur}: quia, si non possent esse simul ex eo foret, quia ad actus repugnantes inclinant (quia tota repugnantia habituum ex actibus proveniret) sed hoc non obstat: quia eadem potentia, v. g. intellectus est principium actuum repugnantium: & quia posse scire, & posse opinari, quæ sunt determinationes sumptæ ab habitibus, non repugnant: cum idem intellectus sine habitu dicatur potens scire, & opinari.

2^a. *C*onclusio. Habitus scientiæ potest esse cum actu opinionis, et è contra. Probat^{ur}: quia actus scientiæ, & sic de alijs, non repugnat immediate cum habitu, sed mediante alio habitu à se producto: sed habitus scientiæ non pugnat cum habitu opinionis: ergo nec actus scientiæ pugnat.

*O*ppones. Habitus tantum pendet ab objecto, quantum à subiecto: sed medium scientificum destruit objectum habitus opinativi: ergo, destructo ob-
jecto

jecto habitus, destruitur habitus. Respondetur, actum scientiæ, seu medium scientificum, non destruere obiectum opinionis secundum essentiam, sed illud impedire, ne prodeat in actum.

Utrum actus scientiæ, & opinionis de eodem obiecto, simul possint esse naturaliter in eodem intellectu?*

* Complexo scilicet: v.g.
Homo est rationalis.

ADverte 1°. repugnantiam duarum cognitionum, sumi ex obiecto: quia totum esse cognitionis, et omnis denominatio, quam cognitio tribuit intellectui, ab obiecto nascitur, licet non omnes conditiones, quas cognitio capiat ab obiecto, potentia communicet.

2°. repugnantiam conditionum ex parte obiecti, vel esse Physicam, vel Logicam. Quæ ex parte obiecti habent repugnantiam Logicam, nec diuinitus possunt esse simul.

Opinio est duplex. 1^a. est intrinsecè incerta, non tamen dat hanc incertitudinem potentia. 2^a. est intrinsecè & extrinsecè incerta, & hanc incertitudinem communicat intellectui. O-

pinio, quæ reddit intellectum incertū est duplex. 1^a. est, quæ non proponit objectum, ut certum, licet non dicat formaliter, rem esse dubiam. 2^a. est quæ formaliter noscit rem, ut mutabilem : hæc propriè, non est opinio : sed si noscit rem necessariam, ut contingentem, vel è contra, est cognitio erronea : si verò cognoscit rem contingentem, ut contingentem est scientia. His positis, sit

1^a. Conclusio. Actus opinionis, qui caret formidine extrinseca, potest esse simul cum actu scientiæ, circa idem objectum. Probatur : quia ideo non possent esse simul, quia tribuunt denominationes repugnantes, scilicet actus scientiæ denominat intellectum certum : actus verò opinionis incertum : at quādo actus opinionis non dat intellectui incertitudinem, non sequitur hæc repugnantia, quia tunc in intellectu, est sola certitudo scientiæ, non verò incertitudo opinionis.

Oppones Actus scientiæ semper habet certitudinem, & opinionis incertitudinem : ergo semper in intellectu erunt certitudo, & incertitudo. Respondetur, hoc non esse inconueniens : quia tunc certitudo, & incertitudo sunt in diversis actibus : & contradic-

tio debet esse forma, & ejus negatio respectu ejusdem subjeſti.

2^a. Conclusio. Actus opinionis, quo formaliter assentitur rem esse omnino incertam, non potest esse cum actu scientiæ: quia per hunc judicat intellectus rem aliter se habere non posse: ergo implicat simul judicare rem aliter se habere posse. Sit

3^a. Conclusio. Actus opinionis, cui annexa est formido extrinseca non potest esse simul naturaliter cum actu scientiæ: quia ille actus communicat incertitudinem intellectui, quæ in intellectu * cum certitudine simul esse

* Proximè
scilicet.

Virum actus fidei divina, & scientia possint esse simul naturaliter in eodem intellectu?

Responderetur negativè: quia evidentia obiecti scientifici, naturaliter ita trahit intellectum ad assensum scientificum, ut ei assensum fidei inevidentis non permittat.

Oppones. Opinio carens formidine extrinseca, potest esse naturaliter cum scientia: ergo & fides, quæ, saltem incertitudine cum scientia convenit. Neg.

consequentia: quia licet ex parte obiecti fides, et scientia magis cōveniant: tamen ex parte subiecti magis differūt naturaliter: quia aliqua opinio potest carere formidine ex parte subiecti, & nullus actus fidei naturaliter potest carere inevidentiā ex parte subiecti.

Oppones. Opinio semper est inevidens: ergo si fides, quia semper est inevidens non potest esse naturaliter cum scientia, nec opinio poterit. Respondetur, diversam esse rationem: quia cum motivum fidei sit autoritas dicentis extrinseca obiecto, semper proponitur, ut inevidens: at probabilitas, quæ est ratio assentiendi opinioni, saltem aliquando proponitur, ut evidens.

Utrum actus scientie, & opinionis salte divinitus possint esse simul?

Questio procedit de opinione habente formidinem intrinsecam, et extrinsecam. Cui respondetur negative: quia implicat tam ex parte obiecti, (cum eadem res non possit esse simul certa, et incerta,) quam ex parte subiecti: quia idem intellectus diceretur certus, & incertus.

Et licet non implicet eandem rem cognosci, ut necessariam, quatenus habet causam necessariam, & ut contingentem, quatenus habet causam contingentem: actus tamen scientiæ, et opinionis non tendunt in obiectum cum hac reduplicatione, sed absolute tribuunt subiecto certitudinem, & incertitudinem, quod implicat.

Oppones In anima Christi domini fuerunt simul duo actus contrarij, gaudium scilicet, et tristitia: ergo, cum scientia, et opinio non magis repugnent, poterunt esse simul. Respondetur, illos actus non fuisse contrarios, quia non erant de eodem obiecto formali, sed materiali: nam tristitia erat de morte, ut est malum naturæ, et lætitia, ut salutem hominum conferebat.

Oppones. Actus intellectus sunt contrarij, licet habeant diversas rationes formales: ergo actus voluntatis habentes diversas rationes formales erunt contrarij. Respondetur, diversam esse rationem: quia veritas consistit in indivisibili, ac proinde, si negetur, destruitur totaliter: at res potest esse boni pluribus modis, & destrui unus, non destructis alijs.

Idem intellectus positus in diversis locis

* *Falsa sup-
positio.*

locis * potest divinitus scire in uno, et nescire in alio: quia ex hoc non sequitur contradictio, hæc enim cernitur, quando negatur forma de eodem subiecto, in eodem tempore, et loco, &c.

* *Similis sup-
positio.*

Quæres: Vtrum idem homo positus per divinam potentiam in diversis locis*, per eandem possit in uno loco scire, et in alio opinari circa idem obiectum? Respondetur negativè: quia tota repugnantia inter hos actus ex eo oritur, quod intellectus per scientiam tendat in obiectum sine formidine, per opinionem verò maximè; id verò æquè impossibile est in uno, atq; in pluribus locis: quia virtus intellectiva, tam in uno, quàm in diversis, est eadem: Tendentia verò illa, tam in intellectu, quàm in obiecto ponit contradictorias conditionis certitudinis, & incertitudinis.

Vtrum actus fidei divine, & scientia divinitus simul esse queant?

Respondetur affirmativè: quia nec repugnat ex parte subiecti, nec ex parte obiecti, ut patet: quia fides non supponit essentialiter subiectum inevidens, sed tantùm Physicè: & quia cre-

credibilitas, et scibilitas possunt esse simul ex parte objecti : ergo actus in illas tendentes possunt esse simul ex parte intellectus. Antecedens patet : quia hæc propositio [*Deus est*], si à Deo reveletur, habet credibilitatem, & deinde habet evidentiam naturalem : ergo &c.

Oppones. Fides supponit subiectum imperfectum : ergo cum inevidentia. Responderetur, fidem non perficere quidem subiectum, quo ad evidentiam, non tamen supponere Logicè inevidentiam in subiecto.

Ex eo, quod aliquis habeat actum fidei, et scientiæ, non sequitur videre, et non videre idem objectum : sed videre ex vi unius actus, et credere ex vi alterius, quod non repugnat magis, quàm objectum esse per se evidens, et credibile propter autoritatem alterius.

Quando sancti, vel scriptura videntur significare, fidem non posse esse simul cum scientia, loquuntur de lege ordinaria, et non de potentia absoluta.

Vtrum

*Vtrum medium scientificum & op
inativum * ad actum scientia
concurrant ?*

* Subalio ti-
tulo. Vtrum
idem actus
possit esse si-
mul scientia,
& opinio.

1^a. SENTENTIA tenet medium opina-
tivum non concurrere ad sub-
stantiam actus, sed illum denominare.
Est falsa : quia actus scientiæ non est
capax alterius modi, nisi certitudinis,
& evidentia, vel intensiõis, & nullum
horum potest accipere à media opina-
tivo.

2^a. SENTENTIA ait medium scientificum,
et opinativum producere simul actum
scientiæ, quo ad substantiam, qui ac-
tus eminenter sit opinio, & scientia.
Est falsa: quia medium opinativum ni-
hil potest communicare scientiæ, præ-
ter incertitudinem, & inevidentiam,
quæ implicat esse in scientia. Tamen
medium de fide, quia est certissimum
convenit cum científico in certitudine,
et illam potest actui scientiæ commu-
nicare.

3^a. tenet, medium opinativum con-
currere effective ad actum scientiæ,
sed nihil illi communicare. 1ª pars pa-
ter experientia : quia intellectus, quan-
do habet rationes probabiles, facilita-
tur ad assensum conclusionis scientifi-
cæ.

ex. 2^a. quia medium opinativum non potest dare, nisi incertitudinem, cuius non est capax scientia.

Probabilior tamen est quarta opinio, asserens concurrere solum dispositivè, adiuvando intellectum extrinsecè: quia probabile est cognitionem intellectus non cōcurrere effectivè ad aliam cognitionem, nisi concurrat formaliter, quo caret medium opinativum, respectu conclusionis, seu actus scientifici, qui non est propter medium probabile.

In librum 2^m.

Posteriorum.

Agit Philosoph. in hoc libro de medio demonstrationis, quod est subiectum huius operis.

Quaestio

Quæstio 1^a.

*Quod sit præcipuum demonstra-
tionis medium?*

1^a. **C**onclusio. Medium demonstra-
tionis semper debet esse aliqua
causa rei, quæ demonstratur: quia de-
monstratio à priori semper procedit
per causam.

Quævis definitio, sive subiecti, sive
passionis, est medium sufficiens ad de-
monstrandum: quia quæcumq; ex his
definitionibus, est causa passionis, li-
cèt non sit adæquata.

2^a. **C**onclusio. Medium adæquatum
præcipuum conflatur ex definitione
subiecti, & passionis, cum utraq; defi-
nitio simul sit causa adæquata cōnexi-
onis inter prædicatum, & subjec-
tum.

Medium simplex est, quod continet
unam tantum causam: Medium com-
plexum, quod plures. Ex medijs sim-
plicibus, præstantior est definitio sub-
iecti, quam passionis: quia illud est
præcipuum medium, quod est causa
cōnexionis ex parte utriusq; extremi:
sed ita habet definitio subiecti: ergo.
Probatur Mi. quia definitio subiecti
est causa subiecti, & passionis: ergo
non

non solum est causa, ut passio cōnectatur cum subiecto, sed etiam, ut passioni subiectum adiungatur.

Definitio verò passionis cum sit causa solius passionis, est tantum causa, ut passio connectatur cum subiecto.

Quando Philosoph. ait, esse demonstrandum per definitionem passionis, loquitur de medio sufficienti, & inadæquato, minúsque principali.

In libros *Topicorum.*

Subjectum horum 7. librorum est syllogismus Topicus, seu probabilis. In cap. 10. definit Philosoph. syllogismum, & dividit in demonstrativum, probabilem, Sophisticum, & Pseudographum.

Syllogismus demonstrativus est qui constat *veris, primis, &c.* Probabilis est, qui cōstat ex propositionibus proba-

babilibus. Sophisticus est, qui constat ex propositionibus, quæ apparent probabiles, sed non sunt. Pseudographus est, qui constat ex propositionibus, quæ apparent necessariae, sed non sunt.

Quæstio 1^a.

Virum hac divisio sit adequata?

Respōdetur affirmativè. Pro probatione adverte hîc dividi syllogismum ratione materiæ: in lib. verò Priorum, ratione formæ, distribuit Philosoph. in tres figuras.

Materia syllogismi secundum se spectata est tantum duplex, necessaria scilicet, et cōtingens*; prout verò stat sub nostra cognitione, est quadruplex. 1^a. est necessaria secundum se, et apparet necessaria. 2^a. est apparēter necessaria, non tamen realiter. 3^a. est probabilis secundum se, & quo ad nos. 4ª quamvis non sit, apparet tamen probabilis.

Materia autem propositionis, cum sumatur secundum se, est tantum triplex, necessaria scilicet, contingens, & impossibilis.

Syllogismus sophisticus, licet pec-

cc.

* *Impossibilis
enim syllogis-
mo probatio
non inservit.*

cet in forma, continetur in hac divisione, gratia explicationis.

Syllogismus constans ex duabus propositionibus de fide divina, ad demonstrativum propter certitudinem, revocatur: constans verò ex duabus de fide humana, ad probabilem reducitur.

Syllogismus constans necessarijs cognitis, ut probabilibus, est Topicus. Syllogismus constans ex probabilibus cognitis ut necessarijs, est Pseudographus: quia errat intellectus, dando illis, quod non habent.

Syllogismus constans ex præmissis inæqualibus, semper spectat ad syllogismum, cuius est præmissa minùs nobilis, juxta effectum. | *Effectus sequitur deteriorem partem suæ causæ* | quod hæc dominatur.

Quæres: Vtrum syllogismus constans una de fide divina, et altera probabilis, ad Dialecticum revocetur? Nam probabilis cognitio, cum possit esse falsa, sequitur cognitionem supernaturalem concurrere ad cognitionem falsam. Respondetur tamen, illam conclusionem, & totum syllogismum esse probabilem: quia nullum est inconveniens, præmissam de fide concurrere
ad

ad assensum conclusionis probabilem. Quando enim dicitur notitiam supernaturalem non posse inclinare ad falsum, intelligitur, dum est circa proprium obiectum: potest tamen ab intellectu applicari ad assensum probabilem.

Oppones; Præmissam de fide, cum sit supernaturalis, elevaturam præmissam probabilem: ergo &c. Neg. antecedens: quia illa cognitio non habet virtutem ad aliam elevandam.

Quæstio 2^a.

De prædicatis Dialecticis.

Prædicata dialectica sunt quatuor: genus scilicet, proprium, accidens, definitio: species enim, & differentia respectu inferiorum, eodem modo tractantur, ac genus, ad quod proinde revocantur. Cætera deniq; ad aliquid ex dictis.

Propositio probabilis est, *quæ videtur omnibus, vel plurimis, vel sapientibus, et his, vel omnibus, vel plurimis, vel maximè famigeratis, & non inopinabilis.*

Propositio, seu quæstio dialectica distinguitur à problemate solum in eo, quod illa una interrogatione, hoc

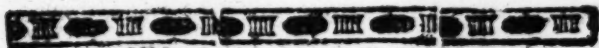
verò

verò duabus proferatur. Vnde tot problemata, quot dialectica prædicata, existunt.

Problematis definitio.

Problema est speculatio intendens ad electionem, & fugam: veritatem, et cognitionem: aut per se, aut adminiculans ad aliquid aliud tale: de quo neutro modo opinatur, aut contrariè, pleriq; sapientibus, aut sapientes plerisq;, aut utriq; iidem iidem.

Adverte Philosoph. c. 4. afferuisse, complexum, v. g. *homo albus* definiri.

In lib. Elenchorum.

Hujus libri subjectum, est illogismus sophisticus.

De sophistarum fallacijs.

LOci è quibus argumenta captiosa, ad redarguendū depromuntur, sunt tredecim. Sex in verbis, seu dictione, videlicet, captio æquivocationis, amphiboliæ, compositionis, et divisionis (i. sensus compositi, et divisi) accentus, et figuræ dictionis.

* Vide Fons. lib. 8. inst. 2. cap. 4.

Septem

Septem in rebus, seu extra dictionem (ut ajunt) scilicet fallacia accidentis: eius, quod simpliciter dicitur, et secundum quid: Ignorationis Elenchi: Consequentis: Petitionis principij: Non causæ, ut causæ: Et plurium interrogationum, ut unius.

Vera captionum solutio est vitij explicatio. Itaq; sophismata, quæ in materia peccant, negatione earum summptionum, quæ probabiles videntur, nec sunt, solvenda erunt.

Quæ æquivocatione, ambiguitate, compositione, divisione, aut accentu ducta fuerint, distinctione enodabuntur.

Quæ formæ vitio laborant (talia sunt, quæ ex figura dictionis ex antecedente, ex consequente, aut ex non causa, ut causa, appellantur) admissis summptionibus, & negata consequentia diluentur.

*Facilior tamē solutio est, sophista respondere
Syllogismū in fallacia Elenchi claudicare.*

F I N I S.

te.

m

s:

n-

5-

on

o-

x-

a-

o-

cc

c,

u

l

a

r-

n

s

a

e

.

De entibus realibus.

Completa, & perfecta entia rationem generis, vel speciei recipere valent. Illi etiam sex modi constituentibus sex ultima prædicamenta. Entitas modi (nisi aliquid obftet) cum maiorem habeat entitatem ente rationis. v. g. existentia, vel subsistentia ad humanas. Partes Physicæ, Materia ad cælestem, & sublunarem: forma ad varias formas; licet enim sint partes respectu totius, sunt totum respectu inferiorum: de quibus etiam species completè prædicantur, quamvis comparatione totius entia sint incompleta. Partes quasi Physicæ, ut indivisibile ad punctum, mutatum esse, & instantia: instans, & mutatum esse ad corporalia, & spiritualia. Partes integrantes minime: quia pars eo modo sumpta est compositum per accidens: & quia genus semper contrahitur ad speciem per se: pars autem, quovis modo sumatur ratione totius.

Summa

Summa capituli
de specie.

Tres habet partes hoc caput. 1^a.
de triplici acceptione speciei,
pro pulchritudine, pro eo quod
generi subijcitur, & de quo genus in
quaestione quid est, praedicatur, quae
est unica, & non duplex definitio,
pro eo, quod praedicatur de pluribus
numero differentibus in quaestione
quid est. Secunda de genere summo,
specie infima, & intermedijs. Tertia
agit de individuo.

Quaestio 1^a.

*Utrum Porphyrius de specie
recte censuerit?*

Optima est descriptio speciei
subijcibilis, si intelligatur parti-
cula [proxime] ne tota definitio
individuis competat descriptiva: quae
essentialis ita: species est particulare
proxime respiciens genus, vel aptum
esse sub genere. Non omnia, quae po-
nuntur in definitione debent esse notio-
ra definito, nisi illi sint intrinseca, cu-
jusmodi non est unum relatum alteri:
quia

quia solum ponitur, ut terminus extrinsecus. Quando per Arist. in qualibet definitione licet loco alicujus partis adhibere ejus definitionem, id est in partibus intrinsecis, non extrinsecis. Species subijcibilis res communis esse debet, non tamen formaliter, & intrinsecè universalis.

2°. Definitio speciei prædicabilis est descriptiva: erit tamen essentialis, si per aptitudinem, vel relationem essendi fiat. Relatio prædicabilitatis in specie non oritur à relatione subijcibilitatis ad genus: imò subjectio specifica supponit in fundamento aptitudinem ad universalitatem.

Tripliciter potest sumi tam genus, quam species. 1°. quo ad nudam essentialiam. 2°. quo ad contractionem 3°. quo ad aptitudinem, vel relationem. 1°. modo æquè bene conservatur genus in una specie, ac species in uno individuo; cum tota essentia superioris in inferiori includatur. 2°. etsi species in uno individuo, genus tamen in una specie conservari nequit: quia omnes differentie individuum sunt æquales in essentiali perfectione, specierum vero inæquales: ergo &c. 3°. nec genus perfecte in una specie, nec species in uno

uno individuo: cum aptitudo, & relatio per intellectum convenient: actus vero adæquatus sit esse in omnibus inferioribus. Hinc solvetur argumentum asserens speciem de uno tantum prædicari, contra definitionem.

Quæstio 2^a.

Utrum species sit primum generis correlativum.

Genus non solum refertur ad speciem, sed etiam ad individuum, Porphy. definiente genus per ordinem ad specie differentia, quæ non modo sunt species, sed earum individua; & quia fundamentum relationis generis est aptitudo, ut communicetur suis inferioribus in quid, incompletè: sed natura generica hoc pacto communicatur individuo æquè, ac speciei: Ergo eadem relatio generis terminatur 1°. ad speciem, 2°. ad individuum.

Species est immediatum generis correlativum, sed non adæquatum, ut liquet. 1^a. pars probatur ex Porphy. asserente se necessariò definisse genus per speciem: relativum autem non definitur necessariò nisi per suum

tex.

terminum immediatum: Et quia si ad aliud prius referretur, esset quia ab illo prius participaretur; quod est absurdum.

Lovan. dicentibus speciem esse 1^{am}. & adæquatum generis correlativum, ad individuum verò referri genus relatione specie diversa, quia Porphy de illo nullam mentionem fecit. Respondetur, in definitione relativi omnino requiri correlativum immediatum, adæquatum verò conducere ad perfectiorem cognitionem, sed non omnino requiri.

Alijs constituentibus subijcibile in quid, incompletè in communi, in quod, 1° incurrat genus, secundariò in speciem, & individuum. Respondetur, illud commune esse analogum, & idèò nō esse prius specie, & individuo: Nec obest quod ajunt, prædicari proximè, & remotè non efficere analogiam; quia animal prædicatur univocè de homine; & Platone; prædicatum namque potest esse univocum, subijcibile analogum.

Individuum refertur ad genus per relationem distinctam ab ea, quam habet species, & ab illa, qua ipsum ad speciem terminatur. 1^a. pars probatur

quia

quia individua ejusdem speciei omnia habent easdem essentielles conditiones: sed ita non habent relationes speciei, & individui ad genus: cum relatio individui per se, & essentialiter supponat relationem speciei prius tendentem ad genus: species verò nihil supponat: ergo differunt specie.

Secunda probatur: quia relationes multiplicantur per fundamenta proxima: sed hæc in individuo sunt omnino diversa respectu generis, & speciei, cum uni completè, alteri incompletè subijciatur: ergo &c.

Sententiæ dicenti individuum referri ad genus per eandem relationem, qua species: quia facit eandem rationem fundandi, participationem scilicet incompletam: ex 1^a. probatione occurrendum. Volenti individuum per eandem relationem, qua refertur ad speciem referri ad genus, ad speciem quidem per se, ad genus verò extensione, seu per accidens (cum species, quæ nullum habeat genus inveniri queat) quia mutua relativa eodem modo se respiciunt. Negandum per accidens esse hanc extensionem individui ad genus; licet enim accidere possit, ut aliqua individua non subijciantur

Brevissimum Conimbricenses

antur generi: cum tamen subiiciuntur, per se habent diversum modum illius participandi à modo participandi speciem. Ratio de mutuo correlativo, si intelligatur de remoto, falsa, si de proximo, vera est.

*Quæstio 3^a.**De natura, & partitionibus individui.*

Individuum tribus modis accipitur. 1°. significat formaliter aptitudinem, vel relationem comparationis rei communis (quæ si sit species, definitur individuum, *Particulare speciei*, si genus, *Particulare generis*) denotando rem singularem. 2°. dicit formaliter negationem divisionis in plura: & sic definitur a Thom. [quod est indivisum in se, & divisum à quovis alio ultima divisione] à Logicis: [id, cuius omnes simul proprietates (non intelligi proprietates in rigore, cum probabilius sit nullas individuum habere) alteri convenire nequeunt] & sunt

Forma, Figura, Locus, Stirps, Nomen, Patria, Tempus.

3°. Dicit individuum de formalis aptitudinem, vel relationem ad prædicandum

eandem de uno tantum, connotando rem singularem; definitur [*individuum est, quod de uno solo predicatur*] est genus ad quatuor species, individuum in quid, completè: in quale, essentialiter: in quale necessariò: & in quale, contingenter. 1^m. & 2^m. sunt secundæ intentiones, cum egeant operatione intellectus, ut distinguatur à subiectibus suis. 3^m. & 4^m. minimè: ni contingat prædicatum solum virtualiter distingui, quod est per accidens: ut ostendetur de personalitate in frequentibus.

Cum Arist. prohibet definiri individuum, est individuum materialiter, non formaliter sumptum, quo pacto est res communis. Cum docet de nullo prædicari, intelligendum est essentialiter; non verò identicè, seu accidentaliter.

Obiectiones.

Oppones; Individuum de pluribus prædicari, ut eadem actio 1^a. & 2^a. causa. Respondetur; prædicari non substantivè, sed adjectivè, quæ prædicatio non obest. Cum dividitur una portio aquæ. v. g. in duas, manent duo individua totalia, licet nomen ratione prioris minimè participantia.

Oppones, Si prædicetur hæc humanitas,

manitas, vel personalitas de Socrate, nominibus concretis unam tantum partem formaliter significantibus, concernendo aliam: erit prædicatio in quid, incomplete de uno: ergo addenda fuit 5^a. species individuo. Neg. utlam ex his prædicationibus esse incompletem: 1^{am}. quia hic homo probabiliter dicit totam naturam communem, & personalitatem de formali, vel hanc saltem cōnotando; 2^{am}. quia si suppositum sumatur, ut æquè dicit modum & naturam, idem valet, ac Socrates: si, ut dicit formaliter modum concernendo naturam, vel prædicatio fit de natura, & pertinet ad 3^{am}. vel de Socrate, & spectat ad 2^{am}. membrum: quia etsi modus ille non pertinet ad essentiam naturæ, rationem tamen Socratis ingreditur.

Summa capituli de differentia.

DVas habet partes hoc cap. r^o. quinque differentiarum divisiones. 1^a in communem propriam, & maxime propriam. 2^a. in eam, quæ facit differre per se, & quæ per accidens. 3^a. in separabiles, & inseparabiles.

les. 4^a. in differentiam per se, & per
accidens. 5^a. in divisivam generis, &
constitutivam speciei. 2^a. pars totidem
continet definitiones. 1^a. differentia est,
qua species suum genus excedit. 2^a.
quæ prædicatur de pluribus specie dif-
ferentibus in questione quale est, es-
sentialiter. 3^a. quæ dividit ea, quæ sub
eodem genere collocantur. 4^a. diffe-
rentia est id, quo differunt singula.
5^a. quæ distinguitur una species ab al-
ia, ita ut sit illius pars essentialis.

Questio 1^a.

*Verum differentia in communi
probè definita, ac divisa sit?*

Differentia in communi definitur
forma, qua aliquid à se in alio,
atq; alio tempore, aut ab alia re
differt. Intellige formam adjunctam
alicui naturæ, in qua convenient di-
stinguenda genericè, vel specificè, vel
numericè: in hoc enim distinguitur
differentia à diversis: hæc namq; in
nullo gradu communi conveniunt.
[differt] id est, causaliter. Nec forma
recurrat cum definito: quia genus est
forma inferiorum, non tamen diffe-
rentia.

rentia. Vocabulum *differentia* ex vi
 nominis significat 1°. relationem rei
 differentis : sumitur etiam pro differ-
 entia materiali, in qua talis relatio
 fundatur. Differentia in concreto idē
 est, ac faciens differre; quæ formaliter
 dicit relationem causantis differre, &
 connotat formam causantem differen-
 tiam. Huius relationis fundamentum,
 et extremum est differentia materialis.
 v. g. Rationale, quod causat relatio-
 nem differentiae, qua dicitur homo
 differens à bruto. Relationis facti
 differentis extremum est homo, quod
 ultimò factus denominatur differens:
 fundamentum remotum relatio differe-
 ntiae cuius gratia factus denomina-
 tur.

Eis, qui relationem facientis collo-
 cabant in relatione differentiae: Re-
 spondetur: illis tantum probari inter
 hominem, & relationem differentiae
 mediare respectum formæ ad subjec-
 tum. Illis, qui relationem differentiae
 extremum relationis facti dicebant:
 Respondetur: non fieri relationem,
 sed totus homo differens fit. Eis, qui
 faciebant relationem differentiae cau-
 sam, fundamentum, & extremum fa-
 cientis, & dicunt hominem esse fun-
 damentum

damentum relationis facti, cum falso procedant, negatur assumptum. Idem in eodem tempore in rigore potest à se differre: verum, simpliciter loquendo, non dicuntur differentia, nisi ea, quorum unum reperiatur alteri, Socrates senex, & puer, si non in existendo, saltem in referendo simul est.

1^a. Divisio differentiarum exacta est, sed analogica, si materialiter sumatur differentia; si pro relatione, univoca, ** Hac divi-* ut diximus de relatione universalis; *sio, iuxta* ut enim hæc fundatur in identitate, Porphy mentitur illa in divisione naturæ. Omnia *tem, est rela-* membra participant rationem *tions facien-* differentiarum in communi, cum Porphy dicitur. cat nomen differentiarum absolute probatum pro ullis usurpari, solumque dicatur differentia per se, aut per accidens ratione subjecti. Relationes facientis omnes sunt rationis cum exerceantur inter differentiam materialem, & relationem differentiarum, quæ re non differunt. In 1° membro sunt omnes formæ accidentariæ, separabiles: in 2°. inseparabiles: in 3°. essentielles. Relatio differentiarum realis est genus ad relationes differentiarum communis, propriæ, et maxime propriæ, si reales sint: relatio rationis ad eandem rationis.

D

Vt

Vt divisio sit bona ita componenda, ne unum membrum intermediet, & nulli opponatur. Differentiarum quædam sunt maximè propriæ, quædam non.

Cum dicitur eandem esse differentiam communem, propriam &c. Respondetur; respectu diversorum, non ejusdem. Probabilis est sententia negans illa tria membra formaliter esse distincta non solum respectu diversorum, sed ejusdem: quia eadem omnino formâ differt subjectum album à nigro, qua albedo à nigredine: ergo eadem relatione referuntur, cum relationes per fundamenta distinguuntur. Probabilior affirmans: quia relationes distinguuntur per fundamenta remota, sed prout stant sub proximis, quæ hic sunt distincta, cum relatio maximè propriæ fundetur in divisione essentiali, aliæ in accidentali separabili, vel inseparabili. Hinc solves contrariâ.

Quæstio 2^a.

Virum differentia maximè propriæ rectè definiatur, ac dividatur?

EX quinque definitionibus differentie maximè propriæ in summa
cap.

cap. propositis, 3^m. ut loci propriam explanamus. Quod sit nequam, probatur: quia illud prædicatur in quale, quod adiacet ei de quo prædicatur: sed differentia non adiacet speciei, nec individu^s, cum illam, & illa componat: ergo non dicitur in quale, nisi de genere, cuius respectu universalis esse nequit, cum sit superius, vel æquè latè pateat.

Respondetur: ut differentia censeatur forma speciei, et de illa in quale est, dicatur, sat est quod generi adiaceat: nam pars eo modo est in toto, quo illud componit: sed differentia componit speciem adiacendo generi: ergo per modum formæ est in specie.

Oppon. Arist. asserentem differentiam prædicari in quid: Respondetur id esse ratione generis in definitione, quod etiam in descriptione accidentibus contingit

Ut definitio differentijs tam genericis (de quibus Porphy. solum, vel hanc apud veteres definitionem inveniend^o, vel quia genericæ tunc erant in usu, mentionem fecit) quam specificis competat, particula *[specie differentibus]* explodenda est.

Nec valet opinio dicens species in-

* *Contraria*
opinio est
Thom. Scot.
& aliorum.

simas non constitui per simplices differentias, sed per complicationes communium: ut homo per mortale, & rationale; * quia species infima habet certam essentiam ab alijs distinctam: sed hæc non potest provenire, nisi à differentia simplici: quia generica non efficit essentiam aliquam à genere distinctam: ergo &c.

Differentia in Physic. & Metaphy. à recentioribus dissecatur (illa est materia & forma comparatione compositi, seu entis naturalis: hæc est differentia divisiva generis, & constitutiva speciei) et modo quia materiatum, & formatum respectu compositi naturalis, cum univocè in quale, et essentialiter prædicentur, ad 3^m spectant prædicabile: licet multa, quæ à Porphy. de differentijs dicta sunt, eis non competant; inde colligimus angustè ab illo tractatas, cum ex Metaphy. infimas prætermiseris. Materia & Forma simul adæquatè contrahunt substantiam, singulæ inadæquatè: in quo distinguuntur à corporeo, quod proxime, et adæquatè genus ad unam speciem determinat. Materiatum, et Formatum prædicantur directè, cum sint partes essentialis, ad genus causæ formalis

malis pertinentes. Quod dictum est de Materiato, et Formato intelligendum est de partibus quasi physicis: ut punctatum respectu lineæ, lineatum superficiici.

**Summa capitis
de Proprio.**

Proponit quatuor Proprij significationes. Proprium 1° modo est, quod competit alicui speciei, sed non omni. 2° id, quod omni inest, sed non soli. 3° omni, soli, non tamen semper. 4° omni, soli, & semper; & hoc est verè proprium: quia recurrit, inquit, cum specie.

Quæstio 1^a.

Verum Porphy. divisiones, ac definitiones rectè habeant?

Proprium ex vi nominis significat id, quod est alicui peculiare, et de formali dicit relationem convenientiæ alicui cum negatione convenientiæ respectu alterius, denotando rem propriam. Hinc patet proprium secundo modo esse proprium secundū

D 3 quid,

* Similis est

Aristotelica

5. Top. c. 1.

Et 1. c. 4.

quid, et solum sub diviso latè cōgruere. Patet etiam divisionem Porphy. * licet optumam, et adæquatam, esse analogicam, cum solum proprium quarto modo sit verè proprium. Nec primum membrum dividendum est in semper, & non semper, quia quod convenit semper, non tamen soli efficit proprium secundo modo. Gustus, & Factus sunt quarto modo respectu omnium animalium: reliqui 3 sensus progressivorum perfectorum. Et licet corruptatur simul potètia cum organo (quod multi negant dicentes solum impedire, ne prodeat in actum) sunt veræ proprietates, & quo ad convenientiam affirmari queant; ut cæteræ formæ necessariae verè prædicantur de natura non existente, quin illi conjunctæ sint, ita de existente, cui per accidens non junguntur: pereunt enim, non per se, sed ratione organi, in quo residebant.

Solum proprium quarto modo specificum definivit Porphy. ut ad genericum pateret ascensus. Particula *semper* licet ex primo. A instituto idem sit, ac in omni tempore existentia (quia in semper conveniendo perficit accidens proprio, et solum per soli,

vel non soli convenire differre dixit) tamen consequutivè idem est, ac necessariò: quia omne propriu quarto modo pertinet ad quartum prædicabile: sed hoc convenit necessariò, ergo. Et quia, quod convenit omni, soli, ac semper ex principijs essetia dimanat. Esse figuratum est proprium quarto modo corporis quantitativi: licet enim hæc, * vel illa species figuræ sit contingens, aliqua tamen necessariò competit. Quatuor primæ qualitates in summo, & naturaliter debita sunt etiam quarto modo propria elementorum: citra summum, & non naturaliter, et brevi transientes competunt mixtis Individua ejusdem speciei non habent diversas proprietates positivas (negativas tamen non reputant) quæ sunt æqualis perfectionis essentialis: proprietas verò à natura ad essetia distinctionem exquiratur. Nec summa genera reales passionès (quia differentia carent, ex qua cum natura resultat proprietas) quæ sint qualitates, licet habeant negativas, vel relationes, ut fortasse habet genus quantitatis, & qualitatis.

Proprium ut quartum prædicabile definitur: id quod prædicatur de pluribus.

* Simile exemplum in materia 1^a, respectu formarum: in individuo respectu suæ proprietatis.

ribus in quaestione quale est, accidentaliter, & necessario; necessitate scilicet Logica (Phyfica enim non sufficit) quia proprium ex principijs essentiae manat, vel illam comitatur; & juxta Porphy. primo convenit speciei, quam individuis: accidens est contra; & quia non potest negari de subiecto sine illius consequenter eversione: accidens est contra. Nec esse proprium, & commune respectu diversorum repugnat: proprium enim dicitur respectu naturae genericae, vel specificae: universale respectu inferiorum: de quibus non dicitur per accidens, eo quod praedicetur ratione generis, vel speciei: quia, juxta Albert; proprium respicit naturam, prout est in individuo: et quia non est idem dici ratione alterius, ac per accidens, alioquin vivens non esset genus hominis, quia ratione animalis de illo affirmatur. Proprium in genericum, & specificum (ut est accidens) dividitur. Proprium generale aliquando est species infima, species vero infima genus. Idem de accidente dicendum.

Summa capituli

de accidente.

Proponit 3. accidentis definitiones, unam divisionem Prima accidens est id, quod adest, et abest sine subiecti corruptione. Secunda id, quod eidem inest, et non inesse potest. Tertia id, quod nec est genus, nec species, nec differentia, nec proprium, semper autem inest subiecto. Divisio accidentis est, in separabile | ut rubor ex verecundia contractus | & in inseparabile | ut candor cygni.

Quæstio 1^a.

Restatne sit explanatum accidens à Porphyrio?

Prima & secunda definitio est bona, si ita intelligatur: Accidens est id. r. universale, quod adest, & abest: seu adesse, et abesse potest, sine subiecti corruptione. r. contingenter. Verbum adest, et abest non significant inhaerentiam propriè dictā, sed identitatem contingentem cum inferioribus. Nomine subiecti intellige | particulare. | Expedior est definitio

D. 7

tio

tio Dialecticorum: Accidens est id, quod prædicatur de pluribus, accidentaliter, et contingenter. Particula *habesse* | intelligitur de intellectuali separatione negativa. Definitio Porphy. non cadit in albedinem, v.g. abstractam: licet enim sit in subiecto cum illo non identificatur.

Oppones. Quale respectu hominis (ratione albi, et risibilis) est simul proprium, & accidens: ergo contra tertiam definitionem Porphy. Negat. antecedens: quanvis enim esse proprium, et accidens respectu diversorum non repugnet: respectu ejusdem maxime: quia accidens potest simpliciter non convenire: proprium verò è contra et quia prædicatio contingens infert negationem necessariæ. Dicimus ergo esse proprium respectu hominis, non verò accidens.

Accidentia realia, et intrinseca sui, et subiectorum, ut illis convenient indigent existentia: cum fundamentum conveniendi horum accidentium sit actualis inherrentia, quæ ante existentiam nequit dari: ergo nec convenientia. Extrinseca propriam tantum reale n. subiectorum exigunt objectivam, ut cognitio Mathematici de Eclipsi futura.

futura. Entia rationis purè * contin- * *Quia rela-*
gentia subjectorum realem, § vel ali- *tionum versa-*
quo modo objectivam, sui objectivam *lis de se con-*
tantum : cum subjecto in actuali exi- *tingens, post*
stentia sibi proportionata conducant. *abstractionē,*
Puræ negationes nec suam, nec sub- *necessariò*
jectorum: ea tenus enim sunt in rebus, *competis*
quatenus formæ negatæ in iisdem re- *natura.*
periuntur. Privationes reales propriè § *Quia re-*
dictæ, & contingentes subjectorum *latio particu-*
realem, sui negativam : quia privatio *laris cōvenit*
est negatio in subjecto apto : non po- *per solam u-*
test verò esse aptum ad formam ante *niversalis ab-*
existentiam. *stractionem.*

Oppones. Mortuum esse est realis
vitæ privatio sed tantum abest, ut ex-
istentiam sui, vel subjecti consideret, ut
vitamq; subvertat: ergo contra con-
clusionem Respondetur, nomen *Mor-*
tuum .i. posse sumi vel ut participium
præteriti, significans separationem vi-
tæ in præterito factam, vel ut nomen,
quod significat vitam privatum, vel es-
sentiali, quæ est anima, vel acciden-
tali, quæ sunt ejus operationes. Si
primo modo, verè nunc affirmatur de
Socrate. v. g. vel ejus corpore, si se-
cundo falsò: quia Socrates componi-
tur ex corpore, & anima: ergo nequit
esse subjectum carentiæ ejusdem ani-

ma. Per Synedochen tamen de corpore affirmatur.

Accidens reale, et internum respectu subjectorum, in quibus non est, s^m universale esse nequit: quia Arist. ait universale esse vnum prater multa, in quibus tamen inest: et esse quoddam totum: Ergo habet suas partes: sed nisi actu sit in inferioribus nullis continetur: ergo. Nec universale dicitur totum potentiale a potentia essendi in particularibus, sed a potestate, qua illa sub se, ut partes coerces. Probatur secundo quia aptitudo, s^c predicabilis est contingens: illa vero, qua album. v. g. respicit corpora, in quibus esse potest, est illi essentialis: quia essentia accidentis magna ex parte consistit in respectu transcendentali, qui est aptitudo ad essendum in subjecto: Ergo. Nec respondeant ad subjectum in communi, non ad particularia esse essentialem: quia materia prima uno, & eodem respectu prius tendit in formam in communi, secundario in particulares, hanc, vel illam: ita illud accidens. Tertio quia accidens antequam denominet subjectum est in abstracto. Licet universale definatur unum aptum esse in multis: non tamen quacumq;

cunq; modo, sed per modum totius in particularibus: at albedo antequam sit in subiecto nec habet particularia, nec aptitudinem, ut sit per modum totius in inferioribus: sed ut sit tanquam forma in subiecto.

In Aristotelicas
Categorias Com-
pendium.

Huius lib. materia sunt voces: quia omnis Dialectica dictio est sermocinalis, hic verò liber pars dialecticæ, licet secundario; ad maiorem doctrinæ declarationem, de rebus per illas significatas agatur.

Summa

Summa capituli 1ⁱ.

*De Equivocis, Univocis, &
Denominativis.*

TRes hoc caput continet definiti-
ones. Prima Equivoca sunt ea,
quorū nomen cōmune est, ratio
verò nomini accommodata, diversa.
Secunda Univoca sunt, quorum &
nomen commune est, & ratio sub-
stantiæ nomini accommodata eadem.
Tertia denominativa sunt ea, quæ ab
aliquo nominis habet appellationem,
solo differentia casu.

Quæstio 1^a.

*Quid sit Equivocum, &
quotuplex?*

Omissa divisione æquivoci in æ-
quivocum æquivocans, & æqui-
vocatum: ut analogi in acciden-
talia; et essentialia: vel quo ad natu-
ram, & quo ad modum Celebris est
hæc. ^a Æquivocorum alia sunt à casu
alia à Cōsiliis: quæ æquæ cadit in no-
mina, ac res; ut quatenus in rebus in-
venitur sic habet: ^b Æquivoca à casu
sunt, quæ habent cōmune nomen, ra-
tionem

^a Divisio æ-
quivocorum.

^b Æquivoca
à casu.

tionem verò tali nomini respondentē omnino diversam. A Consilio seu Analoga idem quoque nomen habent, rationem aliquo modo eandem, simpliciter tamen diversam.

A Consilio.

* Subdividuntur hæc in Analoga inæqualitatis, ^b quorum nomen, et ratio est omnino eadem, inæqualiter tamen perfecta in inferioribus; & ^c attributionis: quorum est idem nomen, eademq; ratio secundum terminum, diversa tamen secundum habitudines ad illum. Princeps Analogatum est causa cæterorum uno ex quatuor generibus; & in Analoga proportionis (* quæ vel est propria, vel impropria) sunt quorum est idem nomen, & eadem ratio proportionaliter, seu similis ratio.

* Divisio Analogorum.

^b Analoga inæqualitatis

^c Attributionis.

* Proportionis.

* Proportio propria, vel impropria.

Oppones. Analoga attributionis ad id à quo denominantur attributionem dicunt: sed denominantur à Sanitate. v.g. non ab animali: ergo contra. Respondetur, denominari quidem à forma, sed in concreto, quia cum illa sit per modum causæ, vel effectus, non potest causare, vel causari in abstracto. Analogiæ attributionis, & proportionis improprie idem esse potest fundamentum: verum formaliter diversæ sunt

Objectiones.

sunt relationes Analogiæ: ut exemplo
hominis picti, & veri parer.

* *Opinio com-
munis.*

* Communior opinio est, ad veram
attributionis Analogiam solum exigi,
ut secundam Analogum accipiat for-
mam à primo per denominationem
extrinsecam, vel realem eius commu-
nicationem: cum dependentia tamen
à primo. Nec attributio fundatur in
similitudine; quamvis simul detur sed
in respectu ad primum analogatum:
qui respectus in analogis puræ attri-
butionis fundatur in aliqua cōditione
propria analogorum, non autem in
forma, quamvis ab ea denominatio su-
mat. In mixtis in ipsa forma. Vtrum
ens, & cætera analogæ per proportio-
nem propriam habeant unum concep-
tum objectivum ab inferioribus præ-
scisum, vel confusum? Quæstio est
Methaph. Qui priori modo opinan-
tur, negant analogæ attributionis de-
finiri per terminum. Qui secundo
probabilius, analogæ minus præcipue
esto habeant formam internam per
principale, definitione distincta, &
perfecta definienda esse fatentur. A-
nalogæ proportionis propriæ, licet æ-
quæ primo participantur ab inferiori-
bus, non tamē eadem omnino ratione.

Not

Logica Compendium.

65

Non sufficit ad analogiam quævis comparatio, sed ea quæ sit in natura transcendente inclusa, non solum in inferioribus, quæ comparantur, sed etiam in rationibus differendi.

* Duas condiciones expressit Philosoph. in Æquivocorum definitione: altera est convenientia in vocabulo, quæ est relatio: altera diversitas in natura, quæ vel est relatio, vel negatio juxta aliquos.

* Æquivocum æquivo-

* Cum Arist. prohibet definiri, loquitur de illo in specie, non autem in genere, et in confuso; loquitur item de propria, non autem descriptiva definitione. * Nomen sumitur aliquando pro voce dearticulata: aliàs pro voce cum significatione, ita ut formaliter

dicat utrumq; Tertio ita ut directò dicat significationem cōnotando vocem. Primo & tertio modo, etsi plures habeat significationes, potest æquivocum nomen dici simpliciter unum, (& sic intellige Arist.) & quia sonus, & dearticulatio est una, ut in univoco: & quia nomen connotans

* *Explicatio definitionis æquivocorum.*

* *Quid æquivocum æquivocatur.*

* *Quid æquivocans.*

* *formaliter dicant.*

* *In contrarium.*

* *Tres nominis acceptiones,*

sub-

subjectū, non dicitur in plurali, propter multitudinem formarum. Secundo non est unum: quia, ut duæ formæ in eadem materia efficiunt duo composita diversa: sic &c. *Æquivoca à casu, & impositione, & relatione multiplicia sunt*: non ita analogia per proportionem propriam. Analogia attributionis, & proportionis improprie probabilius est, duas impositiones, & relationes habere: unam ad primarium, aliam ad omnia secundaria analogata. Per particulam [*Ratio vel substantia*] intellige conceptum simplicem, definitivum, vel objectivum qui semper est multiplex in omnibus attributionis, & proportionis improprie (ob multiplicem impositionem quæ fit multiplici etiam conceptui) à fortiori in *Æquivocis à casu*: in analogis verò proportionis propriæ licet sit unus re: est tamen multiplex ratione. Quavis analogia propria nominum, conceptibus aptari valet.

Quæstio 2^a.

De univoco, & denominativo.

* *Quid univocum nominatum.*

* **V**nivoca univocata, præter relationem significati ad significans dicunt duas: aliam communem

venientiæ in vocabulo, aliam in natura: § Univocum verò univocans, unam significantis ad rem significatam.

§ Quid univocans formaliter dicant.

* Dividuntur in participata, et participantia: hæc Arist. ut ex definitione patet definivit: quia si nomen. v. g. animal conferatur cum solo animali, non est ei commune, sed æquè latè patens: si cum animali, et aliquo inferiori, non est univocè commune: cum prius uni, quam alteri conveniat: & quia superius, et inferius, non ponunt in numero: nec eis aliquid commune datur.

* 1^a Divisio univocorum.

* Dividuntur etiam in essentialia, et accidentalia, quæ Arist. non comprehendit: quia, etsi habeant commune nomen, et rationem, Philosoph. divisit prædicata in Æquivoca, Univoca, et denominativa, tanquam in membra opposita: atqui si univocum complectatur accidentale, confundetur cum denominativo: & idem ait accidentaria non prædicari de subiecto nomine, & ratione. i. univocè.

* 2^a Divisio.

* Denominativum respectu formæ quatuor habet condiciones: prima est convenientia cum forma in principio: condiciones secunda discrepantia in fine. Tertia respectu convenientia in esse. Quarta diversitas ma-

in

* *Dua re-
spectu rei
de nominata.*

in modo essendi: * duas respectu rei denominatæ, ut patet ex definitione, quæ est descriptiva (siquidem explicatur respectus denominativi ad rem denominatam per alias condiciones derivatas à re denominante) illa describuntur denominativa denomina-
ta: quia (licet nomina sola habeant casus, ut argumentatur Ægyd; & Mars.) his convenit derivari secundum nomen à forma Physicè, non Grammaticè. Admittenda (contra D. Aug.) sola differentia casu in modo essendi: quia prior, et principalior est diversitas in modo essendi, quam significandi, cum hæc ex illa proficiscatur.

Summa cap. 2ⁱ.

De complexis, & incomplexis.

Proponit Arist. duas divisiones: unam definitionem 1^a. est in ea quæ significant incomplexè, ut homo, bos, currit, homo vincit: & complexè, ut homo currit, homo vincit. Secundarum prædicamentali-
um est in ea quæ dicuntur de subiecto

den
in f
sub
sub
cun
den
est,
unu
cui
form
cui
nus

* **I**
dicat
quæ
etiam
tio est
di et
comp
cund
altern
dize

dentia communia: in ea quæ non sunt in subiecto, nec de illo dicuntur, ut substantiæ singulares: in ea, quæ in subiecto sunt, de illo tamen non dicuntur, essentialiter scilicet, ut accidentia particularia. * Vox complexa * *Quid vox est, cui in mente plures, incomplexa, complexa: unus responderet conceptus: vel illa est, quid incomplexa, cuius significatum est multiplex deplexa.* formalis, licet sonus unus: incomplexa, cuius significatum est unum, licet sonus sit multiplex.

Summa cap. 3ⁱ.

De Regulis.

* **T**Raduntur duo documenta ad * *Duo docu-*
prædicamentorum notitiam, *menta ad no-*
Primam cum quidpiam præ *titiam illorū,*
dicatur de quo iam, ut de subiecto, ea, *qua sunt in*
quæ dicuntur de prædicato, dicuntur *prædicamen-*
etiam de subiecto. Germana exposi- *ss.*
tio est de prædicatione in quid: secun-
da etiam in quale essentialiter: tertia
comprehendit etiam accidentia. Se-
cundum, quando genera non sunt sub-
alternativa posita eorum differentie